

Till Statsrådet och chefen för Socialdepartementet

Regeringen bemyndigade den 12 mars 1998 chefen för Socialdepartementet att tillkalla en särskild utredare för att se över vissa bestämmelser i alkohollagen (1994:1738) samt i lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m. – LFT – och att utarbeta förslag till ny lagstiftning för handeln med teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat (dir. 1998:19).

Den 25 juni 1998 beslutades tilläggsdirektiv, genom vilka utredaren fick i uppdrag bl.a. att utreda frågan om eventuellt tillåtande av distansförsäljning av alkoholdrycker till Sverige samt frågan om hur gåvoförsändelser av alkoholdrycker från andra länder skulle hanteras. Denna del av uppdraget liksom uppdraget att se över reglerna om och villkoren kring den yrkesmässiga importen av alkoholdrycker fick utredaren att redovisa till regeringen snarast möjligt (dir. 1998:52).

Genom beslut den 2 april 1998 förordnades rättschefen i Socialdepartementet, numera regeringsrådet Susanne Billum som särskild utredare.

Som sakkunniga förordnades samma dag departementssekreteraren Monica Falck, Finansdepartementet, departementssekreteraren Marianne Förander, Finansdepartementet, departementssekreteraren Margaretha Granborg, Närings- och handelsdepartementet, numera Näringsdepartementet, kammarrättsassessorn, numera kanslirådet Christian Groth, Socialdepartementet, hovrättsassessorn Louise Heckscher, Justitiedepartementet, kanslirådet Gert Knutsson, Socialdepartementet och departementssekreteraren Eva Thorsell, Inrikesdepartementet, numera Finansdepartementet.

Samma dag förordnades som experter direktören Hans Agnéus, Alkoholinspektionen, kemisten Conny Eklund, Läkemedelsverket, direktören vid Sveriges Livsmedelshandlareförbund, numera verkställande direktören Peter Mattsson, Svenska Bryggareföreningen, vice verkställande direktören Allan Nyrén, Sveriges Hotell- och Restaurangföretagare och sektionschefen Anita Sundin, Svenska Kommunförbundet.

Den 18 juni 1998 förordnades som sakkunniga kammarrättsassessorn Johan Montelius, Finansdepartementet och departe-

mentssekreteraren Magnus Rydén, Utrikesdepartementet samt som experter byrådirektören Petra Johfur, Generaltullstyrelsen, numera Tullverket Huvudkontoret och vice verkställande direktören Jan Thagesson, Systembolaget AB.

Den 19 februari 1999 entledigades Johan Montelius. Marianne Föränder och Louise Heckscher entledigades den 23 juni 1999. Den 7 oktober 1999 entledigades Magnus Rydén och förordnades som sakkunnig departementssekreteraren Jessica Karlberg Lagrelius, Utrikesdepartementet. Sistnämnda person entledigades den 17 december 1999 då hovrättsassessorn, numera kanslirådet Beatrice Hernqvist, Utrikesdepartementet, förordnades som sakkunnig.

Den 19 februari 1999 entledigades Anita Sundin och förordnades som expert förbundssekreteraren Gigi Isacsson, Svenska Kommunförbundet.

Som sekreterare anställdes den 29 maj 1998 tillståndschefen Peter Carlsten och den 13 juli 1998 kammarrättsassessorn Karin Sederholm.

Utredningen, som har antagit namnet Alkoholutredningen, överlämnade i december 1998 sitt delbetänkande Alkoholpolitikens medel – Införsel av och partihandel med spritdrycker, vin och starköl (SOU 1998:156). Utredningen överlämnar härmed sitt betänkande Bestämmelser om teknisk sprit m.m. (SOU 2000:60). Utredningen överlämnar denna dag även betänkandet Bestämmelser om alkoholdrycker (SOU 2000:59). Uppdraget är härmed slutfört.

Stockholm i maj 2000

Susanne Billum

/Karin Sederholm

Peter Carlsten

Innehåll

Förkortningar	11
----------------------------	-----------

Sammanfattning	13
-----------------------------	-----------

Författningsförslag	19
----------------------------------	-----------

1	Förslag till lag om ändring i alkohollagen (1994:1738) ...	19
2	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt	50

I Bakgrund

1 Inledning	55
--------------------------	-----------

1.1	Utredningens uppdrag	55
1.2	Utredningens arbete	57
1.3	Vissa begrepp som förekommer i betänkandet	58

2 Rättslig reglering – en översikt	61
---	-----------

2.1	Inledning... ..	61
2.2	Alkohollagen	62
2.3	Lagen om försäljning av teknisk sprit m.m.	67
	2.3.1 Tidigare förslag och ändringar	72
	2.3.2 Övrigt	72
2.4	Beskattningsregler m.m.	73
2.5	Något om andra länders regler	75

3 Tillverkning av sprit och alkoholdrycker, m.m.	77
--	-----------

3.1	Inledning	77
3.2	Tillverkning av sprit och alkoholdrycker	77
	3.2.1 Tillverkningsprocessen m.m.	77
	3.2.2 Rätt att tillverka, m.m.	79
	3.2.3 Förutsättningar för tillstånd	81

3.2.4	Meddelande av tillstånd, m.m.....	82
3.2.5	Upphörande av tillstånd i vissa fall	84
3.2.6	Återkallelse, varning m.m.....	84
3.2.7	Tillsyn m.m.....	85
3.2.8	Ansvarsbestämmelser m.m	87
3.2.9	Närmare om Alkoholinspektionen och dess verksamhet på området	90
3.3	Inköpstillstånd för alkoholdrycker.....	95
3.3.1	Allmänt	95
3.3.2	Regler om tillstånd m.m.....	96
3.4	Illegal verksamhet	97
4	Teknisk sprit m.m.	99
4.1	Inledning	99
4.2	Definitionen av teknisk sprit respektive alkoholhaltigt preparat, m.m.	100
4.2.1	Klassificering av varor enligt tulltaxan	103
4.3	Begreppet denaturering.....	105
4.4	Införsel av teknisk sprit.....	106
4.5	Försäljning, utlämnande och inköp av teknisk sprit	107
4.6	Meddelande av tillstånd.....	108
4.7	Återkallelse, varning m.m.....	109
4.8	Tillsyn m.m.	110
4.9	Läkemedelsverkets register.....	111
4.10	Ansvarsbestämmelser m.m.	111
4.10.1	Straffansvar.....	111
4.10.2	Förverkande m.m.	113
4.10.3	Överklagande m.m.	114
4.11	Särskilt om viss hantering av teknisk sprit	114
4.12	Närmare om Läkemedelsverket och dess verksamhet på området för den tekniska spriten.....	117
4.12.1	Föreskrifter om tillstånd, m.m.	118
4.12.2	Tillståndsgivningen	121
4.12.3	Tillsynen och kontrollen	124
4.13	Illegal verksamhet.....	129
5	Alkoholhaltiga preparat	131
5.1	Inledning	131
5.2	Något om missbruk av alkoholhaltiga preparat	131
5.3	Läkemedelsverkets ärenden om alkoholhaltiga preparat	133
5.4	Införsel av alkoholhaltiga preparat	136

5.5	Försäljning, utlämnande och inköp av alkoholhaltiga preparat	137
5.6	Meddelande av tillstånd och godkännande	137
5.7	Återkallelse, varning m.m.	138
5.8	Tillsyn m.m.	138
5.9	Ansvarsbestämmelser m.m.	139
	5.9.1 Straffansvar	139
	5.9.2 Förverkande m.m.	140
5.10	Närmare om Läkemedelsverket och dess verksamhet på området för de alkoholhaltiga preparaten	140
	5.10.1 Föreskrifter om tillstånd, m.m.	140
	5.10.2 Tillståndsgivningen m.m.	141
	5.10.3 Tillsynen och kontrollen	144
5.11	Illegal verksamhet	145
5.12	Angränsande regelverk	145
	5.12.1 Läkemedelsverkets angränsande verksamhet ...	146
	5.12.2 Statens livsmedelsverk och dess verksamhet....	148
	5.12.3 Kemikalieinspektionen och dess verksamhet ...	154
5.13	Övrigt	155
6	Beskattningsregler och skattekontroll	157
6.1	Beskattningsmyndighet för punktskatter; nuläge och kommande förändringar	157
6.2	Allmänt om reglerna på beskattningsområdet	158
	6.2.1 Något om EG-rätten	158
	6.2.2 Något om lagen om alkoholskatt.	159
6.3	EG-rättsliga regler beträffande beskattningsförfarandet m.m.	162
	6.3.1 Inledning	162
	6.3.2 Cirkulationsdirektivet	163
6.4	Den svenska regleringen	167
	6.4.1 Allmänt	167
	6.4.2 Skattskyldighet m.m. enligt lagen om alkoholskatt	167
	6.4.3 Närmare om skattebefriad användning	183
	6.4.4 Närmare om ledsagardokument	185
	6.4.5 Övrigt	187
	6.4.6 Något om förfarandet vid uttag av alkoholskatt och olika kontroller	188
	6.4.7 Register	191
6.5	Projekt e.d. för att förhindra skatteundandraganden.....	194

7	EU och EG-rätten.....	199
7.1	Allmänt om EU	199
7.2	EG-rätten och dess betydelse i nationell rättstillämpning	200
7.2.1	Allmänt	200
7.2.2	Principen om fri rörlighet för varor	202
8	Myndighetsstrukturen på alkoholområdet.....	207
8.1	Alkoholutredningens direktiv	207
8.2	Statskontorets rapport	207
8.3	Propositionen 1998/99:134.....	211
8.4	Organisationskommittén	211

II Överväganden och förslag

9	Allmänna överväganden	215
9.1	Inledning	215
9.2	Något om sakförhållandena	216
9.3	Utgångspunkter för en ny lagstiftning	218
10	Tillverkning av sprit och alkoholdrycker	225
11	Handel med sprit för tekniska m.fl. ändamål.....	231
11.1	Definitioner.....	232
11.2	Allmänna regler om handel med teknisk sprit	240
11.3	Rätt att bedriva handel med teknisk sprit	243
11.4	Rätt att köpa teknisk sprit	246
11.4.1	Inköp efter förhandsmedgivande	246
11.4.2	Inköp utan förhandsmedgivande.....	251
11.5	Avfallssprit.	252
11.6	Närmare om kontrollen över handeln med teknisk sprit.....	255
12	Handel med alkoholhaltiga preparat	257
12.1	Alkoholdrycker m.m.	257
12.2	Regler om handel med alkoholhaltiga preparat	258
12.3	Kontrollen över handeln med alkoholhaltiga preparat ...	262
13	Handel med alkoholdrycker för tekniska m.fl. ändamål	263

14	Övriga frågor	269
14.1	Regler om straffansvar m.m.....	269
14.2	Övrigt.....	274
15	Ekonomiska konsekvenser m.m.	281
16	Författningskommentar	285
16.1	Förslaget till lag om ändring i alkohollagen (1994:1738).....	285
16.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt	317
	Bilagor	319
1	Direktiv	319
2	Tilläggsdirektiv	331
3	Lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m. (gällande författningstext)	335

Förkortningar

AIFS	Alkoholinspektionens författningssamling
Cirkulationsdirektivet	Rådets direktiv 92/12/EEG av den 25 februari 1992 om allmänna regler för punktskattepliktiga varor och om innehav, flyttning och övervakning av sådana varor
EG EG-fördraget	Europeiska gemenskaperna Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen (i dess lydelse enligt Amsterdamfördraget)
EU Inregränslagen	Europeiska unionen Lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen
LFT	Lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m.
LPP	Lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter
LVFS	Läkemedelsverkets författningssamling
Punktskattekontrollagen	Lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och mineraloljeprodukter
RSFS SLV FS	Riksskatteverkets författningssamling Statens livsmedelsverks författningssamling
Varusmuggningslagen	Lagen (1960:418) om straff för varusmuggling

Sammanfattning

Allmänt

Alkoholutredningen har haft i uppdrag dels att utarbeta en ny reglering för teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat, dels att undersöka tillämpningen av vissa bestämmelser om alkoholdrycker och vid behov föreslå ändringar eller förtydliganden. I detta betänkande redovisas den del av utredningens uppdrag som rör teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat, m.m. Utredningens förslag rörande bestämmelser om alkoholdrycker redovisas i utredningens samtidigt avgivna betänkande Bestämmelser om alkoholdrycker (SOU 2000:59).

Reglerna om teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat finns i dag i framför allt lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m.; LFT. Reglerna om alkoholhantering i övrigt finns i framför allt alkohollagen (1994:1738). Reglerna om teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat föreslås bli inarbetade i alkohollagen. Ett för de båda betänkandena gemensamt förslag till lag om ändring i alkohollagen har därför utarbetats. Det gemensamma lagförslaget redovisas i båda betänkandena.

I Sverige hanteras årligen ca 80 000 ton teknisk sprit. Detta motsvarar ca tre gånger så mycket som Systembolagets årliga försäljning av varor i dess sortiment, omräknat till 100-procentig alkohol. Av nämnda ca 80 000 ton har ca 67 000 ton förts in från utlandet. "Endast" ca 13 000 ton har således tillverkats i Sverige. Av redovisade 80 000 ton används drygt hälften inom området kemisk omvandling (dvs. ur etanolen framställs andra ämnen som t.ex. etylacetat). Strax under 20 procent används vid framställning av etanolhaltiga drivmedel. Resterande drygt 30 procent kan sägas vara föremål för hantering på den öppna marknaden. Av dessa ca 25 000 ton består, uppskattningsvis, ca 20 procent av odenaturerad sprit. Den övervägande delen av den tekniska spriten på den öppna marknaden består således av denaturerad sprit. Ca 70 procent är ofullständigt denaturerad sprit och ca 10 procent är s.k. fullständigt denaturerad (skattebefriad) sprit.

På den öppna marknaden finns bl.a. 10 företag, ibland kallade parti-handlare, som säljer teknisk sprit till ca 10 000 innehavare av inköpstillstånd (ca 6 000 företag/näringsidkare och ca 4 000 skolor,

universitet o.d.). Dessa använder spriten t.ex. för framställning av olika produkter eller för forsknings- eller undervisningsändamål. Bland köparna av teknisk sprit finns inte några enskilda personer.

Partihandlarnas inköp inom eller utom landet avser oftast så stora kvantiteter att leveranserna sker med tankbåtar e.d. Andra företags inköp, vilka oftast sker inom landet, avser leveranser i allt från tankbilar till enlitersflaskor.

Vad gäller de alkoholhaltiga preparaten förekommer dessa i ett stort antal, av mycket varierande slag. Läkemedelsverkets register rörande alkoholhaltiga preparat omfattar f.n. drygt 2 350 olika produkter. Preparaten är i registret indelade i huvudgrupperna tekniska produkter, kosmetika, drivmedel, aromer, livsmedel och övriga produkter. Bland preparaten finns bl.a. etanolhaltiga drivmedel för exempelvis bussar lika väl som chokladpraliner med likör. Merparten av produkterna i registret – ca 60 procent – är inte avsedda att förtäras. Av produkterna i registret härrör ungefär lika många från utlandet som från Sverige.

Handeln med teknisk sprit kontrolleras i dag av Läkemedelsverket, beskattningsmyndigheten och Tullverket. (Beskattningsmyndighet för punktskatter är till den 1 juli 2000 Skattemyndigheten i Gävle och fr.o.m. detta datum Riksskatteverket.) De olika kontrollsystemen har i grunden olika syften och mål men kan i viss mån samverka och förstärka varandra. Tullverket och beskattningsmyndigheten utövar en omfattande kontroll av alkoholimporten. Beskattningsmyndigheten kontrollerar att punktskatten på den tekniska spriten betalas samt tillsammans med Tullverket att reglerna i det EG-rättsliga s.k. cirkulationsdirektivet följs. Om en handlare säljer teknisk sprit till andra än han får sälja till är detta dessutom ett brott som skall beivras av åklagare och polismyndigheter. Läkemedelsverket administrerar härutöver ett tillståndssystem. Att utöver de regler som tillämpas av tull-, beskattnings-, polis- och åklagarmyndighet ha ytterligare ett kontrollsystem för handeln med teknisk sprit kan ifrågasättas bl.a. utifrån den EG-rättsliga principen om varors fria rörlighet. Att ha dubbla eller fler kontrollsystem bör enligt utredningens mening generellt ifrågasättas även av resursskäl. Att så långt som möjligt rationalisera och samordna de olika kontrollsystemen är angeläget.

En första fråga är om det alls behövs en särskild reglering för teknisk sprit vid sidan av skattekontrollen.

Från strikt alkoholpolitisk synpunkt finns det enligt utredningen knappast skäl för att ha ett särskilt kontrollsystem för den tekniska spriten som sådan i något av de led som denna sprit kan förekomma i (införsel/import-, försäljnings-, inköps- eller utförsel/exportledet). Det kan emellertid inte bortses från att det finns ett starkt samband med det alkoholpolitiskt motiverade regelverket för alkoholdrycker. De höga

skatterna och den begränsade tillgängligheten innebär att det finns starka incitament till illegal avsättning av den tekniska spriten, i slutändan för konsumtion. Att olika former av illegal hantering av obeskattad sådan sprit kan ge avsevärd ekonomisk vinning är uppenbart. Enligt utredningens mening är det därför nödvändigt att även fortsättningsvis upprätthålla en kontroll av att spriten inte kommer på fel vägar, dvs. kommer ut på den illegala marknaden och i slutfasen förtärs, dessutom kanske med olika farliga beståndsdelar. Att kunna kontrollera flödena av teknisk sprit och att kunna uppställa och upprätthålla krav på att spriten innehåller starkast möjliga denaturering är således enligt utredningen mycket viktigt inte bara med hänsyn till de ekonomiska aspekterna utan framför allt av folkhälsoskäl.

Störst behov av att kunna styra och kontrollera flödena av den tekniska spriten måste enligt utredningen anses finnas när det gäller inköpsledet, dvs. hos de slutliga förbrukarna av spriten. En ny lagstiftning måste i detta avseende ge minst lika goda möjligheter till kontroll som den nuvarande lagen. Den måste dessutom vara både nu och på längre sikt godtagbar från EG-rättslig synpunkt. Naturligtvis får den inte heller negativt påverka möjligheterna för Sverige att föra en restriktiv alkoholpolitik.

I princip samtliga försäljare av teknisk sprit är, förutom att de är innehavare av Läkeemedelsverkets försäljningstillstånd enligt LFT, också godkända som s.k. upplagshavare enligt skattelagstiftningen. En rationalisering av den nuvarande kontrollen av teknisk sprit – som får sägas innebära ett visst dubbelarbete – bör därför bygga på en förstärkning av skatte- och tullkontrollen, varvid Läkeemedelsverkets verksamhet med tillståndsgivning kan slopas. Utredningen anser alltså att beskattningsmyndigheten bör ges ansvaret för kontrollen av den inhemska handeln med teknisk sprit. För införseln/importen bör beskattningsmyndigheten ges ansvar tillsammans med Tullverket. Genom att handeln i allmänhet avser obeskattad sprit finns också ett starkt fiskalt intresse av en effektiv kontroll på dessa områden.

Endast den som är upplagshavare enligt lagen om alkoholskatt skall alltså få handla med teknisk sprit. Även i inköpsledet kan skatte-reglerna läggas till grund för en förhandsprövning från beskattningsmyndighetens sida. Mot bakgrund av den stora ekonomiska vinning som är förenad med att kunna använda obeskattad sprit för andra ändamål, främst olaglig försäljning, måste någon form av förhandskontroll kunna ske, framför allt i de situationer då inköpen avser obeskattad teknisk sprit.

Beträffande *handeln med alkoholhaltiga preparat* bör denna handel liksom nu i princip vara fri. Begreppet alkoholhaltigt preparat bör dock definieras snävt, så att regleringen för dessa varor inte utnyttjas för

otillåten försäljning av teknisk sprit eller alkoholdrycker. Vidare bör vissa allmänna krav uppställas på preparaten för att dessa skall få säljas fritt.

Utredningen har också haft att ta ställning till *var de nya reglerna skall placeras*. Att utredningen slutligen stannat för att föreslå en placering i alkohollagen har bl.a. sin orsak i svårigheterna att dra en klar gräns mellan "teknisk" sprit och annan sprit. En placering i alkohollagen tydliggör också sambandet med övriga alkoholpolitiskt motiverade regler och syftet att skydda folkhälsan.

Vad gäller *tillverkning av sprit och alkoholdrycker* förekommer också fler än ett kontrollsystem, genom att tillverkningen i dag kontrolleras av såväl Alkoholinspektionen som beskattningsmyndigheten. Med något undantag är samtliga innehavare av tillverkningstillstånd godkända som upplagshavare enligt skatte- lagstiftningen. Det får därför anses mest ändamålsenligt att bygga vidare på den skattekontroll som redan sker. Rätten att yrkesmässigt tillverka sprit och alkoholdrycker bör på motsvarande sätt som beträffande handel med teknisk sprit knytas till vissa i lagen angivna kriterier.

Vad slutligen gäller *tillstånden avseende inköp av spritdrycker, vin och starköl för tekniska m.fl. ändamål*, kan konstateras följande. Bland inköparna finns endast näringsidkare. De punktskatterättsliga reglerna ger ingen rätt till inköp av obeskattade alkoholdrycker av aktuellt slag för industriell och liknande användning utan inköpen måste i dessa fall ske av beskattade varor mot senare återbetalning av alkoholskatten. Enligt utredningens mening finns det mot denna bakgrund ingen anledning att behålla nuvarande regler om inköpstillstånd. Utredningen föreslår samtidigt en möjlighet att inköpa dryckerna obeskattade för teknisk användning.

Vad beträffar *myndighetsstrukturen på alkoholområdet* har regeringen i propositionen 1998/99:134 Vissa alkoholfrågor, m.m. redovisat omfattande förändringar av denna. En ny folkhälsomyndighet skall fr.o.m. den 1 juli 2001 vara central tillsyns- och uppföljningsmyndighet bl.a. när det gäller bestämmelserna i alkohollagen. Myndigheten skall bl.a. svara för föreskriftsarbete, allmänna råd och övergripande tillsyn och skall ha en central expertfunktion på dessa områden. En särskild organisationskommitté arbetar f.n. med förslag till hur dessa uppgifter lämpligast kan integreras med det övriga folkhälsoarbetet och organiseras hos den nya myndigheten.

Alkoholutredningen har mot denna bakgrund inte funnit anledning att lägga några egna förslag beträffande myndighetsstrukturen, utan har vid sina överväganden och i sina förslag utgått från en organisation av det slag som regeringen redan tagit ställning för.

Förslagen i korthet

Teknisk sprit m.m.

Begreppen teknisk sprit och alkoholhaltigt preparat frikopplas från tullbestämmelserna och definieras självständigt, utifrån ett alkoholpolitiskt perspektiv. Lagstiftningen om handel med teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat arbetas in i alkohollagen.

För fullständigt denaturerad (skattebefriad) teknisk sprit gäller fri handel. För andra slag av teknisk sprit införs en lagstadgad rätt att bedriva handel med teknisk sprit för den som är godkänd som upplagshavare för sådan sprit enligt lagen om alkoholskatt. Den som har rätt till handel med teknisk sprit kan köpa, föra in, sälja och föra ut sådana varor.

Försäljning inom landet får ske till, förutom till annan som har rätt att bedriva handel, till den som av beskattningsmyndigheten medgetts rätt att köpa teknisk sprit. Medgivande kan ges för sådan användning som medför skattebefrielse enligt lagen om alkoholskatt (teknisk, industriell, vetenskaplig, m.m.). Försäljning i begränsad kvantitet får ske utan medgivande till vissa näringsidkare och skolor. Den som av beskattningsmyndigheten medgetts köpa teknisk sprit kan köpa denna inom landet eller föra in den från annat land.

Alkoholhaltiga preparat

Handeln med alkoholhaltiga preparat skall vara fri, utan krav på införseltillstånd eller godkännande. Till skydd för folkhälsan uppställs dock vissa allmänna krav på preparaten för att de skall få säljas fritt. Möjlighet finns också att besluta om villkor för försäljning inom landet, bl.a. då fara för missbruk föreligger. Det kan gälla villkor om t.ex. försäljning över disk eller om åldersgränser.

Tillverkning av sprit och alkoholdrycker

Tillverkningstillstånden avseende tillverkning av sprit och alkoholdrycker tas bort i sin nuvarande form och ersätts i alkohollagen med en rätt att under vissa förutsättningar bedriva tillverkning av respektive vara. Dessa förutsättningar knyts till godkännande som upplagshavare för de varor som är i fråga enligt lagen om alkoholskatt.

Inköp av spritdrycker, vin och starköl för tekniska m.fl. ändamål

Inköpstillsånden avseende spritdrycker, vin och starköl för tekniska m.fl. ändamål tas bort i sin nuvarande form och ersätts av en möjlighet att köpa in dryckerna obeskattade efter förhandsmedgivande från beskattningsmyndigheten.

Övrigt

Den nya ordningen för främst handel med teknisk sprit medför att viss komplettering måste göras i alkohollagens straffbestämmelser. Det gäller bl.a. försäljning av sprit utan rätt enligt lagen samt förvärv och innehav m.m. av olovligt såld sprit.

Samtliga i detta betänkande föreslagna regler föreslås träda i kraft den 1 juli 2001. För innehavare av Läkemedelsverkets inköpstillsånd avseende teknisk sprit föreslås dock vissa övergångsbestämmelser.

Författningsförslag

1 Förslag till lag om ändring i alkohollagen (1994:1738)

Härigenom föreskrivs i fråga om alkohollagen (1994:1738)

dels att 2 kap. 4 §, 7 kap. 1–4 §§ och 12 kap. 4 och 8–10 §§ skall upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 7 kap. 1 och 5 §§ skall upphöra att gälla,

dels att i 7 kap. 22 §, 8 kap. 1 § och 12 kap. 1 § ordet ”Alkoholinspektionen” skall bytas ut mot ”Stabsmyndigheten”,

dels att den nuvarande 12 kap. 7 § skall betecknas 12 kap. 4 §,

dels att 1 kap. 1–5 §§, 2 kap. 1–3 och 5 §§, 3 kap. 9 §, 4 kap. 1, 4–6 och 12 §§, 5 kap. 1, 3 och 6 §§, 6 kap. 1 och 3–5 §§, 7 kap. 5, 7, 8, 10 och 18–21 §§, 8 kap. 1 a, 2, 4 och 5 §§, 9 kap. 2 §, 10 kap. 1 a, 2, 3, 5, 6 och 8–10 §§, 11 kap. 2 § och 12 kap. 2, 3, 5 och 6 §§ skall ha följande lydelse,

dels att rubrikerna till 3 och 7 kap. skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas ett nytt kapitel, 2 a kap., av följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas tolv nya paragrafer, 1 kap. 5 a och 7 a–c §§, 2 kap. 1 a och 6 §§, 4 kap. 11 a §, 6 kap. 1 a §, 8 kap. 2 a § och 10 kap. 2 a, 7 a och 7 b §§ av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***1 kap.**1 §¹

Denna lag gäller tillverkning, marknadsföring och införsel av alkoholdrycker och handel med sådana varor. Lagen gäller också tillverkning av sprit.

Bestämmelser om införsel och försäljning av teknisk sprit finns i lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m.

Med sprit förstås en vätska som innehåller alkohol i en koncentration av mer än 2,25 volymprocent. *Med tillverkning av sprit förstås varje förfarande, varigenom alkohol i sådan koncentration framställs eller utvinns.* Vin, starköl och öl anses dock inte som sprit. *Inte heller utgör framställning av sådan dryck tillverkning av sprit.*

Med mäsk förstås en jäsande vätska som blir sprit om den får fortsätta att jäsas.

Med alkohol avses i denna lag etylalkohol.

Med alkoholdryck förstås en dryck som innehåller mer än 2,25 volymprocent alkohol. *Alkoholdrycker delas i denna*

Denna lag gäller tillverkning, marknadsföring och införsel av alkoholdrycker och handel med sådana varor. Lagen gäller också tillverkning av sprit *samt handel med sprit och med alkoholhaltiga preparat.*

2 §

Med sprit förstås en vätska som innehåller alkohol (*etylalkohol*) i en koncentration av mer än 2,25 volymprocent. Vin, *fruktvin*, starköl och öl anses inte som sprit. *En vätska som innehåller alkohol som uppkommit enbart genom jäsnings anses inte heller som sprit.*

Sprit som uteslutande är avsedd att användas för tekniskt, industriellt, medicinskt eller därmed jämförligt ändamål benämns teknisk sprit.

Med mäsk förstås en jäst vätska som innehåller mer än 2,25 volymprocent alkohol och som inte är vin, *fruktvin*, starköl eller öl.

3 §

Med alkoholdryck förstås en vara som är avsedd att drickas och som innehåller mer än 2,25 volymprocent alkohol. *Som*

¹ Senaste lydelse 1999:1001.

lag in i spritdrycker, vin, starköl och öl.

alkoholdrycker räknas spritdrycker, vin, fruktvin, starköl och öl.

4 §

Med spritdryck förstås en alkoholdryck som innehåller sprit.

Som spritdryck anses även en alkoholdryck som utgör en blandning av spritdryck och annan dryck. Detta gäller dock inte sådana drycker som avses i 5 § andra stycket eller 5 a § andra stycket.

Med vin förstås en alkoholdryck som är framställd genom jäsning av druvor eller druvmust eller av bär, frukt eller andra växtdelar samt andra alkoholdrycker som innehåller högst 22 volymprocent alkohol och som inte är spritdryck, starköl eller öl.

5 §

Med vin förstås en alkoholdryck som är framställd genom jäsning av druvor eller druvmust.

Som vin anses även vin med en tillsats av sprit eller spritdryck under förutsättning att alkoholkoncentrationen inte överstiger 22 volymprocent.

5 a §

Med fruktvin förstås en alkoholdryck som är framställd genom jäsning av bär, frukt, växtdelar eller andra naturliga ämnen eller substanser.

Som fruktvin anses även fruktvin med en tillsats av sprit eller spritdryck, under förutsättning att alkoholkoncentrationen inte överstiger 22 volymprocent.

Bestämmelser om vin i denna lag gäller, om inte annat sägs, även fruktvin.

7 a §

Med alkoholhaltigt preparat

förstås en produkt som färdigställts för slutlig användning och som innehåller mer än 2,25 volymprocent etylalkohol.

Som alkoholhaltiga preparat räknas inte teknisk sprit, alkoholdrycker enligt 3–6 §§ eller läkemedel enligt läkemedelslagen (1992:859).

7 b §

Med denaturering förstås ett förfarande varigenom ett eller flera ämnen sätts till sprit, eller en vara som innehåller sprit, för att göra spriten eller varan otjänlig för förtäring.

7 c §

Med tillverkning av sprit förstås varje förfarande varigenom sprit framställs eller utvinns.

Blandning av spritdryck för förtäring på stället anses inte som tillverkning av sprit eller spritdryck.

Med tillverkning av sprit likställs återvinning av sprit samt borttagning eller försvagning av denaturering och andra förfaranden med teknisk sprit eller alkoholhaltiga preparat i syfte att göra dem tjänliga för förtäring.

2 kap.

1 §²

Sprit och spritdrycker får inte tillverkas utan tillstånd (tillverkningstillstånd).

Sprit och spritdrycker får endast tillverkas av den som enligt 9 § första stycket 1 lagen

² Senaste lydelse 1996:940.

Apparat som uppenbarligen är ägnad för tillverkning av sprit (destillationsapparat) och del till sådan apparat (apparatdel) får endast tillverkas för, överlätas till eller innehas av den som har tillstånd enligt denna lag att tillverka sprit eller spritdrycker.

Vad som sägs i andra stycket gäller inte om Alkoholinspektionen har medgivit undantag från kravet på tillstånd. Ett sådant medgivande får ges tills vidare eller för viss tid och får återkallas om förhållandena föranleder det.

Vin, starköl eller öl får inte tillverkas utan tillstånd om det inte gäller tillverkning i hemmet för eget behov.

(1994:1564) om alkoholskatt godkänts som upplagshavare för tillverkning eller bearbetning av sprit respektive spritdrycker.

Den som inte har fyllt 20 år eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte bedriva tillverkning enligt första stycket.

1 a §

Apparat som uppenbarligen är ägnad för tillverkning av sprit (destillationsapparat) och del till sådan apparat (apparatdel) får endast tillverkas för, överlätas till eller innehas av den som har rätt att tillverka sprit eller spritdrycker.

Regeringen får i fråga om vissa slag av verksamhet föreskriva undantag från bestämmelsen i första stycket.

2 §

Vin, starköl eller öl får endast tillverkas av den som enligt 9 § första stycket 1 lagen (1994:1564) om alkoholskatt godkänts som upplagshavare för tillverkning eller bearbetning av respektive vara.

Den som inte har fyllt 20 år eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får

inte bedriva tillverkning enligt första stycket.

Vad som föreskrivs i första och andra styckena gäller inte tillverkning i hemmet för eget behov.

Närmare bestämmelser om tillverkning av alkoholdrycker och sprit meddelas av regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande*, Alkoholinspektionen.

3 §

Närmare bestämmelser om tillverkning av alkoholdrycker och sprit meddelas av regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer*.

Tillverkare av sprit får förfoga över av honom tillverkad sprit endast för *export och, efter medgivande av Alkoholinspektionen*, för användning i egen rörelse samt för försäljning enligt *lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m.*

5 §

Tillverkare av sprit får förfoga över av honom tillverkad sprit endast för användning i egen rörelse samt för försäljning enligt *reglerna i 2 a kap.*

6 §

Överlåts rörelse vari ingår verksamhet för vilken det krävs godkännande som anges i 1 § första stycket för sprit, får överlåtaren sälja sitt lager av sprit till sin efterträdare, om denne är berättigad att bedriva verksamheten.

Konkursbo eller dödsbo får utan hinder av bestämmelserna i denna lag sälja sprit till den som enligt 2 a kap. 5 § är berättigad att bedriva handel med sprit. Motsvarande gäller då en verksamhet måste avvecklas till följd av att godkännande som avses i 1 § första stycket återkallats eller då det finns

andra tvingande skäl.

2 a kap. Handel med teknisk sprit och med alkoholhaltiga preparat

Teknisk sprit

1 §

Teknisk sprit får inte köpas, föras in, säljas eller föras ut om det inte föreligger rätt till det enligt denna lag.

Första stycket gäller inte sprit som är fullständigt denaturerad i enlighet med kommissionens förordning (EEG) nr 3199/93 av den 22 november 1993 om ömsesidigt erkännande av förfaranden för att fullständigt denaturera alkohol för att erhålla punktskattebefrielse³.

2 §

Teknisk sprit som skall användas eller säljas inom landet skall vara denaturerad på ett sätt som så långt möjligt försvårar förtäring av spriten utan att hindra den avsedda användningen.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Stabsmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om denaturering enligt första stycket och om i vilka fall denaturering får underlåtas.

3 §

Vid försäljning av teknisk

³ EGT L 288, 23.11.1993, s. 12 (Celex 31993R3199).

sprit är säljaren skyldig att förvissa sig om att köparen har rätt att återförsälja eller köpa in varan.

4 §

Försäljning av teknisk sprit skall skötas på ett sådant sätt att otillåten användning av spriten förhindras. Risken för att spriten utnyttjas för missbruksändamål skall särskilt beaktas.

5 §

Handel med teknisk sprit får bedrivas endast av den som har godkänts som upplagshavare för sådan sprit enligt 9 § första stycket 1 eller 2 lagen (1994:1564) om alkoholskatt.

Den som inte har fyllt 20 år eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte bedriva handel enligt första stycket.

6 §

Den som har rätt att bedriva handel med teknisk sprit får i sin verksamhet köpa, föra in, sälja och föra ut varorna.

Försäljning får ske till den som enligt 5, 8 eller 10 § har rätt att köpa teknisk sprit.

7 §

Bestämmelserna i 2 kap. 6 § gäller i tillämpliga delar även i fråga om rörelse vari ingår verksamhet för vilken det krävs godkännande som anges i 5 § första stycket.

8 §

Den som inte har rätt att bedriva handel med teknisk sprit får efter medgivande av Riksskatteverket köpa teknisk sprit för sådan användning som anges i 20 § första stycket e–j och 1 lagen (1994:1564) om alkoholskatt. Medgivande får även ges till inköp av teknisk sprit för yrkesmässig användning eller återförsäljning som drivmedel.

Den som enligt första stycket har rätt att köpa teknisk sprit får i sin verksamhet föra in vad han har rätt att köpa.

9 §

Vid medgivande enligt 8 § skall Riksskatteverket, med tillämpning av de föreskrifter som avses i 2 § andra stycket, ange användningsområde för medgivna inköp och om inköp får ske av odenaturerad eller endast av på visst sätt denaturerad sprit.

Medgivande enligt 8 § meddelas för viss tidsperiod, längst tre år.

10 §

Teknisk sprit får i begränsad kvantitet köpas av

a) näringsidkare för användning i viss yrkesverksamhet i andra fall än som avses i 8 §, och

b) grundskolor, årskurs 7–9, och gymnasieskolor samt andra skolor på motsvarande nivå för användning i undervisnings-

verksamhet.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Stabsmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om inköp enligt första stycket.

11 §

I fråga om apoteks försäljning och utlämnande av teknisk sprit gäller de föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

12 §

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Stabsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om försäljning och inköp av teknisk sprit.

Alkoholhaltiga preparat

13 §

Alkoholhaltiga preparat får, med de begränsningar som anges i denna lag, säljas inom landet under de villkor som gäller för handel i allmänhet.

14 §

Alkoholhaltiga preparat får inte säljas eller lämnas ut om det finns särskild anledning att anta att varan är avsedd att användas i berusningssyfte.

15 §

Alkoholhaltiga preparat som kan befaras komma att missbrukas får inte ha en sådan

sammansättning eller så hög alkoholhalt att de, om de konsumeras, medför allvarlig fara för liv eller hälsa.

16 §

Alkoholhaltiga preparat som inte är avsedda för förtäring får inte genom smak, färg, förpackningsutformning eller liknande, medföra risk för förväxling med alkoholdryck eller på annat sätt uppmuntra till förtäring.

17 §

Alkoholhaltiga preparat som inte är avsedda för förtäring och som skall användas eller säljas inom landet skall vara denaturerade på ett sätt som så långt möjligt hindrar att de konsumeras.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Stabsmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om denaturering enligt första stycket och i vilka fall denaturering får underlåtas.

18 §

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Stabsmyndigheten får, om det behövs för att skydda liv eller hälsa, meddela föreskrifter om villkor för försäljning av alkoholhaltiga preparat som inte uppfyller kraven i 15–17 §§. Om det finns synnerliga skäl får även meddelas föreskrifter om förbud mot försäljning.

19 §

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Stabsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om försäljning av alkoholhaltiga preparat.

3 kap. Allmänna bestämmelser för försäljning

3 kap. Allmänna bestämmelser för försäljning av alkoholdrycker

9 §

Det är förbjudet att som ombud eller på därmed jämförligt sätt anskaffa alkoholdrycker till den som enligt 8 § inte har rätt att få sådan vara utlämnad till sig. Det är också förbjudet att i större omfattning tillhandagå annan med att anskaffa alkoholdrycker.

Spritdrycker, vin eller starköl får inte överlämnas som gåva eller lån till den som inte har fyllt 20 år. Öl får inte överlämnas som gåva eller lån till den som inte har fyllt 18 år. *Vad nu sagts gäller inte när någon bjuder av en alkoholdryck för förtäring på stället.*

Spritdrycker, vin eller starköl får inte överlämnas som gåva eller lån till den som inte har fyllt 20 år. Öl får inte överlämnas som gåva eller lån till den som inte har fyllt 18 år. *Detsamma gäller om någon bjuder av en alkoholdryck för förtäring på stället, om det sker i mer än obetydlig omfattning.*

4 kap.

1 §⁴

Partihandel med spritdrycker, vin eller starköl får bedrivas endast av den som har godkänts som upplagshavare eller registrerats som varumottagare för sådana varor enligt 9 eller 12 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt. Av detta följer att rätten till partihandel endast avser den dryck som omfattas av godkännandet som upplagshavare eller registreringen som varumottagare enligt bestämmelserna i lagen om alkoholskatt.

Utöver vad som anges i första stycket får partihandel med spritdrycker, vin och starköl bedrivas av detaljhandelsbolaget i enlighet med vad som anges i 5 kap. 1 § tredje stycket.

⁴ Senaste lydelse 1999:1001.

Utan hinder av första stycket får innehavare av serveringstillstånd sälja tillbaka varor som omfattas av tillståndet till någon som har rätt att bedriva partihandel.

Tillstånd får ges till inköp av spritdrycker, vin eller starköl som används i teknisk, industriell, medicinsk, vetenskaplig eller liknande verksamhet. Inköpstillstånd medför rätt att köpa in varorna hos den som är berättigad att bedriva partihandel med sådana varor.

4§

Den som inte har rätt att bedriva partihandel med spritdrycker, vin eller starköl får efter medgivande av Riksskatteverket köpa sådana alkoholdrycker av den som har rätt att bedriva partihandel med respektive vara. Medgivande får lämnas för inköp för sådan användning som anges i 20 § första stycket e–j och l lagen (1994:1564) om alkoholskatt.

Vid medgivande enligt första stycket skall Riksskatteverket ange vilken dryck som avses och användningsområde för medgivna inköp.

Medgivande enligt första stycket meddelas för viss tidsperiod, längst tre år.

5 §⁵

Den som är berättigad att bedriva partihandel får sälja varorna till detaljhandelsbolaget, till annan som är berättigad att bedriva partihandel med motsvarande varor och till den som har meddelats serveringstillstånd för sådana varor. Den som är berättigad att bedriva partihandel får också exportera varorna eller sälja dem till den

Den som är berättigad att bedriva partihandel får sälja varorna till detaljhandelsbolaget, till annan som är berättigad att bedriva partihandel med motsvarande varor och till den som har meddelats serveringstillstånd för sådana varor. *Detta gäller dock inte i fråga om sådant serveringstillstånd som endast avser servering i slutet sällskap*

⁵ Senaste lydelse 1999:1001.

som fått sådant särskilt tillstånd till inköp av varorna som avses i 4 §. Försäljning får även ske till den som har tillstånd enligt lagen (1999:446) om proviantering av fartyg och luftfartyg.

vid ett enstaka tillfälle eller under en enstaka tidsperiod. Den som är berättigad att bedriva partihandel får också exportera varorna eller sälja dem till den som enligt 4 § har rätt att köpa varorna. Försäljning får även ske till den som har tillstånd enligt lagen (1999:446) om proviantering av fartyg och luftfartyg.

Endast den som är berättigad att bedriva partihandel får omförpacka eller buteljera varorna.

6§⁶

Överlåts rörelse vari ingår verksamhet som är tillståndspliktig enligt denna lag eller för vilken det krävs godkännande eller registrering som anges i 1 § första stycket, får överlåtaren sälja sitt lager av spritdrycker, vin eller starköl till sin efterträdare, om denne har beviljats tillstånd som gäller för verksamheten eller, i fråga om partihandel, är berättigad att bedriva verksamheten.

Konkursbo eller dödsbo får utan hinder av bestämmelserna i denna lag sälja spritdrycker, vin eller starköl till den som är berättigad att bedriva partihandel med sådana drycker eller till detaljhandelsbolaget. Motsvarande gäller då en verksamhet måste avvecklas till följd av att tillståndet eller godkännande eller registrering som avses i 1 § första stycket återkallats eller att det finns andra tvingande skäl.

Konkursbo eller dödsbo eller, i fråga om utmätt egendom, kronofogdemyndighet får utan hinder av bestämmelserna i denna lag sälja spritdrycker, vin eller starköl till den som är berättigad att bedriva partihandel med sådana drycker eller till detaljhandelsbolaget. Motsvarande gäller då en verksamhet måste avvecklas till följd av att tillståndet eller godkännande eller registrering som avses i 1 § första stycket återkallats eller att det finns andra tvingande skäl.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller i tillämpliga delar även i fråga om öl.

⁶ Senaste lydelse 1999:1001.

11 a §

Försäljning och marknadsföring av aktivt kol får inte ske på ett sådant sätt att det kan förknippas med olovlig tillverkning av sprit eller spritdryck.

12 §⁷

En handling som strider mot 8–11 §§ skall vid tillämpningen av 4, 14 och 19 §§ marknadsföringslagen (1995:450) anses vara otillbörlig mot konsumenter och, i fall som avses i 9 §, även mot näringsidkare. En handling som strider mot 10 § kan medföra marknadsstörningsavgift enligt bestämmelserna i 22–28 §§ marknadsföringslagen.

En handling som strider mot 8–11 a §§ skall vid tillämpningen av 4, 14 och 19 §§ marknadsföringslagen (1995:450) anses vara otillbörlig mot konsumenter och, i fall som avses i 9 §, även mot näringsidkare. En handling som strider mot 10 § kan medföra marknadsstörningsavgift enligt bestämmelserna i 22–28 §§ marknadsföringslagen.

5 kap.1 §⁸

För detaljhandel med spritdrycker, vin och starköl skall det finnas ett särskilt för ändamålet bildat aktiebolag (detaljhandelsbolaget), som staten äger.

Detaljhandelsbolaget får inte exportera eller tillverka drycker som anges i första stycket. Detaljhandelsbolaget får importera sådana drycker endast för att kunna fullgöra den skyldighet som anges i 5 §.

Detaljhandelsbolaget får inte bedriva annan partihandel än försäljning till dem som har serveringstillstånd.

Detaljhandelsbolaget får inte bedriva annan partihandel än försäljning till dem som har serveringstillstånd. *Vad nu sagts gäller inte retur försäljning av enstaka partier och produkter.*

Bestämmelser om detaljhandelsbolagets verksamhet och drift samt om särskild kontroll från statens sida skall tas in i ett avtal som upprättas mellan staten och bolaget.

⁷ Senaste lydelse 1999:1001.

⁸ Senaste lydelse 1999:1001.

Försäljning får ske antingen som försäljning till avhämtning eller genom försändning på rekvisition.

Detaljhandel med öl är, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, tillåten under villkor att verksamheten bedrivs i en lokal som är godkänd som livsmedelslokal enligt bestämmelser vilka meddelats med stöd av 22 § tredje stycket livsmedelslagen (1971:511) samt att försäljning av matvaror bedrivs i lokalen. Utan hinder av vad nu sagts får detaljhandel med öl bedrivas av detaljhandelsbolaget samt av tillverkare av öl eller lättdrycker.

3 §

Försäljning får ske antingen som försäljning till avhämtning eller genom försändning på rekvisition. *Försäljning får även ske vid auktion av spritdrycker, vin och starköl för annans räkning enligt riktlinjer i avtalet mellan staten och bolaget.*

Detaljhandelsbolaget får utan hinder av 6 kap. 1 § bedriva provning av alkoholdrycker för allmänheten enligt riktlinjer i avtalet mellan staten och bolaget.

6 §

Detaljhandel med öl är, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, tillåten under villkor att verksamheten bedrivs i en lokal som är godkänd som livsmedelslokal *för stadigvarande hantering av egentliga matvaror* enligt bestämmelser vilka meddelats med stöd av 22 § tredje stycket livsmedelslagen (1971:511). *I lokalen skall i betydande omfattning bedrivas försäljning av egentliga matvaror.* Utan hinder av vad nu sagts får detaljhandel med öl bedrivas av detaljhandelsbolaget samt av tillverkare av öl.

Den som bedriver detaljhandel med öl skall utöva särskild tillsyn (egentillsyn) över försäljningen. För egentillsynen skall finnas ett för verksamheten lämpligt egentillsynsprogram.

6 kap.

1 §

Servering av spritdrycker, vin och starköl får ske endast om tillstånd har meddelats (serveringstillstånd).

Servering av öl är, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, tillåten under villkor att verksamheten bedrivs i en lokal som är godkänd som livsmedelslokal enligt bestämmelser vilka meddelats med stöd av 22 § tredje stycket livsmedelslagen (1971:511) samt att servering av mat samtidigt bedrivs i lokalen.

Utan hinder av vad som föreskrivs i andra stycket får öl serveras av den som enligt 23 § nämnda lag har meddelats särskilt tillstånd att yrkesmässigt hantera livsmedel samt av den som har meddelats serveringstillstånd.

Serveringstillstånd krävs dock inte för servering som

1) anordnas i privat regi utan vinstintresse,

2) anordnas vid ett enstaka tillfälle för vissa i förväg bestämda personer, och

3) sker utan annan kostnad för deltagarna än kostnaden för inköp av dryckerna.

1 a §

Servering av öl är, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, tillåten under villkor att verksamheten bedrivs i en lokal som är godkänd som livsmedelslokal enligt bestämmelser vilka meddelats med stöd av 22 § tredje stycket livsmedelslagen (1971:511) samt att servering av mat samtidigt bedrivs i lokalen.

Utan hinder av vad som föreskrivs i första stycket får öl serveras i sådana fall som anges i 1 § andra stycket samt av den som har meddelats serveringstillstånd.

Den som bedriver servering

av öl skall utöva särskild tillsyn (egentillsyn) över serveringen. För egentillsynen skall finnas ett för verksamheten lämpligt egentillsynsprogram.

3 §

På serveringsställe där serveringstillstånd gäller skall tillståndshavaren eller av honom utsedd serveringsansvarig person utöva tillsyn över serveringen och vara närvarande under hela serveringstiden.

Den som är serveringsansvarig skall med hänsyn till sina egenskaper och övriga omständigheter vara lämplig för uppgiften.

Tillståndshavaren skall till tillståndsmyndigheten anmäla den eller de personer som har utsetts att ansvara för alkoholserveringen.

För servering av spritdrycker, vin eller starköl får endast anlitas personal som är anställd av tillståndshavaren. Restaurangskolor med serveringstillstånd får dock i utbildningssyfte anlita restaurangskolans elever.

Tillståndshavaren kan åläggas att, under en tid av längst sex månader, anmäla all personal till tillståndsmyndigheten.

4 §

Om inte tillståndsmyndigheten beslutar annat får servering av öl påbörjas tidigast klockan 07.00 och servering av andra alkoholdrycker tidigast klockan 11.00. Om inte tillståndsmyndigheten beslutar annat skall servering av alkoholdrycker avslutas senast klockan 01.00. Vad nu sagts gäller inte för hotellrum med minibar.

Serveringsställe skall vara utrymt senast 30 minuter efter serveringstidens utgång.

Tillståndsmyndigheten beslutar, med de begränsningar som anges i andra stycket, om när servering får påbörjas och när den senast skall avslutas. Vid prövningen skall särskilt beaktas risken för alkoholpolitiska olägenheter. Tillståndsmyndigheten beslutar även om när ett serveringsställe senast skall vara utrymt.

Servering av spritdrycker, vin och starköl till allmänheten får inte påbörjas tidigare än klockan 11.00 och får inte pågå längre än till senast klockan 03.00.

Bestämmelserna i första och

andra styckena gäller inte för hotellrum med minibar.

5 §⁹

Den som har serverings-tillstånd får köpa spritdrycker, vin och starköl som behövs för rörelsen endast av någon som är berättigad att bedriva parti-handel med varan eller av detaljhandelsbolaget.

Den som har serverings-tillstånd får köpa spritdrycker, vin och starköl som behövs för rörelsen endast av någon som är berättigad att bedriva parti-handel med varan eller av detaljhandelsbolaget. *Den som beviljats tillstånd för servering i slutet sällskap vid ett enstaka tillfälle eller under en enstaka tidsperiod får dock endast göra motsvarande inköp hos detalj-handelsbolaget.*

7 kap. Tillstånd m.m.

Serveringstillstånd kan meddelas för servering till allmänheten eller i förening, företag eller annat slutet sällskap. Tillstånd kan avse servering året runt, årligen under en viss tidsperiod, *under* en enstaka tidsperiod eller *vid* ett enstaka tillfälle.

Tillstånd, som avser servering året runt eller årligen under en viss tidsperiod gäller tills vidare. Tillståndsmyndigheten får dock om det finns särskilda skäl begränsa tillståndets giltighet till viss tid.

7 kap. Serveringstillstånd m.m.

5 §

Serveringstillstånd kan meddelas för servering till allmänheten eller i förening, företag eller annat slutet sällskap. Tillstånd kan avse servering året runt *eller* årligen under en viss tidsperiod (*stadigvarande tillstånd*). *Tillstånd kan även avse en enstaka tidsperiod eller ett enstaka tillfälle.*

Stadigvarande tillstånd gäller tills vidare. Tillståndsmyndigheten får dock om det finns särskilda skäl begränsa tillståndets giltighet till viss tid.

Tillstånd för servering till allmänheten under en enstaka tidsperiod eller vid ett enstaka tillfälle får beviljas endast den

⁹ Senaste lydelse 1999:1001.

som innehar ett stadigvarande tillstånd av motsvarande slag.

I samband med beslut om serveringstillstånd eller senare får tillståndsmyndigheten meddela de villkor som behövs.

7 §

Serveringstillstånd får meddelas endast den som visar att han med hänsyn till sina personliga och ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt är lämplig att utöva verksamheten. Sökanden skall också visa att serveringsstället uppfyller kraven i 8 §.

Serveringstillstånd får meddelas endast den som visar att han med hänsyn till *sina kunskaper*, sina personliga och ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt är lämplig att utöva verksamheten. Sökanden skall också visa att serveringsstället uppfyller kraven i 8 §.

Vid tillståndsprövningen skall särskild hänsyn tas till om sökanden är laglydig och benägen att fullgöra sina skyldigheter mot det allmänna.

8 §

Tillstånd för servering till allmänheten året runt eller årligen under viss tidsperiod får meddelas endast om serveringsstället *har ett kök för allsidig matlagning* och tillhandahåller lagad mat. Serveringsstället skall ha ett med hänsyn till omständigheterna tillräckligt antal sittplatser för gäster.

Tillstånd för servering till allmänheten året runt eller årligen under viss tidsperiod får meddelas endast om serveringsstället *är godkänt som livsmedelslokal enligt bestämmelser vilka meddelats med stöd av 22 § tredje stycket livsmedelslagen (1971:511) och under hela serveringstiden tillhandahåller ett brett utbud av lagad mat*. Serveringsstället skall ha ett med hänsyn till omständigheterna tillräckligt antal sittplatser för gäster.

Tillstånd för servering till allmänheten under en enstaka tidsperiod eller vid ett enstaka tillfälle får meddelas om serveringsstället tillhandahåller lagad mat. Detsamma gäller beträffande tillstånd för servering i slutet sällskap.

Om det finns en drinkbar skall den vara en mindre väsentlig del av serveringsstället, inrättad i nära anslutning till matsal.

Utan hinder av första och andra styckena får tillstånd meddelas för servering av vin och starköl i foajé till teater eller konsertlokal. Servering får dock endast ske under pauser i föreställningen.

Servering av alkoholdrycker från minibar på hotellrum får ske på hotell med serveringstillstånd. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, *Alkoholinspektionen* får meddela närmare bestämmelser om serveringen.

Servering av alkoholdrycker från minibar på hotellrum får ske på hotell med serveringstillstånd. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, *Stabsmyndigheten* får meddela närmare bestämmelser om serveringen.

Serveringstillstånd skall avse viss lokal eller annat avgränsat utrymme.

10 §

Serveringstillstånd skall avse viss lokal eller annat avgränsat utrymme. *Om flera har serveringstillstånd avseende samma lokal svarar varje tillståndshavare för att ordning och nykterhet upprätthålls under den tid han bedriver servering.*

Alkoholinspektionen skall återkalla tillverkningstillstånd eller inköpstillstånd om

1. *tillståndet inte längre utnyttjas,*

2. *tillståndshavaren inte följer de för tillståndet gällande bestämmelserna i denna lag eller föreskrifter eller villkor meddelade med stöd av denna lag, eller*

3. *de förutsättningar som gäller för meddelande av tillståndet inte längre föreligger.*

18 §¹⁰

Medgivande enligt 2 a kap. 8 § och 4 kap. 4 § får återkallas av Riksskatteverket om det finns skäl att befara att teknisk sprit eller alkoholdrycker som har inköpts i enlighet med medgivandet används på otillåtet sätt.

19 §

Kommunen skall återkalla serveringstillstånd om

¹⁰ Senaste lydelse 1999:1001.

1. det inte endast tillfälligt uppkommer sådana olägenheter som avses i 6 kap. 2 §,
2. tillståndshavaren inte följer de för servering eller serverings-tillstånd gällande bestämmelserna i denna lag eller föreskrifter eller villkor meddelade med stöd av denna lag, eller
3. de förutsättningar som gäller för meddelande av tillstånd enligt 7 och 8 §§ inte längre föreligger.

Om flera har serverings-tillstånd avseende samma lokal eller utrymme skall återkallelse enligt första stycket 1 ske i förhållande till var och en av dem.

20 §

I stället för återkallelse enligt 18 eller 19 § kan tillståndshavaren meddelas varning, om varning av särskilda skäl kan anses vara en tillräcklig åtgärd.

I stället för återkallelse enligt 19 § kan tillståndshavaren meddelas varning, om varning av särskilda skäl kan anses vara en tillräcklig åtgärd.

21 §

Föranleder detaljhandel med eller servering av öl olägenheter i fråga om ordning och nykterhet eller följs inte bestämmelserna i denna lag, får kommunen förbjuda den som bedriver försäljningen att fortsätta verksamheten eller, om förbud får anses vara en alltför ingripande åtgärd, meddela honom varning.

Ett förbud enligt första stycket kan inskränkas till att gälla för vissa närmare angivna tider eller under vissa närmare angivna omständigheter. Förbud *gäller i sex månader*, räknat från det att den som bedriver försäljningen fått del av beslutet.

Ett förbud enligt första stycket kan inskränkas till att gälla för vissa närmare angivna tider eller under vissa närmare angivna omständigheter. Förbud *meddelas för en tid av sex månader eller, vid upprepad eller allvarlig försummelse, tolv månader* räknat från det att den som bedriver försäljningen fått del av beslutet.

Den kommun där försäljningsstället är beläget beslutar om ingripande enligt denna paragraf. Saknas fast försäljningsställe beslutar den kommun som avses i 12 § andra stycket.

8 kap.1 a §¹¹

För tillsyn över efterlevnaden av bestämmelserna för marknadsföring i 4 kap. 8–11 och 13 §§ finns särskilda regler i marknadsföringslagen (1995:450). Tillsynen över efterlevnaden av bestämmelserna i 4 kap. 8–11 §§ gentemot den som har serveringstillstånd får, i fråga om marknadsföring på serveringsställen, utövas också av kommunen. För kommunens tillsyn gäller inte 4 kap. 12 §.

Beskattningsmyndigheten (Skattemyndigheten i Gävle) utövar tillsyn över efterlevnaden av bestämmelserna i 4 kap. 5 §. *Beskattningsmyndigheten* får uppdra åt Skattemyndigheten i Stockholm, Skattemyndigheten i Göteborg eller Skattemyndigheten i Malmö att utöva tillsyn i dess ställe.

På begäran av någon annan tillsynsmyndighet skall kommunen lämna de uppgifter som myndigheten behöver för sin tillsyn.

Polismyndigheten skall underrätta andra tillsynsmyndigheter om förhållanden som är av betydelse för dessa myndigheters tillsyn.

För tillsyn över efterlevnaden av bestämmelserna för marknadsföring i 4 kap. 8–11 a och 13 §§ finns särskilda regler i marknadsföringslagen (1995:450). Tillsynen över efterlevnaden av bestämmelserna i 4 kap. 8–11 §§ gentemot den som har serveringstillstånd får, i fråga om marknadsföring på serveringsställen, utövas också av kommunen. För kommunens tillsyn gäller inte 4 kap. 12 §.

Riksskatteverket utövar tillsyn över efterlevnaden av bestämmelserna i 2 kap. 1, 2, 5 och 6 §§, 2 a kap. 3–10 §§ samt 4 kap. 1 och 4–7 §§. *Riksskatteverket* får uppdra åt Skattemyndigheten i Stockholm, Skattemyndigheten i Malmö, Skattemyndigheten i Göteborg eller *Skattemyndigheten i Gävle*, att utöva tillsyn i dess ställe.

2 §

På begäran av någon annan tillsynsmyndighet skall kommunen lämna de uppgifter som myndigheten behöver för sin tillsyn. *Kommunen skall även på begäran av skatte- eller tullmyndighet lämna de uppgifter som behövs för beskattning eller påförande av tull.*

¹¹ Senaste lydelse 1999:1001. Paragrafen föreslås ändrad i prop. 1999/2000:105.

Kronofogdemyndigheten skall underrätta vederbörande tillståndsmyndighet om en tillståndshavare brister i sina skyldigheter att erlägga skatter eller socialavgifter. På begäran av länsstyrelsen skall sådan underrättelse ges till denna.

På begäran av *tillståndsmyndighet eller länsstyrelse* skall skattemyndigheter och andra myndigheter som uppbär eller driver in skatter eller avgifter lämna uppgifter som *tillståndsmyndigheten eller länsstyrelsen* behöver för sin tillståndsprövning eller tillsyn.

På begäran av *tillsynsmyndighet* skall *polismyndigheter samt skattemyndigheter* och andra myndigheter som uppbär eller driver in skatter eller avgifter lämna uppgifter som *tillsynsmyndigheten* behöver för sin tillståndsprövning eller tillsyn.

2 a §

Statliga och kommunala myndigheter skall underrätta Stabsmyndigheten om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan ha betydelse för tillämpningen av 2 a kap. Detsamma gäller om de får kännedom om att ett alkoholhaltigt preparat används eller kan komma att användas i missbrukssyfte.

4 §¹²

Om en tillsynsmyndighet begär det skall en tillståndshavare lämna tillträde till driftsställe med tillhörande lokaler och tillhandahålla handlingar som rör verksamheten samt utan ersättning hjälpa till vid tillsynen, lämna varuprover som behövs och redovisa uppgifter om verksamhetens omfattning och utveckling.

Vad som sägs i första stycket gäller även *i förhållande mellan den som är berättigad att bedriva partihandel enligt 4 kap. 1 § första stycket och skattemyndighet som anges i 1 a § andra stycket.*

Vad som sägs i första stycket gäller även *den som berättigad att*

1. *tillverka sprit och spritdrycker enligt 2 kap. 1 §,*
2. *tillverka vin, starköl och öl enligt 2 kap. 2 § såvitt avser annat än tillverkning i hemmet*

¹² Senaste lydelse 1999:1001. Paragrafen föreslås ändrad i prop. 1999/2000:105.

för eget behov,

3. handla med teknisk sprit enligt 2 a kap. 6 §,

4. köpa teknisk sprit enligt 2 a kap. 8 eller 10 §,

5. bedriva partihandel enligt 4 kap. 1 § första stycket, eller

6. köpa alkoholdrycker enligt 4 kap. 4 §

Med tillsynsmyndighet avses härvid myndighet som anges i 1 a § andra stycket.

5 §¹³

Bokföring i rörelse som är tillståndspliktig skall vara så utformad att kontroll av verksamheten är möjlig. Den som driver rörelsen är skyldig att på anfordran av en tillsynsmyndighet förete bokföringshandlingarna. Tillståndshavare och den som enligt 4 kap. 1 § första stycket är berättigad att bedriva partihandel är skyldiga att lämna statistiska uppgifter i enlighet med de föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Alkoholinspektionen meddelar.

Bokföring i rörelse vari bedrivs tillverkning, försäljning eller inköp av teknisk sprit, spritdrycker, vin eller starköl skall vara så utformad att kontroll av verksamheten är möjlig. Den som driver rörelsen är skyldig att på anfordran av en tillsynsmyndighet förete bokföringshandlingarna. Den som har serveringstillstånd och den som avses i 4 § andra stycket 1–3 och 5 är skyldiga att lämna statistiska uppgifter i enlighet med de föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Stabsmyndigheten meddelar.

Den som har tillstånd för servering av spritdrycker, vin eller starköl till allmänheten eller stadigvarande tillstånd för servering i slutet sällskap är skyldig att registrera all försäljning i kassaregister och att vid varje försäljning ta fram ett av registret framställt kvitto

¹³ Senaste lydelse 1999:1002.

som tillhandahålls kunden. Tillståndsmyndigheten får medge undantag för ideell förening och liknande slutet sällskap.

Kassaregister som avses i andra stycket skall på ett tillförlitligt sätt utvisa alla transaktioner som gjorts. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Stabsmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om kassaregister.

9 kap.

2 §¹⁴

Alkoholinspektionens och kommunens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det överklagade beslutet får inte ändras utan att den beslutande myndigheten har lämnats tillfälle att yttra sig.

Alkoholinspektionen respektive kommunen får överklaga domstolens beslut.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Bestämmelser om överklagande av *beskattningsmyndighetens* beslut finns i 35 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt.

Kommunens beslut samt Riksskatteverkets beslut enligt 2 a kap. 8 §, 4 kap. 4 § och 7 kap. 18 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Bestämmelser om överklagande av *Riksskatteverkets* beslut *i andra fall än som sägs i första stycket* finns i 35 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt.

10 kap.

1 a §¹⁵

Den som tillverkar, överlåter eller innehar destillationsapparat eller apparatdel i strid med 2 kap. 1 § *andra stycket* döms

Den som tillverkar, överlåter eller innehar destillationsapparat eller apparatdel i strid med 2 kap. 1 a § *första stycket* döms

¹⁴ Senaste lydelse 1999:1001.

¹⁵ Senaste lydelse 1996:940.

till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. säljer alkoholdrycker utan tillstånd eller, om tillstånd inte behövs, utan rätt enligt denna lag,

2. serverar spritdrycker, vin eller starköl som har anskaffats på annat sätt än som sägs i 6 kap. 5 §, döms för olovlig försäljning av alkoholdrycker till böter eller fängelse i högst två år.

Är brott som anges i 1 eller 2 § grovt, döms till fängelse i högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om gärningen har utgjort led i en verksamhet som bedrivits yrkesmässigt eller i större omfattning.

Den som innehar *sprit-*

till böter eller fängelse i högst ett år. *Till samma påföljd döms den som innehar aktivt kol i uppenbart syfte att olovligen tillverka sprit eller spritdrycker.*

2 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. säljer sprit utan rätt enligt denna lag,

2. säljer alkoholdrycker utan tillstånd eller, om tillstånd inte behövs, utan rätt enligt denna lag,

3. serverar spritdrycker, vin eller starköl som har anskaffats på annat sätt än som sägs i 6 kap. 5 §, döms för olovlig alkoholförsäljning till böter eller fängelse i högst två år.

2 a §

Den som förvärvar, innehar, forslar, döljer eller förvarar olovligt såld teknisk sprit döms till böter eller fängelse i högst två år.

3 §

Är brott som anges i 1, 2 eller 2 a § grovt, döms till fängelse i högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om gärningen har utgjort led i en verksamhet som bedrivits yrkesmässigt eller i större omfattning *eller har varit inriktad mot ungdomar.*

5 §

Den som innehar *alkohol-*

drycker, vin eller starköl i uppenbart syfte att olovligen sälja dem döms för olovligt innehav av alkoholdrycker till böter eller fängelse i högst ett år.

drycker i uppenbart syfte att olovligen sälja dem döms för olovligt innehav av alkoholdrycker till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet anskaffar alkoholdrycker *åt annan* i strid med 3 kap. 9 § döms för olovligt anskaffande av alkoholdrycker till böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, till fängelse i högst fyra år.

6 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet anskaffar, *överlämnar eller bjuder på* alkoholdrycker i strid med 3 kap. 9 § döms för olovligt anskaffande av alkoholdrycker till böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, till fängelse i högst fyra år.

7 a §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet säljer teknisk sprit eller alkoholhaltiga preparat utan sådan denaturering som anges i 2 a kap. 2 eller 17 § döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Till samma påföljd döms den som säljer alkoholhaltiga preparat i strid med 2 a kap. 14 § eller föreskrifter enligt 2 a kap. 18 eller 19 §.

7 b §

Den som lämnar oriktig uppgift i ansökan om medgivande enligt 2 a kap. 8 § eller 4 kap. 4 § eller i samband med köp enligt 2 a kap. 10 § döms, om inte uppgiften saknar betydelse, till böter eller fängelse i högst ett år.

<p>Är gärning som avses i 1, 2 och 4–7 §§ att anse som ringa, skall inte dömas till straff.</p>	<p>8 §</p> <p>Är gärning som avses i 1–2 a och 4–7 b §§ att anse som ringa, skall inte dömas till straff.</p>
---	--

<p>För försök eller förberedelse till brott som avses i 1, 2 och 6 §§ döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. Detta gäller dock inte gärningar som avses i 1 § 3 och endast gäller förvärv eller innehav för personligt bruk.</p>	<p>9 §¹⁶</p> <p>För försök eller förberedelse till brott som avses i 1–2 a och 6 §§ döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. Detta gäller dock inte gärningar som avses i 1 § 3 och 2 a § och endast gäller förvärv eller innehav för personligt bruk.</p>
---	---

Den till vilken lagligen framställda alkoholdrycker har anskaffats för personligt bruk skall vara fri från ansvar för medverkan till brott som avses i detta kapitel.

<p>Bestämmelser om ansvar för olovlig införsel och utförsel av alkoholdrycker finns i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.</p>	<p>10 §</p> <p>Bestämmelser om ansvar för olovlig införsel och utförsel av <i>teknisk sprit, alkoholhaltiga preparat</i> och alkoholdrycker finns i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.</p>
---	--

11 kap.

<p>2 §¹⁷</p> <p>Har sprit eller alkoholdrycker olovligen tillverkats skall även destillationsapparater, apparatdelar och redskap som har använts vid tillverkningen, råämnen som uppenbarligen varit avsedda för tillverkningen och beredningen samt kärl och emballage som varorna har förvarats i, förklaras förverkade. Likaså skall förråd av renings- och filtreringsmedel vilka uppenbarligen avsetts för rening eller filtrering av olovligen tillverkad sprit förklaras förverkat.</p>	<p>Destillationsapparater, apparatdelar och <i>aktivt kol</i> som har varit föremål för brott enligt 10 kap. 1 a § eller värdet därav samt utbyte av sådant brott skall</p>
---	---

Destillationsapparater och apparatdelar som har varit föremål för brott enligt 10 kap. 1 a § eller värdet därav samt utbyte av sådant brott skall

¹⁶ Senaste lydelse 1999:1001.

¹⁷ Senaste lydelse 1996:940.

förklaras förverkade.

förklaras förverkade.

12 kap.

2 §

Registret får användas för

1. *handläggning av ärenden om tillstånd,*
2. *tillsyn över tillståndshavares verksamhet samt*
3. *uppföljning och utvärdering av lagens tillämpning samt framställning av statistik.*

Registret får användas för uppföljning och utvärdering av lagens tillämpning samt framställning av statistik.

3 §

Registret får innehålla uppgifter om

1. *den som har tillstånd,*
2. *den som har haft tillstånd,*
3. *den vars ansökan om tillstånd är föremål för prövning och*
4. *den som tidigare har ansökt om tillstånd men vars ansökan har avslagits, avvisats eller avskrivits.*

Regeringen får meddela föreskrifter om registrering av uppgifter i fråga om olika företrädare för en verksamhet.

Registret får innehålla uppgifter om *dem som har tillstånd samt om dem som anges i 8 kap. 4 § andra stycket.*

I registret får behandlas uppgifter om

1. *namn eller firma, person-, registrerings- eller organisationsnummer, adress och telefonnummer och*
2. *den verksamhet som tillståndet avser och om villkor som har meddelats för denna.*

5 §

I registret får vidare anges tillståndsmyndighetens och domstols beslut i ärenden enligt lagen och de bestämmelser som har tillämpats.

Registret får också innehålla uppgift om tidpunkt för förhållanden som har registrerats och tekniska och administrativa uppgifter, om uppgifterna behövs för att tillgodose ändamålet med

Riksskatteverket får för sin tillsyn enligt denna lag ha terminalåtkomst till uppgifter om serveringstillstånd.

registret.

Registeruppgift som inte behövs för handläggning av ett ärende eller för tillsyn enligt lagen skall gallras under femte kalenderåret efter det att uppgiften registrerats.

Om tillstånd återkallas eller om sökt tillstånd vägras skall så snart beslutet vunnit laga kraft alla uppgifter utom sådana som avses i 4 § första stycket 1 och 6 samt 5 § gallras ur registret.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från gallring för att bevara ett urval av material för forskningens behov. Sådant material skall lämnas över till en arkivmyndighet.

6 §

Kommunen får behandla de personuppgifter som behövs för tillståndsprövning och tillsyn enligt denna lag. För sådan behandling gäller bestämmelserna i personuppgiftslagen (1998:204).

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2003 i fråga om 8 kap. 5 § andra stycket och i övrigt den 1 juli 2001. Genom lagen upphävs lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m.

2. Serveringstillstånd som har meddelats före den 1 juli 2001 och som inte uppfyller villkoren i 6 kap. 4 § andra stycket, skall anses meddelat för servering under längst den tid som anges där.

3. I fråga om uppgifter som fram till den 30 juni 2001 tillförts det register som avses i 12 kap. 1 § gäller äldre bestämmelser. Härvid skall vad som sägs om Alkoholinspektionen i stället avse Stabsmyndigheten.

4. Inköpstillstånd avseende teknisk sprit som har meddelats före den 1 juli 2001 skall fortsätta att gälla tills de löper ut, dock längst till den 30 juni 2002.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt

Härigenom föreskrivs att 8 och 31 e §§ lagen (1994:1564) om alkoholskatt skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §¹

Skyldig att betala skatt (skattskyldig) är den som

1. har godkänts som upplagshavare enligt 9 § eller den som i Sverige yrkesmässigt tillverkar skattepliktiga varor,
2. yrkesmässigt från ett annat EG-land tar emot skattepliktiga varor enligt 12 eller 13 §,
3. har godkänts som skatterepresentant enligt 14 §,
4. säljer skattepliktiga varor till Sverige genom distansförsäljning enligt 15 §,
5. i annat fall än som avses i 1–4, från ett annat EG-land till Sverige för in eller tar emot skattepliktiga varor,
6. från tredje land importerar skattepliktiga varor,
7. annars i Sverige tillverkar etylalkohol,
8. använder varor som förvärvats skattefritt för annat ändamål än det som var förutsättningen för skattefriheten.

Att varor används för annat än avsett ändamål skall i denna lag likställas med att de går förlorade.

Vad som sägs i första stycket 8 och andra stycket gäller inte om varorna köpts in i enlighet med bestämmelsen i 31 e § och har förstörts under tillsyn av beskattningsmyndigheten.

31 e §²

Den som *har tillstånd från Läkemedelsverket enligt lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m.* att inköpa minst 25 kilogram alkohol under ett kalenderår, får från en upplagshavare köpa sådan

Den som *enligt 2 a kap. 8 § eller 4 kap. 4 § alkohollagen (1994:1738) har medgivits att* inköpa minst 25 kilogram alkohol under ett kalenderår, får från en upplagshavare köpa sådan alkohol som *han*

¹ Senaste lydelse 1999:1069.

² Senaste lydelse 1999:448.

alkohol som *anges i tillståndet* utan alkoholskatt mot att han lämnar en försäkran till denne om att alkoholen skall användas för sådant ändamål som anges i 20 § första stycket e–j.

medgivits att inköpa utan alkoholskatt mot att han lämnar en försäkran till denne om att alkoholen skall användas för sådant ändamål som anges i 20 § första stycket e–j.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2001. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

I

Bakgrund

1 Inledning

1.1 Utredningens uppdrag

Regeringen beslutade den 12 mars 1998 om direktiv för en särskild utredare att se över vissa bestämmelser i alkohollagen (1994:1738) samt i lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m. – LFT – och att utarbeta förslag till ny lagstiftning för handeln med teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat (dir. 1998:19).

Den 25 juni 1998 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv, genom vilka utredaren fick i uppdrag bl.a. att utreda frågan om eventuellt tillåtande av distansförsäljning av alkoholdrycker till Sverige från andra länder samt frågan om hur gåvoförsändelser av alkoholdrycker från andra länder skulle hanteras (dir. 1998:52). Denna del av uppdraget liksom uppdraget att se över reglerna om och villkoren kring den yrkesmässiga importen av alkoholdrycker redovisades av utredningen i december 1998 i delbetänkandet Alkoholpolitikens medel – Införsel av och partihandel med spritdrycker, vin och starköl (SOU 1998:156). Delbetänkandet har utmynnat i förslag från regeringen i propositionen 1998/99:134 Vissa alkoholfrågor, m.m., vilken godtagits av riksdagen (bet. 1999/2000:SoU4 och rskr. 1999/2000:42). De aktuella lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2000.

Direktiven 1998:19 och 1998:52 återfinns i sin helhet som bilaga 1 och 2. LFT i dess gällande lydelse återfinns som bilaga 3.

I förstnämnda direktiv framhålls beträffande alkohollagen bl.a. att denna tillkom under stark tidspress inför Sveriges anslutning till Europeiska unionen (EU) och att det finns skäl att nu göra en genomgång av hur nämnda lags bestämmelser fungerat sedan de trädde i kraft. Denna del av utredningsuppdraget redovisas i utredningens samtidigt avgivna betänkande Bestämmelser om alkoholdrycker (SOU 2000:59).

Såvitt avser den del av utredningsuppdraget som redovisas i detta betänkande anförs i direktiven bl.a. följande.

Förslaget till ny lagstiftning för handeln med teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat skall antingen vara utformat som en särskild lag, som hittills, eller inarbetat i alkohollagen.

Översyn och omarbetad lagstiftning behövs bl.a. med anledning av att teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat definieras delvis med utgångspunkt i tulltaxelagen (1987:1068), som den 1 januari 1995 upphörde att gälla. Även andra skäl finns till ändring av lagens definitioner. LFT är dessutom även i redaktionellt hänseende föråldrad, samt osystematiserad.

Klargörande och förtydligande skall göras beträffande vad som gäller och bör gälla för återvinning/rening av teknisk sprit.

Vad gäller de alkoholhaltiga preparaten finns flera anledningar till ifrågasättande av reglerna för dessa. Bland annat kan ifrågasättas den nuvarande ordningen att försäljning av ett visst preparat i praktiken inte är möjlig utan föregående prövning och godkännande av Läkemedelsverket.

I anslutning till översynen av reglerna för de alkoholhaltiga preparaten skall också belysas behovet av försäljningsbegränsningar för nya typer av varor som alkopulver och liknande.

Vidare skall utredas om Läkemedelsverket även fortsättningsvis bör vara central tillstånds- och tillsynsmyndighet för handeln med teknisk sprit m.m. eller om dessa uppgifter bör föras över till Alkoholinspektionen.

Beträffande sistnämnda utredningsuppgifter har sedan direktiven skrevs regeringen fattat beslut om en ny myndighetsstruktur på alkoholområdet (se prop. 1998/99:134 s. 159 ff.). Förändringar kommer att ske bl.a. på så sätt att Alkoholinspektionens uppgifter av övergripande tillsynskaraktär kommer att föras över till en ny myndighet liksom Läkemedelsverkets motsvarande uppgifter när det gäller teknisk sprit. Alkoholinspektionen som egen myndighet kommer i samband med den nya myndighetens inrättande den 1 juli 2001 att läggas ned (se dir. 1999:56 för organisationskommittén med uppgift att ombilda Folkhälsoinstitutet till en myndighet med tydligare uppgifter av stabskaraktär på folkhälsoområdet).

Alkoholutredningen skall enligt sina direktiv vidare utreda det straffrättsliga ansvaret på området i fråga.

Vidare ingår i uppdraget att belysa gällande reglerings förhållande till de förpliktelser som följer av Sveriges anslutning till EU och förhållandet till de skatterättsliga författningarna på området, bl.a. lagen (1994:1564) om alkoholskatt.

Slutligen ingår enligt direktiven i uppdraget att uppmärksamma behovet av följdändringar i annan lagstiftning.

Genom de kommande förändringarna av myndighetsstrukturen på alkoholområdet har även kommit att ligga på Alkoholutredningen att lämna förslag beträffande Alkoholinspektionens kvarvarande tillstånds-

och tillsynsverksamhet, dvs. beträffande vad som framöver skall gälla för dels de svenska alkoholtillverkarnas verksamhet, dels innehavarna av inköpstillstånd vad gäller vissa alkoholdrycker för tekniska m.fl. ändamål. Frågorna behandlas inom ramen för det utredningsarbete som redovisas i detta betänkande.

I detta betänkande behandlas vidare diverse frågor beträffande Alkoholinspektionens tillståndsgivning m.m., i den mån dessa inte förlorat aktualitet genom antingen de ändringar i alkohollagen som trädde i kraft den 1 januari 2000 eller de beslutade ändringarna i myndighetsstrukturen på alkoholområdet.

Vad gäller de frågor som redovisas i utredningens betänkande SOU 2000:59 finns här anledning att nämna följande. Alkohollagens definitioner av sprit och olika slag av alkoholdrycker har setts över och vissa förslag till ändringar lämnas i det betänkandet. Även registerfrågor med anknytning till Alkoholinspektionens i 12 kap. alkohollagen reglerade register behandlas där. I samband med behandling av frågor rörande aktivt kol och turbojäst berörs även frågor om alkopulver.

Reglerna om teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat föreslås av utredningen bli inarbetade i alkohollagen. Ett för de båda betänkandena gemensamt förslag till lag om ändring i alkohollagen har därför utarbetats. Det gemensamma lagförslaget redovisas i båda betänkandena.

1.2 Utredningens arbete

Utredningen har sett det som central uppgift att införskaffa och sammanställa ett så gott kunskapsunderlag som möjligt om olika aspekter av de frågor utredningen haft att ta ställning till.

För att inhämta kunskaper har i senare eller tidigare skede av utredningsarbetet besök gjorts hos Statskontoret, Alkoholinspektionen, Läkemedelsverket, Riksskatteverket samt Tullverket Huvudkontoret (varvid träffats även företrädare för mälardalsregionen). Företrädare för Riksskatteverket och Skattemyndigheten i Gävle genom Särskilda skattekontoret har medverkat vid ett av utredningens sammanträden. Studiebesök har gjorts hos ett företag som tillverkar sprit för tekniska m.fl. ändamål (MoDo Paper AB, numera Domsjö Fabriker AB, Örnsköldsvik) och ett företag som bl.a. säljer sådan sprit och vissa alkoholhaltiga preparat (Svensk Etanolkemi AB, Sekab, också i Örnsköldsvik). Vidare har gjorts studiebesök hos ett företag som bl.a. renar teknisk sprit (Fresenius Kabi Nutrition AB, Kungsängen). Utredningen har även haft kontakt med vissa andra myndigheter, bl.a.

Statens livsmedelsverk, vars verksamhetsområde har beröringspunkter med i utredningsarbetet förekommande frågor.

Samråd har skett med dels i avsnitt 1.1 nämnda organisationskommitté (S 1999:10), dels 1998 års punktskatteutredning (Fi 1998:01, dir. 1997:152).

1.3 Vissa begrepp som förekommer i betänkandet

Det finns redan i detta första kapitel anledning att kommentera några av de begrepp som förekommer i betänkandet.

Begreppet *teknisk sprit* finns f.n. definierat i 1 § första stycket LFT. Med begreppet förstås sprit som är avsedd att användas för tekniskt, industriellt, medicinskt, vetenskapligt eller annat likartat ändamål och som är hänförlig till något av i lagtexten uppräknade tulltaxenummer.

Enligt 1 kap. 2 § första stycket alkohollagen förstås med *sprit* en vätska som innehåller alkohol i en koncentration av mer än 2,25 volymprocent. Med *spritdryck* förstås, enligt 1 kap. 4 § samma lag, en alkoholdryck som innehåller sprit (i samlingsbegreppet *alkoholdrycker* ingår förutom spritdrycker även vin, starköl och öl klass II).

Med *tillverkning av sprit* förstås varje förfarande, varigenom alkohol i en koncentration av mer än 2,25 volymprocent framställs eller utvinns. Vin, starköl och öl anses dock inte som sprit. Inte heller utgör framställning av sådan dryck tillverkning av sprit.

Av det ovan sagda framgår motsatsvis att enligt alkohollagen "anses" spritdryck som sprit och tillverkning av sådan dryck som tillverkning av sprit. Mot bakgrund av lagens uttryckssätt används begreppet sprit ofta som ett samlingsbegrepp för dels teknisk sprit, dels spritdryck. Lagstiftaren har dock i alkohollagens olika bestämmelser gjort åtskillnad mellan å ena sidan sprit och å andra sidan spritdryck. Exempelvis föreskrivs i 2 kap. 1 § alkohollagen att sprit *och* spritdrycker inte får tillverkas utan tillstånd.

LFT reglerar inte handeln med sprit i "i form av" spritdrycker utan endast sprit i dess snävare bemärkelse, avsedd för tekniska m.fl. ändamål. Det kan dock nämnas att LFT:s regler om teknisk sprit tidigare varit tillämpliga även på olika alkoholdrycker avsedda för motsvarande ändamål. Före den senaste ändringen i detta avseende angavs i en andra och sista mening i 1 § första stycket LFT att "Vad som sägs i denna lag om teknisk sprit skall också gälla spritdrycker, vin

och starköl, avsedda för ändamål som nu sagts”¹. Regler för sådana alkoholdrycker för tekniska m.fl. ändamål finns numera i 4 kap. 4 § alkohollagen.

I betänkandet har eftersträvats att använda ordet spritdryck då det är detta som åsyftas och att använda begreppet sprit endast för sprit avsedd för andra ändamål än att användas som dryck, dvs. vad som sedan länge benämns ”teknisk sprit”.

I texter beträffande tillverkning innebär användandet av alkohollagens terminologi att det talas om tillverkning av sprit – inte teknisk sprit – respektive av spritdrycker.

Som tidigare nämnts föreslår utredningen i betänkandet SOU 2000:59 i bl.a. förtydligande syfte vissa ändringar av begreppen sprit/spritdrycker (se avsnitt 3.1 i nämnda betänkande).

I sammanhanget kan också nämnas att begreppet *etanol* i vissa fall används i stället för begreppet sprit (i dess snävare bemärkelse), både i detta betänkande och i andra framställningar. Etanol som begrepp används också ibland som synonym för begreppet etylalkohol/alkohol, varvid då avses en vätska med 100 procent alkoholhalt.

Vad gäller begreppet *alkoholhaltigt preparat* förstås med detta, enligt 1 § andra stycket LFT, en vara som innehåller mer än 1,8 viktprocent etylalkohol och som inte är hänförlig till vissa uppräknade tulltaxenummer och inte heller är sådant läkemedel som omfattas av läkemedelslagen (1992:859). Bland de alkoholhaltiga preparaten finns produkter av vitt skilda slag; produkter bestående av alkoholhaltig lag med frukt i (t.ex. ”plommon i konjak”) lika väl som etanolhaltiga drivmedel.

För den tekniska spriten och de alkoholhaltiga preparaten används ibland, i detta betänkande och även annars, samlingsbegreppet *tekniska alkoholprodukter*.

I betänkandet förekommer vidare bl.a. begreppet *införsel* (yrkesmässig/kommersiell eller privat). I viss författningstext och i olika framställningar på området används ibland synonymt begreppet *import*. Det bör dock uppmärksammas att ordet import allt oftare, bl.a. inom Tullverkets verksamhetsområde, reserveras för situationen att varor förs in till Sverige från *tredje land*, dvs. land som inte är medlem i Europeiska unionen (EU), medan begreppet införsel används då varor förs in (kommersiellt/yrkesmässigt eller privat) från annat *EU-land* (särskilt inom den svenska, interna skattelagstiftningen benämnt som *EG-land*). I betänkandet har eftersträvats att så långt som möjligt använda det neutrala uttryckssättet att varor *förs in* (till landet) eller

¹ Beträffande ändringen av paragrafen i dess lydelse enligt SFS 1994:956; se SFS 1994:1741, prop. 1994/95:89, bet. 1994/95:SoU9 och rskr. 1994/95:106.

förs ut (från landet), vilket alltså täcker införsel och import respektive utförsel och export.

Alkoholhalten i alkoholvaror brukar anges antingen i *volymprocent* (som i bl.a. alkohollagen, vad gäller sprit och alkoholdrycker) eller i *viktprocent* (som i LFT, vad gäller alkoholhaltiga preparat, oavsett om dessa förekommer i icke flytande form eller ej). I enlighet härmed anges i detta betänkande alkoholhalten hos olika varor ibland i volymprocent, ibland i viktprocent. Siffrorna avseende viktprocent kan, vad gäller procentsatser upp till ca 10 viktprocent, räknas om till ungefärlig volymprocent genom att multipliceras med 1,25. Ett alkoholhaltigt preparat som innehåller 1,8 viktprocent etylalkohol kan alltså sägas innehålla 2,25 volymprocent etylalkohol.²

På området för den tekniska spriten anges ofta kvantiteterna av teknisk sprit med begreppet ton (eller kg), i stället för liter. Denna princip har följts i betänkandet.³

² För varor med en alkoholhalt överstigande ca 10 viktprocent kan generellt sägas att varors vikt- respektive volymprocent blir allt mer överensstämmande med varandra ju högre procentsatser det är fråga om. För mer exakt jämförelse mellan olika lägre och högre alkoholhalter beräknade i vikt- respektive volymprocent finns omräkningstabeller i bl.a. fysikaliska handböcker.

³ En liter etanol väger ca 0,8 kg.

2 Rättslig reglering – en översikt

2.1 Inledning

Bestämmelser som rör framställning av och handel med alkohol finns i princip i tre olika regelverk – LFT, alkohollagen och lagen om alkoholskatt med därtill anslutande författningar.

Alkohol används, vid sidan om tillverkning av alkoholdrycker, för en rad mycket skiftande ändamål inom industri, hälsovård, undervisnings- och forskningsverksamhet etc. Regler om användning av alkohol i dessa sammanhang finns i LFT. Bestämmelserna om alkoholhanteringen i övrigt finns numera i huvudsak i alkohollagen. I sistnämnda lag regleras sålunda dels tillverkning av sprit och alkoholdrycker, dels handel med alkoholdrycker. För inköp av spritdrycker, vin och starköl för tekniska m.fl. ändamål innehåller alkohollagen särskilda bestämmelser (4 kap. 4 §). Vid sidan av dessa regler gäller bestämmelser om alkoholskatt samt om kontroll och uppbörd av sådan skatt.

Nedan lämnas en översiktlig redogörelse för relevanta delar av de nämnda regelverken, vilka utredningen alltså – vad gäller alkohollagen och LFT – haft att i olika avseenden och omfattning göra en översyn av.

Med Sveriges medlemskap i EU har EG-rätten blivit en del av den svenska rättsordningen. En redogörelse för EU och EG-rätten lämnas i kapitel 7. Vissa gemenskapsrättsliga bestämmelser på skatterättsens område, och till viss del därpå grundade svenska, interna beskattningsregler, berörs dock kort nedan. En mer utförlig redogörelse för relevanta regler på skatterättsens område finns i kapitel 6.

Vad särskilt gäller alkoholhaltiga preparat kan ett antal olika myndigheter och regelverk, ibland vid sidan av varandra, på olika sätt vara berörda. En redogörelse härför finns i kapitel 5.

Vad gäller andra länders regler på de områden utredningen har att se över, lämnas avslutningsvis i detta kapitel en översiktlig redogörelse för kontrollsystemen i några länder.

2.2 Alkohollagen

Allmänt

I samband med Sveriges anslutning till EU den 1 januari 1995 trädde en omfattande lagreform på alkoholområdet i kraft. Reformen innebar bl.a. att monopolen för tillverkning, export, import av och partihandel med alkoholdrycker försvann och ersattes av ett alkoholpolitiskt motiverat tillståndssystem. En ny myndighet, Alkoholinspektionen, inrättades. Den nya alkohollagen, som ersatte lagen (1977:292) om tillverkning av drycker, m.m. och lagen (1977:293) om handel med drycker, innebar även i övrigt vissa genomgripande förändringar av reglerna för alkoholhantering, bl.a. vad avsåg reglerna för serveringstillstånd. Även om reformen innehöll omfattande materiella och organisatoriska förändringar avsågs inte att frångå de riktlinjer som riksdagen under bred enighet hade antagit genom 1977 års alkoholpolitiska beslut, bl.a. att lagstiftningen på alkoholområdet i ett social- och hälsopolitiskt perspektiv skall syfta till att begränsa alkoholens tillgänglighet samt att skydda ungdomen.¹

Tillverkning

För tillverkning av sprit och spritdrycker krävs, enligt regleringen i 2 kap. alkohollagen, innehav av tillverkningstillstånd. Motsvarande gäller för yrkesmässig tillverkning av vin, starköl och öl. Tillverkningstillstånd meddelas av Alkoholinspektionen, som även har rätt att utfärda närmare bestämmelser om tillverkning.

Innehavare av tillverkningstillstånd avseende spritdrycker, vin och/eller starköl var före den 1 januari 2000 genom tillståndet även berättigad att bedriva partihandel, införsel/import och utförsel/export med respektive varuslag. För dessa slag av hantering, dvs. bland annat försäljning av den tillverkade varan, finns fr.o.m. nämnda datum krav på att tillverkaren uppfyller de i alkohollagen angivna särskilda förutsättningarna för – en lagstadgad – rätt att bedriva partihandel med varorna. Beträffande denna partihandelsrätt, som berörs närmare nedan, finns dock vissa övergångsbestämmelser.²

¹ Se SFS 1994:1738, prop. 1994/95:89 Förslag till alkohollag, bet. 1994/95:SoU9 och rskr. 1994/95:106.

² SFS 1999:1001, prop. 1998/99:134, bet. 1999/2000:SoU4 och rskr. 1999/2000:42.

Vad därefter gäller tillverkare av sprit får dessa använda den tillverkade spriten endast för utförsel/export och, efter medgivande av Alkoholinspektionen, för användning i egen rörelse samt för försäljning enligt bestämmelserna i LFT.

Allmänna bestämmelser för försäljning

Försäljning av spritdrycker, vin och starköl får, enligt bestämmelserna i 3 kap. alkohollagen, bedrivas endast av den som har rätt till detta enligt alkohollagen. Partihandel med sådana drycker regleras i 4 kap. Detaljhandel med dryckerna får bedrivas endast av Systembolaget AB; se 5 kap. För servering krävs serveringstillstånd; se 6 kap.

Särskilda bestämmelser gäller också för detaljhandel med och servering av öl klass II. Ett antal olika bestämmelser finns för själva försäljningen och utlämnandet av dryckerna.

I alkohollagens 4 kap. finns även regler om marknadsföring av alkoholdrycker. Reglerna har flyttats över från lagen (1978:763) med vissa bestämmelser om marknadsföring av alkoholdrycker, den s.k. alkoholreklamlagen.

Partihandel och införsel, m.m.

Försäljning till Systembolaget, innehavare av serverings- eller inköpstillstånd eller till andra partihandlare benämns partihandel. Som redan framgått gäller fr.o.m. den 1 januari i år nya regler för partihandeln med spritdrycker, vin och starköl. Numera föreskrivs att sådan handel får bedrivas endast av den som har godkänts som upplagshavare eller registrerats som varumottagare för respektive vara enligt 9 eller 12 § lagen om alkoholskatt. (Tidigare gällde, som framgått ovan, att sådan handel fick bedrivas av den som meddelats tillverknings- eller partihandelstillstånd av Alkoholinspektionen.) Med stöd av övergångsbestämmelserna kan emellertid innehavare av partihandelstillstånd som inte är godkänd som upplagshavare eller registrerad som varumottagare, till utgången av 2001 – således under en övergångsperiod om två år – fortsätta att bedriva sin partihandelsverksamhet som förut, inklusive föra in varorna.

Från vad som gäller för Systembolagets begränsade partihandelsrätt bortses här.

Endast den som är berättigad att bedriva partihandel får yrkesmässigt föra in spritdrycker, vin och starköl. Något särskilt tillståndskrav för införseln/importen har inte ställts upp; inte heller har

det i lagtexten föreskrivits några kvantitativa begränsningar. Rätten att föra in spritdrycker, vin och starköl har i stället knutits till att aktören i annat sammanhang ansetts lämplig att hantera spritdrycker, vin och starköl (alltså före den 1 januari genom meddelande av tillverknings- eller partihandelstillstånd och fr.o.m. nämnda datum genom det skatterättsliga godkännandet som upplagshavare eller registreringen som varumottagare för respektive vara).

Den som har rätt att bedriva partihandel får också sälja varorna till annat land samt sälja dem till den som meddelats tillstånd till inköp av spritdrycker, vin eller starköl för användning i teknisk, industriell, medicinsk, vetenskaplig eller liknande verksamhet, dvs. till den som meddelats tillstånd enligt 4 kap. 4 § alkohollagen.

Detaljhandel

Detaljhandel (försäljning till konsument för annat än förtäring på stället) med spritdrycker, vin och starköl får som nämnts bedrivas endast av detaljhandelsbolaget (dvs. Systembolaget). Detta bolag får inte bedriva försäljning av varorna till annat land eller tillverkning av dryckerna, men får bedriva försäljning till dem som har serveringstillstånd. Systembolaget får föra in nämnda drycker endast för att ombesörja s.k. privatimport. I ett avtal mellan staten och detaljhandelsbolaget regleras närmare Systembolagets verksamhet.

Tillsyn m.m.

I 8 kap. 1 § alkohollagen regleras huvuddragen i tillsynen enligt lagen. Alkoholinspektionen utövar, med viss nedan angiven begränsning, central tillsyn över efterlevnaden av alkohollagen och kan meddela allmänna råd till vägledning för tillämpningen av lagen. Vad gäller inspektionens omedelbara tillsyn avser denna främst tillsyn över innehavare av tillverknings- eller inköpstillstånd. Alkoholinspektionen har förutom att meddela allmänna råd, att utfärda föreskrifter i den utsträckning regeringen bemyndigar inspektionen därtill. Den regionala tillsynen utövas av länsstyrelserna och dessa bistår på så sätt Alkoholinspektionen. I detta ligger också tillsyn över kommunernas tillämpning av lagens bestämmelser om servering och deras tillståndsgivning till sådan verksamhet. Länsstyrelsen skall även bistå kommunerna med råd i deras verksamhet. Den omedelbara tillsynen över efterlevnaden av bestämmelserna om servering av spritdrycker, vin och starköl utövas av kommunen och av polismyndigheten.

Regleringen innebär enligt förarbetena inte någon inskränkning av Alkoholinspektionens eller länsstyrelsens möjlighet att utföra sin tillsyn på dessa områden. Det är dock inte meningen att Alkoholinspektionen och länsstyrelserna skall bedriva en med kommunernas tillsyn parallell verksamhet³. Kommunen och polismyndigheten skall även bedriva tillsyn över servering av och detaljhandel med öl, dvs. ej tillståndspliktiga områden.

Till följd av de fr.o.m. den 1 januari ändrade reglerna om partihandel har Alkoholinspektionens ansvar för direkttillsyn över partihandlarna bortfallit (se dock nedan). Nu gäller att tillsyn över efterlevnaden av bestämmelserna i 4 kap. 5 § alkohollagen, dvs. till vem den som har rätt att bedriva partihandel säljer sina varor, utövas av beskattningsmyndigheten för punktskatter. Beskattningsmyndighet för punktskatter är till den 1 juli 2000 Skattemyndigheten i Gävle, genom Särskilda skattekontoret, beläget i Ludvika. Fr.o.m. detta datum är Riksskatteverket beskattningsmyndighet för sådana skatter (se vidare avsnitt 6.1).

De partihandlare som vid ikraftträdande av de nya partihandelsreglerna inte var upplagshavare eller registrerade varumottagare och därför i dag bedriver sin verksamhet med stöd av övergångsreglerna, ligger fortfarande inom området för Alkoholinspektionens direkttillsyn.

Vad beträffar tillsynen över de fr.o.m. årsskiftet i alkohollagen inarbetade reglerna om alkoholreklam, har Konsumentverket/Konsumentombudsmannen kvar huvudansvaret för att bevaka efterlevnaden av dessa särskilda bestämmelser. Tillsynen över marknadsföringen på serveringsställen utövas dock i första hand av kommunerna.

I kapitel 8 finns vidare olika bestämmelser om uppgiftslämnande mellan berörda myndigheter för att underlätta tillståndsgivning och tillsyn.

Om en tillsynsmyndighet begär det skall en tillståndshavare lämna tillträde till driftsställe med tillhörande lokaler och bl.a. tillhandahålla handlingar som rör verksamheten. Samma sak gäller i förhållande mellan den som är berättigad att bedriva partihandel (dock inte Systembolaget) och beskattningsmyndigheten. Den som driver rörelsen är också skyldig att på anfordran av en tillsynsmyndighet förete bokföringshandlingarna.

Beslut enligt lagen gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet. Alkoholinspektionens och kommunens beslut får överklagas till förvaltningsdomstol, dvs. länsrätt. Prövningstillstånd krävs vid

³ Prop. 1994/95:89 s. 110 f.

överklagande till kammarrätten. För överklagande av beskattningsmyndighetens beslut finns bestämmelser i lagen om alkoholskatt (beträffande alkohollagens regler om överklagande, se 9 kap. alkohollagen).

Ansvar m.m.

Utöver administrativa ingripanden i form av återkallelse och varning – vilka beslutas av Alkoholinspektionen eller, såvitt avser serveringstillstånd, av kommunen – finns straffsanktionerade bestämmelser (se 10 kap. alkohollagen).

Straffbestämmelserna tar huvudsakligen sikte på olovlig tillverkning och olovlig försäljning av alkoholdrycker. Straffskalan är böter eller fängelse i högst två år. Är brottet grovt döms till fängelse i fyra år.

Fr.o.m. den 1 januari 2000 gäller dessutom att den som förvärvar eller innehar sprit eller spritdryck som är olovligt tillverkad, eller mäsik som är avsedd för olovlig tillverkning av sprit eller spritdrycker, döms till böter eller fängelse i högst två år⁴. Detsamma har samtidigt föreskrivits i LFT beträffande den som förvärvar eller innehar olovligt renad teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat (se vidare avsnitt 2.3).

Den som serverar eller lämnar ut alkoholdryck till någon som inte har uppnått föreskriven ålder eller som är märkbart påverkad av alkoholdryck eller annat berusningsmedel, eller vid partihandel underlåter att förvissa sig om att köparen har rätt att återförsälja eller inköpa varan, döms för olovlig dryckeshantering till böter eller fängelse i högst sex månader.

Regler om förverkande finns i 11 kap. alkohollagen.

Register

Enligt alkohollagen skall Alkoholinspektionen föra ett register med hjälp av automatisk databehandling (se 12 kap.). Registret får användas för handläggning av tillståndsärenden, tillsyn över tillståndshavares verksamhet, uppföljning och utvärdering av lagens tillämpning samt framställning av statistik. Det får innehålla uppgifter om den som har tillstånd, den som har haft tillstånd, den vars ansökan om tillstånd är föremål för prövning och den som tidigare har ansökt om tillstånd men vars ansökan har avslagits, avvisats eller avskrivits. Registret omfattar

⁴ SFS 1999:1001 m.m. (närmare redovisning av förarbetena till ändringen finns i fotnot 2).

inte bara uppgifter rörande inspektionens handläggning av tillstånd utan även uppgifter rörande kommunernas handläggning av serveringstillstånd.

2.3 Lagen om försäljning av teknisk sprit m.m.

Allmänt

Den 1 juli 1961 trädde förordningen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat i kraft⁵. Förordningen ersatte två förordningar från 1918 och en kungörelse från 1955⁶. Det av Kontrollstyrelsen framlagda förslaget ansågs innebära en förenkling och modernisering av de gällande bestämmelserna. 1961 års förordning var tillämplig på, förutom teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat (i princip definierade på samma sätt som i dag), även vin och starköl avsedda för tekniska m.fl. ändamål. Kontrollstyrelsen hade som tillstånds- och tillsynsmyndighet att tillse att försäljningen av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat inte gav anledning till missbruk⁷. År 1971 tog Riksskatteverket över tillstånds- och tillsynsuppgifterna⁸. Rubrikändring skedde 1976 varigenom förordningen kom att bli lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat⁹. År 1978 blev tillstånds- och tillsynsansvaret Socialstyrelsens¹⁰. Samtidigt gjordes flera andra ändringar i LFT. Begreppet ”starkdenaturerad sprit”, definierad i 1 § andra stycket som ”teknisk sprit, som

⁵ Prop. 1961:122 Kung. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om tillverkning av sprit och vin m.m.; given Stockholms slott den 23 mars 1961, bet. BeU 1961:54 och rskr. 288.

⁶ Förordningen den 1 juli 1918 (nr 508) angående handel med skattefri sprit, förordningen den 1 juli 1918 (nr 564) angående vissa alkoholhaltiga preparat m.m. samt kungörelsen den 6 maj 1955 (nr 254) angående försäljning och införsel av rusdrycker för särskilda ändamål.

⁷ 2 § första stycket löd ”Kontroll över försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat utövas av kontrollstyrelsen, som skall tillse att försäljningen icke ger anledning till missbruk. Styrelsen äger utfärda de föreskrifter rörande redovisning och särskilda kontrollanordningar som styrelsen finner erforderliga för kontrollens utövande.”

⁸ Se lagen (1970:912) med anledning av Riksskatteverkets inrättande.

⁹ SFS 1975:716, prop. 1975:78, bet. JuU 1975:22 och rskr. 1975:212.

¹⁰ SFS 1977:294, prop. 1976/77:108, bet. SkU 1976/77:40 och rskr. 1976/77:231.

denaturerats så att förtäring därav kan betraktas som utesluten”, utmönstrades ur lagstiftningen för att undvika de gränsdragningsproblem som gällande lagstiftning visat sig leda till. Detta slag av teknisk sprit förlorade därmed sin särställning att, liksom vad gäller alkoholhaltiga preparat, i princip få säljas under samma villkor som gäller för drivande av handel i allmänhet. Enhetliga regler kom i stället att gälla vid hanteringen av all teknisk sprit oberoende av denatureringsgrad. En annan ändring var att det gjordes ett tillägg i LFT i vilket det angavs att lagens bestämmelser om teknisk sprit skulle gälla inte bara vin och starköl för tekniska m.fl. ändamål utan även spritdrycker för sådana ändamål. Ytterligare en annan ändring var att det uttryckliga angivandet i lagen att kontrollmyndigheten i fråga skulle se till att försäljningen inte gav anledning till missbruk slopades. Att det härigenom skulle ha avsetts att göra någon ändring av lagens syfte kan dock inte utläsas av förarbetena till ändringen, och framgår inte heller i övrigt.

Det kan i förtydligande syfte anmärkas att det inte bara är, förutom teknisk sprit, alkoholhaltiga preparat som inte är avsedda att förtäras som enligt LFT är underkastade kontroll i syfte att förhindra missbruk – eller andra olägenheter – utan även preparat som i sig är avsedda för förtäring.

Kopplingen till tulltaxelagen infördes den 1 januari 1988¹¹.

Läkemedelsverket har varit tillstånds- och tillsynsmyndighet sedan den 1 juli 1990¹².

Sin nuvarande rubrik fick lagen den 1 oktober 1994¹³.

Som i viss mån framgått kan det huvudsakliga syftet bakom alkohollagen och LFT sägas vara detsamma, nämligen att söka förebygga alkoholpolitiska olägenheter och/eller missbruk. Båda lagarna ligger inom den alkoholpolitiska lagstiftningens ram. Flera skillnader finns dock. Olägenheter till följd av att tekniska alkoholprodukter (alltså teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat) används för konsumtion då detta inte är avsett, eller på ett ej avsett sätt, är i viss mån annorlunda än de risker som följer med de produkter som skall kontrolleras genom alkohollagen. Även i övrigt skiljer sig handeln med tekniska alkoholprodukter på flera punkter från verksamhet som innefattar tillverkning av eller handel med alkoholdrycker. Skillnaderna

¹¹ SFS 1987:1191, prop. 1987/88:42, bet. SkU 1987/88:16 och rskr. 1987/88:97.

¹² SFS 1990:433, prop. 1989/90:99, bet. 1989/90:SoU21 och rskr. 1989/90:270.

¹³ SFS 1994:956, prop. 1993/94:149, bet. 1993/94:SoU26 och rskr. 1993/94:410.

kommer till uttryck bl.a. genom det i alkohollagen föreskrivna statliga detaljhandelsmonopolet för spritdrycker, vin och starköl och genom att tillståndshavare enligt LFT i allmänhet bedriver en väsentligt annorlunda verksamhet än aktörerna enligt alkohollagen.

Definitioner, m.m.

I LFT föreskrivs att en beteckning i lagen har samma betydelse som i alkohollagen (1 § tredje stycket LFT).

Som redovisats i avsnitt 1.3 förstås med *sprit*, enligt alkohollagen, en vätska som innehåller alkohol i en koncentration av mer än 2,25 volymprocent. Med tillverkning av sprit förstås varje förfarande, varigenom alkohol i en sådan koncentration framställs eller utvinns. Vin, starköl och öl anses dock inte som sprit. Inte heller utgör framställning av sådan dryck tillverkning av sprit.

Enligt 1 § första stycket LFT förstås med *teknisk sprit* sådan sprit som är avsedd att användas för tekniskt, industriellt, medicinskt, vetenskapligt eller annat likartat ändamål och som är hänförlig till tulltaxenummer 22.07 eller 22.08 B. 1 eller B. 2 tulltaxelagen. Sistnämnda lag är numera upphävd och ersatt av annan, EU-anpassad lagstiftning.

I kapitel 4 redogörs närmare för bl.a. kopplingen till tulltaxenumren samt begreppet etylalkohol. Här kan nämnas att tulltaxenummer 22.07 omfattade vad som i tullsammanhang benämns ”odenaturerad etylalkohol med en alkoholhalt av minst 80 volymprocent; etylalkohol och annan sprit, denaturerade, oavsett alkoholhalt”. Tulltaxenummer 22.08 B. 1 och B. 2 avsåg ”odenaturerad etylalkohol med en alkoholhalt av mindre än 80 volymprocent; sprit, likör och andra spritdrycker”.

Som exempel på teknisk sprit kan nämnas finsprit (sprit med en alkoholhalt på 95–96 volymprocent).

Med *alkoholhaltigt preparat* förstås, enligt 1 § andra stycket LFT, en vara som innehåller mer än 1,8 viktprocent etylalkohol och som inte är hänförlig till tulltaxenummer 22.03–22.07 eller 22.08 B. 1 eller B. 2 och inte heller är sådant läkemedel som omfattas av läkemedelslagen.

Tulltaxenummer 22.03–22.06 omfattade olika slag av alkoholhaltiga drycker.

Som exempel på preparat som inte är avsedda för förtäring kan nämnas parfym, spolarvätska och etanolhaltiga drivmedel.

Bland preparaten i den andra kategorin, alltså de som motsatsvis är avsedda för förtäring, finns exempelvis aromer, marmelad ”spetsad” med whisky samt chokladpraliner med likör.

Som i viss mån framgått förekommer teknisk sprit, ibland benämnt som etanol, i ett mycket stort antal olika vardagliga produkter. Skälet till att etanol i så stor utsträckning används för och vid yrkesmässig framställning av olika produkter, och för andra tekniska m.fl. ändamål, är att den i flera avseenden är överlägsen andra jämförbara produkter. Etanolen är, obeskattad, relativt billig. Den är ett mycket bra och i vissa fall svårersätligt lösningsmedel. Den har en god desinfektionsförmåga och svag lukt. Vidare avdunstar den snabbt och är i förhållande till andra lösningsmedel mindre toxisk (giftig).

Tillstånd och tillsyn, m.m.

Införsel/import, försäljning och inköp inom landet av teknisk sprit kräver normalt tillstånd, medan tillståndskravet för alkoholhaltiga preparat är begränsat till införseln/importen. Försäljningen av alkoholhaltiga preparat är enligt 5 § 1 mom. LFT i princip fri. Av 3 § LFT följer emellertid att alkoholhaltiga preparat som inte är avsedda för förtäring normalt inte får föras in eller säljas i landet utan att först ha denaturerats (gjorts otjänliga för förtäring) på det sätt Läkemedelsverket föreskrivit eller annars godkänt. I praktiken är försäljning av ett visst preparat inte möjlig utan föregående prövning och godkännande av Läkemedelsverket.

För all hantering av såväl teknisk sprit som alkoholhaltiga preparat ej avsedda för förtäring, gäller att produkterna i princip skall vara denaturerade.

I LFT saknas bestämmelser om vilka förutsättningar som skall vara uppfyllda för att de olika tillstånden skall beviljas. Det har i första hand varit tillståndsmyndighetens uppgift att i överensstämmelse med lagens syfte utforma kriterierna för tillstånd.

Möjlighet till administrativa ingripanden finns för Läkemedelsverket genom meddelande av varning, försäljningsförbud eller återkallelse av tillstånd.

Om verket begär det skall den som säljer eller i handelssyfte eller för yrkesmässig förbrukning för in teknisk sprit eller alkoholhaltiga preparat, liksom den som köper teknisk sprit enligt särskilt tillstånd eller annars för yrkesmässig förbrukning, lämna tillträde till de lokaler som används i verksamheten. Vidare skall denne tillhandahålla handelsböcker och övriga handlingar hörande till verksamheten samt utan ersättning biträda med behövlig handräckning och lämna erforderliga varuprov.

Läkemedelsverkets beslut enligt lagen gäller omedelbart där inte annat förordnas. Verkets beslut enligt lagen får överklagas till allmän

förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Vad gäller teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat som avses föras in över Sveriges gräns gäller att Tullverket kan kontrollera dessa slag av varor vid såväl den yttre gränsen (gränsen mot tredje land) som den inre gränsen (gränsen mot annat EU-land).

EU-inträdet innebär inga förändringar vad gäller kontrollmöjligheterna vid den yttre gränsen. Tullverket har fortfarande rätt att kontrollera att förekommande importrestriktioner efterlevs. Bestämmelserna beträffande verkets kontrollbefogenheter i detta avseende finns i tullagen (1994:1550) med följdförfattningar och i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling (varusmuggningslagen).

Vad beträffar kontrollmöjligheterna vid den inre gränsen gäller att såväl teknisk sprit som alkoholhaltiga preparat skall anmälas vid införseln om rätt att föra in varorna inte föreligger, dvs. en anmälan skall ske om tillstånd saknas; se 3 § 10 och 4 § lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen (inregränslagen). För kontrollen av att denna anmälningsskyldighet fullgörs har Tullverket givits i princip samma befogenheter som vid yttre gräns vad gäller att undersöka t.ex. transportmedel, containrar och handresgods; se 7 § inregränslagen.

Ansvar m.m.

Utöver nyss nämnda administrativa ingripanden finns straffsanktionerade bestämmelser.

Straffbestämmelserna tar sikte på bl.a. olovlig försäljning av teknisk sprit och olovligt förfarande med sådan sprit (sistnämnda brott består i olovligt borttagande eller försvagande av denaturering i teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat). Straffskalan är böter eller fängelse i högst två år. Är brottet grovt döms till fängelse i fyra år. Som nämnts tidigare gäller fr.o.m. den 1 januari i år att den som förvärvar eller innehar olovligt renad teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat döms till böter eller fängelse i högst två år¹⁴.

I övrigt finns bl.a. regler om straffskatt, krav på Läkemedelsverkets medgivande till åtal samt vite.

¹⁴ SFS 1999:1003, prop. 1998/99:134, bet. 1999/2000:SoU4 och rskr. 1999/2000:42.

2.3.1 Tidigare förslag och ändringar

Under år 1990 pågick i Regeringskansliet ett arbete med förslag till ny lagstiftning om handel med tekniska alkoholprodukter, vilket i allt väsentligt grundade sig på Alkoholhandelsutredningens förslag i betänkandet *Handel med teknisk sprit m.m.* (SOU 1986:35). Överväganden i samband med Sveriges förhandlingar om ett medlemskap i EU medförde emellertid att proposition lades fram endast i den del som avsåg möjligheten att ta ut kontrollavgifter för att täcka statens kostnader för tillsyn enligt lagen¹⁵.

Sedan dess har det gjorts ändringar i LFT av i huvudsak redaktionell karaktär dels i samband med att reglerna i förordningen (1963:654) om försäljning från apotek av alkoholhaltiga läkemedel och teknisk sprit m.m. fördes in i lagen fr.o.m. den 1 oktober 1994¹⁶, dels i samband med ikraftträdandet av alkohollagen den 1 januari 1995¹⁷. Under detta lagstiftningsarbete, som bl.a. syftade till att anpassa den svenska alkohollagstiftningens regler för införsel/import, utförsel/export, tillverkning och partihandel med alkoholdrycker till EES-avtalet och senare Sveriges anslutning till EU, uttalade regeringen att även om en omarbeting av LFT inte krävdes på grund av EES-avtalet så vore det angeläget med en översyn av LFT inom en snar framtid. Denna översyn motiverades inte minst av behovet av en språklig översyn av lagen. Tid för en sådan översyn fanns dock inte i samband med arbetet med EG-anpassningen av alkohollagstiftningen.

Därefter har, förutom tidigare redovisad ändring av straffbestämmelserna, ändringar gjorts i LFT bl.a. så till vida att reglerna om försäljning från apotek av alkoholhaltiga läkemedel har tagits bort ur lagen i samband med den reform på läkemedelsområdet som trädde i kraft den 1 januari 1997¹⁸.

2.3.2 Övrigt

Det regionala samverkansorganet mot den ekonomiska brottsligheten (SAMEB) i Stockholms län under ledning av landshövdingen har, som

¹⁵ Se 8 a § LFT; SFS 1991:408, prop. 1990/91:139, bet. 1990/91:SoU17 och rskr. 1990/91:268.

¹⁶ SFS 1994:956, prop. 1993/94:149, bet. 1993/94:SoU26 och rskr. 1993/94:410.

¹⁷ SFS 1994:1741, prop. 1994/95:89, bet. 1994/95:SoU9 och rskr. 1994/95:106.

¹⁸ SFS 1996:1158, prop. 1996/97:27, bet. 1996/97:SoU5 och rskr. 1996/97:58.

nämns i direktiven, skrivit till Social- och Justitiedepartementen och påtalat en rad problem i lagstiftningen och den praktiska hanteringen när det gäller LFT. SAMEB begär med anledning av bl.a. ett i media uppmärksammat fall av olaglig försäljning av teknisk sprit att en genomgripande översyn av den svenska alkohollagstiftningen genomförs.

2.4 Beskattningsregler m.m.

Allmänt

Inom EG finns gemensamma bestämmelser för punktskatterna på tobak, alkohol och oljeprodukter, de s.k. harmoniserade punktskatterna. Dessa bestämmelser finns bl.a. i form av EG-direktiv. Direktiven är med avseende på det resultat som skall uppnås bindande för medlemsländerna. Avsikten med de gemensamma punktskattereglerna är bl.a. att undanröja behovet av gränskontroller mellan medlemsstaterna men samtidigt se till att varor beskattas i det land där de konsumeras.

Vad gäller nivån på skatterna har EG inte beslutat om fasta skattesatser. Det har i direktiv i stället angetts minimiskattesatser, dvs. skattesatser som inte får underskridas. Skattebaserna och skattesatserna på olika typer av alkoholvaror regleras i rådets direktiv 92/83/EEG av den 19 oktober 1992 om harmonisering av strukturerna för punktskatter på alkohol och alkoholdrycker¹⁹ samt rådets direktiv 92/84/EEG av den 19 oktober 1992 om tillnärmning av punktskattesatser på alkohol och alkoholdrycker²⁰.

För punktskatter på alkohol- och tobaksvaror samt mineralolja-produkter har gemensamma förfaranderegler införts genom rådets direktiv 92/12/EEG av den 25 februari 1992 om allmänna regler för punktskattepliktiga varor och om innehav, flyttning och övervakning av sådana varor, det s.k. cirkulationsdirektivet²¹.

De aktuella direktivens bestämmelser har i nu relevanta delar införlivats med svensk lagstiftning genom lagen om alkoholskatt.

¹⁹ EGT L 316, 31.10.1992, s. 21 (Celex 31992L0083).

²⁰ EGT L 316, 31.10.1992, s. 29 (Celex 31992L0084).

²¹ EGT L 76, 23.3.1992, s. 1 (Celex 31992L0012).

Lagen om alkoholskatt, m.m.

De varor som är skattepliktiga enligt lagen om alkoholskatt delas in i kategorierna öl, vin, andra jästa produkter än vin eller öl, mellanklassprodukter samt etylalkohol. Denna indelning grundar sig på de EG-rättsliga reglerna om punktskatt och skiljer sig från både indelningen i alkohollagen (i sprit, spritdryck, vin, starköl och öl) och indelningen i LFT (i teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat). För flera av definitionerna av de skattepliktiga varorna gäller, i enlighet med de bakomliggande reglerna på gemenskapsnivå, att ett antal olika förutsättningar skall vara uppfyllda innan det kan fastställas enligt vilken kategori varan skall beskattas.

Teknisk sprit omfattas av definitionen av etylalkohol i lagen om alkoholskatt och är alltså en skattepliktig alkoholvara.

Särskilda regler gäller för alkohol som är ”fullständigt denaturerad”. Med fullständigt denaturerad alkohol enligt lagen om alkoholskatt förstås enligt 4 § förordningen (1994:1614) om alkoholskatt sådan alkohol, som innehåller i paragrafen angivna denatureringsämnen (se vidare avsnitt 6.2.2 under rubriken Undantag från skatteplikt). Fullständigt denaturerad etylalkohol kan distribueras skattefritt, oavsett av vem och till vad den skall användas. All annan etylalkohol kräver viss användning för att bli skattebefriad (se 20 § lagen om alkoholskatt).

Av central betydelse är bl.a. reglerna i lagen om alkoholskatt om upplagshavare och skatteupplag.

Kontroll

Beskattningsmyndigheten

Bestämmelser om det ordinarie förfarandet vid uttag av skatt enligt bl.a. lagen om alkoholskatt finns i lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter; LPP.

Punktskattekontrollen sker – liksom annan skattekontroll – genom deklara-tionsgranskning, kontrollbesök och revisioner av skatte-myndighet.

För de fall den reviderade inte samverkar finns bestämmelser om vite i LPP och om andra tvångsåtgärder i lagen (1994:466) om särskilda tvångsåtgärder i beskattningsförfarandet (tvångsåtgärds-lagen).

Tullverket

Tullverket har med stöd av lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och mineralolja-produkter – den s.k. punktskattekontrollagen – att genomföra vissa punktskattekontroller.

Lagen ger verket befogenhet att kontrollera dels yrkesmässiga vägtransporter, dels postförsändelser (kommersiella eller privata) som kommer från ett annat EG-land.

2.5 Något om andra länders regler

Allmänt

Begreppsbildningen inom olika länder varierar i flera avseenden. Vad som i Sverige faller under begreppet teknisk sprit faller i andra länder, i vart fall delvis, under begrepp som t.ex. ”industrialalkohol”, ”sprit” eller ”etanol”. Vad som faller under det svenska begreppet alkoholhaltigt preparat är ibland varor som faller under t.ex. det utländska begreppet alkoholpreparat, vilket dock varierar mellan olika länder (vad som enligt ett lands regler anses vara något slag av preparat kan i ett annat land vara att betrakta närmast som sprit för annat än dryckesändamål). Bakom olikheterna i begreppsbildning, och de på olika sätt utformade lagstiftningarna, finns bl.a. omständigheten att missbruksproblematiken varierar mellan olika länder, även sett endast i förhållande till de nordiska länderna. Den begränsade, översiktliga framställningen nedan får läsas bl.a. mot bakgrund av detta.

Allmänt kan sägas att krav på tillstånd för införsel, försäljning respektive inköp av teknisk sprit (med den innebörd begreppet har i den svenska lagstiftningen) förekommer i varierande omfattning och utformning även i – i vart fall – Danmark, Finland, Norge, Storbritannien, Nederländerna och Frankrike. Förekommande tillstånd ges i Danmark, Storbritannien och Holland av tull- och/eller skattemyndigheten (som ofta utgör en och samma myndighet). I Frankrike har Finansministeriet att i visst fall meddela tillstånd. I Finland ger Social- och hälsovårdens produkttillsynscentral (Produkt-tillsynscentralen) tillstånd beträffande teknisk sprit. Nämnda myndighet beslutar även om tillverkningstillstånd och partihandelstillstånd avseende vissa alkoholvaror. I Norge har Rusmiddeldirektoratet ett omfattande ansvar. Bland annat är direktoratet tillstånds- och kontrollmyndighet för tillverkning och partihandel med alkoholhaltiga

drycker. Dessutom har man (från Vinmonopolet AS) övertagit ansvaret för tillverkning, import och "leverans" av teknisk sprit.

Tillståndsprövningen avseende alkoholdrycker respektive teknisk sprit är, vad gäller de nordiska länderna, organisatoriskt samordnad i Finland och Norge.

Allmänt kan sägas att tillståndsgivning och tillsyn i vissa länder ligger på en och samma myndighet, medan dessa olika uppgifter i andra länder ligger på olika organ (det sistnämnda är fallet i exempelvis Danmark, där tillverkningstillstånd meddelas av tull- och skattemyndigheten medan tillsynen utövas av Ministeriet för Födevarer, Landbrug og Fiskeri).

Vad därefter gäller alkoholhaltiga preparat kan nämnas att verksamhet för tillståndsgivning finns i – utöver Sverige – bl.a. Danmark, Finland, Norge, Storbritannien och Tyskland. De olika systemen liknar i viss mån varandra. I samtliga nämnda länder ger en och samma myndighet tillstånd för både teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat.²²

Tillståndsgivning och kontroll

Som framgått ovan ligger det ofta på endast tull- och/eller skattemyndighet att pröva frågor om tillstånd vad gäller hantering av teknisk sprit. Någon särskild alkoholpolitisk lagstiftning vid sidan av skattelagstiftningen synes finnas endast undantagsvis i länderna. Prövningen av t.ex. om teknisk sprit skall få köpas in är ofta kopplad till frågan om spriten får köpas in obeskattad eller ej. För hanteringen uppställs krav på bl.a. förvaring i låsta lokaler samt ordnad bokföring m.m. Vilken denaturering spriten innehåller har ofta en stor betydelse. Vad gäller fullständigt denaturerad alkohol, kan sådan köpas fritt, dvs. utan särskilt tillstånd, i vart fall i Danmark och Storbritannien. Att tillståndsmyndigheten gör fysiska kontroller av hantering av teknisk sprit, förekommer i vart fall i Danmark och Tyskland.²³

²² Vad som sägs i avsnittet bygger framför allt på uppgifter i Statskontorets rapport Samordning mot droger – kartläggning och skiss till ny myndighetsstruktur på alkohol- och narkotikaområdet (1998:22).

²³ Vad som sägs i detta avsnitt bygger framför allt på vad utredningen kunnat inhämta från Danmark, Storbritannien, Tyskland, Frankrike och Holland.

3 Tillverkning av sprit och alkoholdrycker, m.m.

3.1 Inledning

I detta kapitel redogörs närmare för bl.a. reglerna för de fr.o.m. den 1 januari 2000 kvarvarande tillstånds- och tillsynsverksamheter hos Alkoholinspektionen för vilka utredningen har att föreslå nya regler. Det är alltså fråga om dels de i alkohollagen reglerade tillverkningstillstånden för sprit och alkoholdrycker, dels de i samma lag reglerade särskilda inköpstillstånden avseende alkoholdrycker för tekniska m.fl. ändamål.

I föregående kapitel har bl.a. redovisats de fr.o.m. nämnda datum gällande reglerna beträffande partihandel med spritdrycker, vin och starköl som genomförts med anledning av regeringens förslag i propositionen 1998/99:134 Vissa alkoholfrågor, m.m. Tillverkningsstillstånden har i propositionen endast berörts direkt på så sätt att regeringen aviserat att den i avvaktan på Alkoholutredningens förslag om hur tillstånd och tillsyn av de svenska alkoholtillverkarna skall hanteras framöver, avser att reducera tillsynsavgifterna för tillverkarna av spritdrycker, vin, starköl och öl. Ändringar i enlighet härmed har också skett i alkoholförordningen (1994:2046). De särskilda inköpstillstånden har inte berörts direkt i propositionen eller vid riksdagsbehandlingen.

Eftersom det för dessa båda i och för sig skilda verksamheter i flera avseenden gäller samma regler enligt alkohollagen redovisas dessa regler i ett och samma kapitel. Avslutningsvis lämnas en kort beskrivning av viss förekommande illegal alkoholhantering.

3.2 Tillverkning av sprit och alkoholdrycker

3.2.1 Tillverkningsprocessen m.m.

Som tidigare redovisats förstås med sprit, enligt 1 kap. 2 § första stycket alkohollagen, en vätska som innehåller alkohol i en

koncentration av mer än 2,25 volymprocent. Med tillverkning av sprit förstås varje förfarande, varigenom alkohol i en sådan koncentration framställs eller utvinns. Vin, starköl och öl anses dock inte som sprit. Inte heller utgör framställning av sådan dryck tillverkning av sprit. Med alkohol avses i alkohollagen, enligt tredje stycket, etylalkohol.

Bland annat i tillverkningsammanhang används ibland i stället för ordet sprit begreppet etanol. Etanol tillhör mänsklighetens äldsta kemikalier och har framställts sedan flera tusen år. Under en så lång tid har naturligtvis flera framställningsmetoder och råvaror prövats och i dag finns ett flertal olika sätt att tillverka etanol på.

Etanol kan framställas från olika slags råvaror, antingen förnyelsebara (varur framställs s.k. *bioetanol*) eller inte förnyelsebara råvaror (varur framställs s.k. *syntetisk etanol*). Vid framställning av bioetanol kan utnyttjas jordbruksgrödor som innehåller socker (såsom sockerrör och vindruvor) eller stärkelse (såsom majs, potatis eller vete), eller råvaror som innehåller cellulosa (såsom ved eller halm). Bioetanolen framställs genom jäsning och efterföljande destillation. Syntetisk etanol kan framställas från fossila råvaror (såsom olja) genom reaktion av etengas med vatten, alltså utan någon jäsning.

Vid illegal tillverkning är det vanligaste tillvägagångssättet att man jäser en blandning av socker, jäst och vatten och därefter destillerar vätskan.

Ur ett internationellt perspektiv kan sägas att metoderna för syntetisk framställning av etanol ständigt utvecklas och att slutprodukterna uppnår en allt högre kvalitet. I Sverige tillverkas dock endast bioetanol. Den syntetiska etanol som finns här i landet är alltså införd hit från annat land.

Den etanol som förs in till Sverige består till stor del av bioetanol. En viss del av denna etanol har framställts ur EU:s vinöverskott. Denna etanol kallas ibland vinetanol. För användningen av denna, med svenskt språkbruk, tekniska sprit finns på gemenskapsnivå ett omfattande regelverk innebärande långtgående begränsningar samt kontroll. Införseln av denna sprit och marknaden i övrigt vad gäller teknisk sprit berörs mer i kapitel 4.

Som också beskrivs närmare i kapitel 4 kan sägas att det i Sverige årligen hanteras ca 80 000 ton teknisk sprit. ”Endast” ca 16 procent (ca 13 000 ton) av denna är tillverkad inom landet.

Bakom denna tillverkning finns två olika företag; Domsjö Fabriker AB¹ (i Örnsköldsvik) och Ceramyl AB (i Lidköping).² (I detta

¹ Som nämnts i avsnitt 1.2 tidigare MoDo Paper AB.

² I sammanhanget kan nämnas att det i Norrköping är under uppbyggnad en fabrik för tillverkning av etanol framställd ur vete. Etanolen skall efter

sammanhang bortses från de enstaka företag som inom ramen för sin spritdryckstillverkning framställer och använder teknisk sprit.)

Domsjö Fabrikers sprittillverkning sker i ett s.k. sulfitbränneri, där råvaran utgörs av jäst avfall från pappersmassatillverkning. Ceramyls tillverkning sker i ett s.k. lantbruksbränneri, med utgångsvaran säd. Den av sistnämnda bolag tillverkade spriten används i princip endast för tillverkning av spritdrycker (för denna hantering sker försäljning till andra företag).

Majoriteten av de svenska alkoholproducenterna tillverkar inte sprit utan spritdrycker, vin, starköl och/eller öl. Av den totala mängden i landet tillverkade alkoholdrycker, består den övervägande delen av starköl och öl.

3.2.2 Rätt att tillverka, m.m.

Bestämmelser om tillverkning av sprit och spritdrycker finns i 2 kap. alkohollagen.

Enligt kapitlets 1 § första stycke får sprit och spritdrycker inte tillverkas utan tillverkningstillstånd. All annan tillverkning av sprit och spritdrycker är således förbjuden.

Den som har tillstånd att tillverka spritdryck och som avser att köpa teknisk sprit som råvara för tillverkningen av spritdrycken måste, förutom tillverkningstillstånd enligt alkohollagen, även ha ett inköpstillstånd enligt LFT såvitt avser den tekniska spriten.

Vad gäller vin, starköl eller öl får sådana alkoholdrycker inte tillverkas utan tillstånd om det inte gäller tillverkning i hemmet för eget behov (2 §).

I sammanhanget kan anmärkas att olovlig borttagning eller försvagning av denatureringsmedel i teknisk sprit eller alkoholhaltiga preparat är straffbelagt i LFT, vilket innebär att förfarandena i straffhänseende likställs med olovlig tillverkning.

Alkoholinspektionen har bemyndigats meddela närmare bestämmelser om tillverkning av alkoholdrycker och sprit (2 kap. 3 § alkohollagen och 5 § alkoholförordningen); se inspektionens föreskrifter (AIFS 1999:7) om yrkesmässig tillverkning av sprit, (AIFS 1997:3) om yrkesmässig tillverkning av vin och spritdrycker samt (AIFS 1997:1) om yrkesmässig tillverkning av starköl och öl.

---

blandning med bensin användas som drivmedel. Bakom satsningen står Agroetanol AB, som ägs av Lantmännens riksförbund (LRF) och Lantmännen. Produktionen, som kommer att ske i stor skala, är beräknad att kunna påbörjas vid årsskiftet 2000/2001.

Vad beträffar förfoganderätten över alkoholen, gäller för *tillverkare av alkoholdrycker* att denne får förfoga över av honom tillverkad dryck för försäljning endast enligt alkohollagen (2 kap. 4 §). Som redovisats i föregående kapitel har reglerna om partihandel och införsel/import (4 kap. 1 och 2 §§) ändrats fr.o.m. den 1 januari 2000³.

Före detta datum var en innehavare av tillverkningsstillstånd avseende spritdrycker, vin och starköl, liksom en innehavare av partihandelstillstånd, berättigad att bedriva partihandel, införsel/import och utförsel/export med respektive varuslag. Om tillverkaren efter den 1 januari 2000 önskar även fortsättningsvis kunna bedriva handel med sina tillverkade varor, skall han vara godkänd som upplagshavare eller registrerad som varumottagare för varorna enligt 9 eller 12 § lagen om alkoholskatt.

För *tillverkare av sprit* har inga ändringar skett utan här gäller fortfarande, enligt 5 §, att tillverkaren får använda den tillverkade spriten endast för export/utförsel och, efter medgivande av Alkoholinspektionen, för användning i egen rörelse samt för försäljning enligt bestämmelserna i LFT. Några formkrav eller annan särskild reglering i fråga om sådana medgivanden innehåller inte alkohollagen.

Sista ledet i nyss nämnda paragraf (om försäljning enligt LFT) skall, enligt författningskommentaren⁴, jämföras med 5 § 2 mom. LFT vari sägs att teknisk sprit utan särskilt tillstånd får säljas av den som tillverkat varan. Bestämmelsen innebär ett undantag från reglerna i LFT om att försäljning av teknisk sprit kräver tillstånd av Läke-medelsverket. En annan sak är att köpare av teknisk sprit, enligt 6 § LFT, i princip alltid måste ha Läke-medelsverkets tillstånd för inköp av varan.

I 2 kap. alkohollagen finns även en bestämmelse beträffande innehav m.m. av destillationsapparat. Enligt 1 § andra stycket gäller att apparat som uppenbarligen är ägnad för tillverkning av sprit (destillationsapparat) och del till sådan apparat (apparatdel) endast får tillverkas för, överlåtas till eller innehas av den som har tillstånd enligt alkohollagen att tillverka sprit eller spritdrycker. Alkoholinspektionen får medge undantag från kravet på tillstånd. Ett sådant medgivande får ges tills vidare eller för viss tid och får återkallas om förhållandena föranleder det. Sådant medgivande är avsett att kunna tillämpas bl.a. för de företag som bedriver återvinning av teknisk sprit⁵.

Alkoholinspektionen har i ett beslut den 18 oktober 1996 medgett undantag från tillståndskravet för:

³ SFS 1999:1001, prop. 1998/99:134, bet. 1999/2000:SoU4 och rskr. 1999/2000:42.

⁴ Prop. 1994/95:89 s. 89.

⁵ Se prop. 1995/96:205, bet. 1996/97:SoU3 och rskr. 1996/97:6.

- staten,
- apotek samt sjukhus och läroanstalter som står under statlig tillsyn,
- företag som har Läkemedelsverkets tillstånd att hantera teknisk sprit och som återvinner sådan sprit,
- kommunalt laboratorium och laboratorium i rörelsedrivande företag samt
- museer.

Vidare har i beslutet medgetts undantag för organisationer och enskilda vad gäller innehav av antika destillationsapparater.

3.2.3 Förutsättningar för tillstånd

Närmare bestämmelser om tillverkningstillstånd finns i 7 kap. alkohollagen.

Enligt 1 § första stycket får tillverkningstillstånd meddelas endast den som visar att han med hänsyn till sina personliga och ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt är lämplig att utöva verksamheten. Att sökanden enligt första stycket även har att visa att han har tillfredsställande lagringsmöjligheter behandlas nedan.

Beviskravet för den som ansöker om tillstånd har således satts högt. I förarbetena framhålls att tillstånd inte kan beviljas t.ex. om ingenting är känt om sökandens tidigare verksamhet och att det inte är tillräckligt att inga anmärkningar har framkommit⁶. Det krävs således att en positiv utredning förebringas av sökanden.

Vid den tillståndsprövning som Alkoholinspektionen har att göra (se nedan) skall bedömas om den person som ansöker om tillstånd har visat sig lämplig att utöva en sådan verksamhet som avses med ansökan. Inspektionen skall göra en objektiv och icke-diskriminerande bedömning med hänsyn tagen till personliga och ekonomiska förhållanden samt omständigheter i övrigt som är av betydelse för tillståndet. Som "omständigheter i övrigt" anges i förarbetena t.ex. att sökanden har kunskaper om reglerna för alkoholhantering⁷.

Vid tillståndsprövningen skall, enligt 1 § andra stycket, särskild hänsyn tas till om sökanden är laglydig och benägen att fullgöra sina skyldigheter mot det allmänna. Detta kan sägas innebära bl.a. att den person som vill tillverka sprit eller alkoholdrycker skall ha en ordnad ekonomi och inte tidigare ha varit straffad för brott som kan ha betydelse för förmågan att yrkesmässigt hantera tillverkning av nämnda produkter.

⁶ Prop. 1994/95:89 s. 100 f.

⁷ Prop. 1994/95:89 s. 100.

Som nämnts ovan har den som är tillståndssökande, enligt 1 § första stycket, även att visa att han har tillfredsställande lagringsmöjligheter. Något krav på att tillståndshavaren rent faktiskt har lager i Sverige uppställs dock inte. Alkoholinspektionen måste i varje enskilt fall bedöma vilka lagringsmöjligheter som skall krävas.

Vad gäller övriga allmänna förutsättningar för att få tillstånd framhålls i förarbetena att sökanden skall ha lokaler, förvaringsutrymmen och interna kontroll- och redovisningssystem som gör sannolikt att de regler som gäller på alkoholområdet kommer att följas. Systemen skall möjliggöra insyn och i förekommande fall kunna ligga till grund för egenkontroll baserade på t.ex. internationella standarder⁸.

Enligt 1 § tredje stycket får tillståndets giltighet begränsas till viss tid om det föreligger särskilda skäl. Tillståndet får också förenas med villkor. De nya villkor som kan behövas får meddelas även senare.

3.2.4 Meddelande av tillstånd, m.m.

Av 7 kap. 2 § framgår att tillverkningstillstånd kan gälla sprit, spritdrycker, vin, starköl och öl eller avse en eller flera av dessa varor.

Det gäller samma krav på lämplighet hos tillståndshavaren oavsett vilka tillståndspliktiga varor som tillstånd söks för.

Att det är Alkoholinspektionen som har att meddela bl.a. tillverkningstillstånd föreskrivs i samma kapitel 3 §. Vidare anges i författningsrummet att ansökan om tillstånd skall göras skriftligen samt att regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Alkoholinspektionen meddelar närmare föreskrifter om vilken utredning som sökanden skall ge in; se inspektionens föreskrifter (AIFS 1999:3) om ansökan avseende tillverkningstillstånd.

I 7 kap. 4 § första stycket föreskrivs att den som hos Alkoholinspektionen ansöker om tillstånd skall betala ansökningsavgift samt att den som beviljas tillstånd även skall betala en årlig tillsynsavgift. Av lagrummets andra stycke framgår att regeringen beslutar om avgifternas storlek samt att ytterligare föreskrifter om avgifterna meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Alkoholinspektionen. De närmare föreskrifterna om de avgifter som tas ut av inspektionen för tillståndsprövning och tillsyn återfinns i 10–22 §§ alkoholförordningen.

⁸ Prop. 1994/95:89 s. 55 f.

Avgiften för alla slag av ansökningar om tillstånd av Alkoholinspektionen enligt alkohollagen uppgår numera till 2 000 kr (10 § nämnda förordning)⁹.

Ansökningsavgifterna var tidigare avsedda att täcka myndighetens kostnader för granskning av ansökningar. Tillsynsavgifterna skulle täcka övriga kostnader hos Alkoholinspektionen samt kostnader för länsstyrelsernas regionala tillsyn. De totala avgifterna (för de olika slagen av tillstånd som inspektionen meddelar) skulle således motsvara inspektionens anslag samt del av länsstyrelsernas anslag. Regeringen konstaterade dock i propositionen 1998/99:134 (s. 103 f.) att om parti-handelstillstånden och Alkoholinspektionens tillsyn av partihandlarna och därmed också avgifterna för denna verksamhet skulle försvinna skulle det uppstå en situation där de svenska tillverkarna av sprit, spritdrycker, vin, starköl och öl skulle få kostnader för tillsynsavgifter som partihandlare som importerar utländska alkoholprodukter inte får. Regeringen ansåg detta vara mindre lyckad ordning som med fog skulle kunna upplevas som orättvis av de svenska producenterna. Tillsynsavgifterna skulle därför reduceras i avvaktan på Alkoholutredningens behandling av frågan om hur tillstånd och tillsyn av de svenska alkoholtillverkarna skall hanteras framöver. Regeringen uttalade att Alkoholinspektionens verksamhet fram tills dess skulle fortsätta som hittills när det gäller tillstånd och tillsyn av svenska alkoholproducenter men att kostnaderna inte fullt ut kunde täckas genom avgifter utan att de till viss del övergångsvis fick bli skattefinansierade. Tillsynsavgifterna har sänkts fr.o.m. den 1 januari 2000.

Tillsynsavgifterna består nu exempelvis för en innehavare av tillverkningstillstånd för sprit av en grundavgift om 20 000 eller 50 000 kr, med viss volymbaserad tilläggsavgift (12 § alkoholförordningen). Detta kan sägas motsvara ungefär en halvering av avgifterna i förhållande till tidigare.

Beträffande avgifterna för tillsyn av tillverkning av alkoholdrycker, eller partihandel med alkoholdrycker för den som bedriver partihandel

⁹ Som en anpassning till EG-domstolens förhandsavgörande i det s.k. Franzén-målet beslöt regeringen den 24 oktober 1997 att sänka avgifterna för tillståndsprovning för tillverknings- och partihandelstillstånd från 25 000 kronor till 2 000 kronor. Samtidigt sänktes tillsynsavgifterna med 30 procent. Ett annat resultat av domen var att Alkoholinspektionens föreskrifter om ansökan om partihandelstillstånd liksom föreskrifterna kring lagerhållning och distribution förenklades. Se avsnitt 7.2.2.

med stöd av övergångsreglerna¹⁰, kan som exempel nämnas att tillsynsavgiften för sådan verksamhet rörande spritdrycker efter sänkningarna består av en grundavgift om 5 000–150 000 kr, med viss volymbaserad tilläggsavgift (13 § nämnda förordning). Detta kan beträffande de lägre kvantiteterna sägas motsvara inte fullt ut en halvering av avgifterna, medan sänkningen av avgifterna avseende de högre kvantiteterna uppgår till i vissa fall omkring 80 procent.

Avgift enligt 11–16 §§ tas ut när tillstånd har meddelats för verksamheten och därefter i början av varje påföljande kalenderår (18 § första stycket alkoholförordningen).

Grundavgift och tilläggsavgift beräknas preliminärt på grundval av tillståndshavarens uppgifter om den uppskattade tillverkningsvolymen eller, för partihandel, den uppskattade försäljningsvolymen under året. Efter årets utgång skall tillståndshavaren snarast redovisa statistik över den faktiska mängden tillverkade respektive sålda varor under året (18 § andra stycket).

Alkoholinspektionen får meddela föreskrifter om den närmare utformningen av sådana statistiska uppgifter som avses i andra stycket (18 § tredje stycket).

3.2.5 Upphörande av tillstånd i vissa fall

Enligt 7 kap. 17 § första stycket alkohollagen upphör ett enligt nämnda lag meddelat tillstånd att gälla under vissa förutsättningar. Har innehavare av sådant tillstånd avlidit eller fått förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken med uppdrag som omfattar rörelsen och vill dödsboet eller förvaltaren fortsätta rörelsen, skall anmälan göras till tillståndsmyndigheten inom viss tid. Har anmälan inte kommit in inom denna tid, upphör tillståndet att gälla efter tidens utgång. Har den som fått tillstånd försatts i konkurs, upphör tillståndet att gälla omedelbart.

3.2.6 Återkallelse, varning m.m.

Enligt 7 kap. 18 § skall Alkoholinspektionen återkalla bl.a. ett tillverkningsstillstånd om

1. tillståndet inte längre utnyttjas,

¹⁰ För den som bedriver partihandel med spritdrycker, vin och starköl med stöd av de nya reglerna, med tillsyn av beskattningsmyndigheten, utgår inga tillsynsavgifter.

2. tillståndshavaren inte följer de för tillståndet gällande bestämmelserna i alkohollagen eller föreskrifter eller villkor meddelade med stöd av alkohollagen, eller

3. de förutsättningar som gäller för meddelande av tillståndet inte längre föreligger.

I förarbetena anges beträffande punkten 3 följande. För en återkallelse på denna grund bör det vara fråga om mera påtagliga förändringar, så att tillstånd inte skulle ha meddelats i motsvarande situation. Om en anmärkning är av mindre allvarligt slag och kan antas komma att rättas till, kan i stället varning komma i fråga. Höga krav måste dock ställas på dem som har tillstånd, bl.a. med hänsyn till ansvar för skatteuppbörd m.m. Även mindre anmärkningar bör därför kunna utgöra skäl för återkallelse, särskilt om de upprepas¹¹.

Att en tillståndshavare kan meddelas varning i stället för återkallelse framgår av 7 kap. 20 §. Varning får meddelas om varning av särskilda skäl kan anses vara en tillräcklig åtgärd. I förarbetena anges bl.a. följande. Om en tillståndshavare vidtar erforderliga åtgärder för att rätta till förhållandena så att det kan antas att verksamheten i fortsättningen kommer att bedrivas i enlighet med gällande föreskrifter och meddelade villkor kan ingripandet begränsas till varning. Även andra fall för att meddela varning kan tänkas, t.ex. då en överträdelse av en föreskrift varit tillfällig eller berott på ett missförstånd, eller dylikt. Det erinras i detta sammanhang i förarbetena om en tillsynsmyndighets möjlighet att meddela villkor enligt 7 kap. 1 § alkohollagen¹².

3.2.7 Tillsyn m.m.

I 8 kap. 1 § alkohollagen regleras, som närmare redovisats i föregående kapitel, huvuddragen i tillsynen enligt alkohollagen. Vad gäller Alkoholinspektionens omedelbara tillsyn avser denna främst tillsyn över innehavare av tillverknings- eller inköpstillstånd. Inspektionen har som tidigare nämnts även att utöva direkttillsyn över de partihandlare som fram till utgången av 2001 bedriver partihandelsverksamhet med stöd av övergångsbestämmelserna till tidigare redovisade lagändringar med ikraftträdande den 1 januari i år. Tidigare har också nämnts att Alkoholinspektionen enligt förarbetena har att, förutom att meddela allmänna råd, utfärda föreskrifter i den utsträckning regeringen bemyndigar inspektionen därtill.

¹¹ Prop. 1994/95:89 s. 109.

¹² Prop. 1994/95:89 s. 110.

I 12 kap. alkohollagen finns bestämmelser om det register som Alkoholinspektionen skall föra med hjälp av automatisk databehandling. Registret får användas för handläggning av ärenden om tillstånd, tillsyn över tillståndshavares verksamhet samt uppföljning och utvärdering av lagens tillämpning. Registret får vidare användas för framställning av statistik. Det får innehålla uppgifter om den som har eller har haft tillstånd, den vars ansökan om tillstånd är föremål för prövning och den som tidigare har ansökt om tillstånd men vars ansökan har avslagits, avvisats eller avskrivits. Beträffande de som har tillstånd eller vars ansökan är föremål för prövning får i registret registreras:

1. uppgift om namn eller firma, person-, registrerings- eller organisationsnummer, adress och telefonnummer,
2. uppgift om dom i brottmål, såvitt avser domstol, domsnummer, utgången i målet och tillämpade bestämmelser,
3. uppgift om förekomst av ärende hos polis- eller åklagarmyndighet, såvitt avser diarienummer eller motsvarande beteckning,
4. uppgift om registrering av mervärdeskattskyldighet, punktskattskyldighet och upplagshavare enligt skattelagstiftningen,
5. uppgift om konkurser samt restförda skatter och avgifter,
6. uppgift om den verksamhet som tillståndet avser och om villkor som har meddelats för denna,
7. uppgift om överträdelser av föreskrifter och meddelade villkor samt om utförda inspektioner och
8. i den utsträckning regeringen närmare föreskriver, annan uppgift som har särskild betydelse för handläggningen av ärenden enligt denna lag och inte utgör personuppgift av känslig natur.

Uppgifter ur registret får, i viss utsträckning, lämnas ut till polismyndighet, skattemyndighet, Tullverket, kommun och länsstyrelse.

Utredningen lämnar i betänkandet SOU 2000:59 förslag beträffande detta register.

Vad gäller sekretessen hos bl.a. Alkoholinspektionen kan nämnas att det enligt 9 kap. 24 § sekretesslagen (1980:100) gäller sekretess hos tillstånds- och tillsynsmyndighet enligt alkohollagen, för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållandena. Sekretessen gäller om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men om uppgiften röjs.

3.2.8 Ansvarsbestämmelser m.m.

Straffansvar

Enligt 10 kap. 1 § alkohollagen gäller att den som

1. olovligen tillverkar sprit eller spritdrycker,
  2. bereder mäsik i uppenbart syfte att olovligen tillverka sprit eller spritdrycker eller
  3. förvärvar, innehar, forslar, döljer eller förvarar sprit eller spritdrycker, som är olovligt tillverkade, eller mäsik, som är avsedd för olovlig tillverkning av sprit eller spritdrycker,
- döms till böter eller fängelse i högst två år.

Som tidigare nämnts är kriminaliseringen i 1 § 3 av förvärv och innehav av sprit eller spritdrycker som är olovligt tillverkade, eller mäsik som är avsedd för olovlig tillverkning av sprit eller spritdryck, en nyhet (med ikraftträdande den 1 januari 2000). Regeringen anförde i propositionen 1998/99:134 (s. 114 ff.) bl.a. följande.

Befattningen med smuggelsprit och hembränt är ingen isolerad företeelse utan en verksamhet som i hög grad har kopplingar till organiserad brottslighet. Statistiken visar att majoriteten av smugglare och hembrännare har varit inblandade i annan brottslighet. Såväl utredningen Svartsprit och ungdomar (Ds 1997:8) som det Oberoende Alkoholsamarbetet (OAS) har visat på detta samband. Det har också visat sig att en stor del av försäljningen av svartspriten riktar sig till ungdomar. Undersökningar har visat att ungdomar dricker hembränt och smuggelsprit därför att den är lätt att få tag på; några åldersgränser tillämpas inte vid försäljningen, den är tillgänglig dygnet runt och den illegala spriten är förhållandevis billig.

Det görs stora insatser för att bekämpa den illegala alkoholhanteringen, framför allt från polisens sida. Upprepade tillslag görs mot misstänkta spritfabriker o.dyl. Någon nedgång i handeln med smuggelsprit och hembränt har emellertid inte kunnat noteras. Tvärtom tenderar denna handel att öka. En åtgärd som regeringen därför föreslår för att kunna vända denna negativa trend är att genom lagstiftning ge polis- och tullmyndigheter större befogenheter att ingripa mot förvärv av illegal sprit.

Vad det nu gäller är alltså frågan om det dessutom bör införas ett ansvar för den köpare som i full medvetenhet om att drycken är olovligt tillverkad ändå köper eller innehar den. Enligt regeringens mening finns knappast skäl att vidhålla att ett sådant förfarande bör vara straffritt. Köpet och innehavet är del i en transaktion, handling eller företeelse

som redan är kriminaliserad. För gemene man torde det också framstå som mer logiskt att såväl försäljningen som köpet är olagligt.

Enligt regeringen borde samtidigt i LFT införas nya straffbestämmelser, varigenom öppnades möjlighet att ingripa även mot den som förvärvar eller innehar teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat som renats från denatureringsmedel. Även i detta avseende har, som tidigare nämnts, ändringar skett fr.o.m. den 1 januari 2000.

Vad beträffar övriga straffbestämmelser i 10 kap. gäller enligt 1 a § att den som tillverkar, överlåter eller innehar destillationsapparat eller apparatdel i strid med 2 kap. 1 § andra stycket döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Om brott som anges i bl.a. 1 § är grovt, döms till fängelse i högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om gärningen har utgjort led i en verksamhet som bedrivits yrkesmässigt eller i större omfattning (3 §). Är gärningen ringa skall inte dömas till straff (8 §).

För den som olovligen tillverkar vin, starköl eller öl finns straffbestämmelser i 4 §.

Enligt 9 § första stycket döms den som gör sig skyldig till försök eller förberedelse till brott som avses i bl.a. 1 § till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. Detta gäller dock inte gärningar som avses i 1 § 3 och endast gäller förvärv eller innehav för personligt bruk.

Det kan i sammanhanget nämnas att det beträffande olovlig tillverkning av sprit och alkoholdrycker tidigare fanns bestämmelser om *straffskatt* (i lagen om tillverkning av drycker). Några motsvarande möjligheter att utdöma straffskatt har inte ansetts böra finnas i alkohollagen. I förarbetena framhålls dels att Utredningen om en teknisk anpassning av mervärdeskatten och punktskatterna till EG i sitt betänkande Punktskatterna och EG (SOU 1994:74) föreslog att möjligheten skulle slopas eller ersättas med någon annan sanktionsform, dels att det också kunde bedömas tillräckligt med det sanktionssystem som redan fanns (straff och förverkande av vinningen). Dessutom konstaterades att vid ett medlemskap i EU skulle den ordningen komma att gälla att all tillverkning av sprit och spritdrycker skulle komma att bli punktskattepliktig¹³. Även i förarbeten till den nya skattelagstiftning som trädde i kraft den 1 januari 1995, dvs. lagen om alkoholskatt, anmärktes att möjligheten att utdöma straffskatt i samband med olovlig tillverkning föreslogs slopad av regeringen och också att

¹³ Prop. 1994/95:89 s. 114.

det enligt EG-reglerna alltid skall betalas full alkoholskatt för all tillverkad etylalkohol¹⁴.

I LFT finns dock regler om straffskatt kvar (se avsnitt 4.10.2), bl.a. vid brott som består i olovlig borttagning av denatureringsmedel vilket i straffhänseende som nämnts i avsnitt 3.2.2 likställs med olovlig tillverkning.

Det kan nämnas att om en allmän domstol funnit någon skyldig till brott mot 10 kap. 1, 3 eller 4 § alkohollagen skall, när domen har vunnit laga kraft, en kopia av domen snarast sändas till beskattningsmyndigheten (23 § alkoholförordningen).

Förverkande

I alkohollagens 11 kapitel (om förverkande) föreskrivs bl.a. att sprit, alkoholdrycker och mäsik som har varit föremål för brott enligt alkohollagen eller värdet därav samt utbyte av sådant brott skall förklaras förverkade.

Har sprit eller alkoholdrycker olovligen tillverkats skall även destillationsapparater, apparatdelar och redskap som har använts vid tillverkningen, råämnen som uppenbarligen varit avsedda för tillverkningen och beredningen samt kärl och emballage som varorna har förvarats i, förklaras förverkade. Likaså skall förråd av renings- och filtreringsmedel vilka uppenbarligen avsetts för rening eller filtrering av olovligen tillverkad sprit förklaras förverkat (2 § första stycket).

Destillationsapparater och apparatdelar som har varit föremål för brott enligt 10 kap. 1 a § eller värdet därav samt utbyte av sådant brott skall förklaras förverkade (2 § andra stycket).

Förordnande om förverkande skall inte meddelas, om det skulle vara uppenbart oskäligt (3 §).

I huvudsak samma regler gäller vid brott mot LFT.

I fråga om sprit, alkoholdrycker eller mäsik som kan antas bli förverkade gäller lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. i tillämpliga delar. Detta innebär bl.a. att alkoholdrycker som tagits i beslag i stället för att förstöras kan säljas till den som är berättigad att tillverka eller bedriva partihandel med varorna.

¹⁴ Prop. 1994/95:56 s. 117 f.

3.2.9 Närmare om Alkoholinspektionen och dess verksamhet på området

Alkoholinspektionens föreskrifter och allmänna råd har tagits in i Alkoholinspektionens författningssamling (AIFS). Utöver nämnda publikation ger myndigheten ut kommentarer och annan information för att underlätta alkohollagens tillämpning, t.ex. "Handbok Partihandel och tillverkning", med kommentarer till bl.a. alkohollagens tillverkningsbestämmelser (augusti 1998).

För inspektionens verksamheten finns regler, utöver vad som redan framgått, i förordningen (1996:612) med instruktion för Alkoholinspektionen.

Ansökan om tillverkningstillstånd

Enligt Alkoholinspektionens föreskrifter (AIFS 1999:3) om ansökan avseende tillverkningstillstånd, gäller bl.a. följande. (Inspektionen kan dock medge undantag från föreskrifterna.)

Ansökan om tillverknings- och partihandelstillstånd skall göras på fastställt formulär (1 §). Till ansökan skall, vad gäller företaget, bifogas bl.a. kvitto på inbetald ansökningsavgift, F-skattebevis från skattemyndigheten, företagsbevis eller registreringsbevis från Patent- och registreringsverket samt registerutdrag från kronofogdemyndighetens utsökningsregister. Därtill skall lämnas diverse uppgifter om företagets verksamhet och organisation m.m. (2 §).

Beträffande personer skall för verkställande direktör, ensam firmatecknare och delägare i fåmansföretag eller i fåmansägt handelsbolag, lämnas följande uppgifter:

1. Uppgift om kunskap om alkohollagstiftningen.
2. Personnummerutdrag från Patent- och registreringsverket.
3. Bevis från Patent- och registreringsverket om
  - a. frihet från näringsförbud samt
  - b. konkursfrihet.
4. Registerutdrag från kronofogdemyndighetens utsökningsregister (3 §).

Vidare skall till ansökan bifogas uppgifter om namn och personnummer på dels den som av tillverkaren har utsetts att ha ansvar för att verksamheten vid tillverkningsstället följer de krav som finns i alkohollagen, alkoholförordningen och Alkoholinspektionens föreskrifter, dels personer med betydande ekonomiska intressen i företaget. I fåmansföretag eller fåmansägt handelsbolag skall även ägarandel anges (4 §).

Beträffande verksamheten skall till ansökan bifogas uppgifter om:

1. Gatuadress och telefonnummer till den lokal där tillverkning sker. Vid tappning eller mognadslagring hos annat företag skall detta företags namn, organisationsnummer, telefonnummer och adress anges. Dessutom skall kopia av avtalet mellan parterna inges.
2. Beskrivning av tillverkningsprocessen samt lokalen och den utrustning som kommer att användas vid tillverkningen.
3. Journal eller motsvarande dokument för journalföring enligt Alkoholinspektionens föreskrifter om tillverkning.
4. Skriftliga rutiner för behörighetskontroll och andra säkerhetsåtgärder vid tillverkningsstället.
5. Uppskattad tillverkningsvolym under innevarande kalenderår. Uppgiften skall anges i liter för respektive varuslag. (Se 5 §.)

Ansökan behandlas inte förrän ansökningsavgiften har betalats. Beträffande prövningen i sak, se avsnittet nedan om tillståndsgivning.

Regler för tillverkningen av sprit

Beträffande tillverkningen har meddelats bl.a. Alkoholinspektionens föreskrifter (AIFS 1997:7) om yrkesmässig tillverkning av sprit. (Inspektionen kan även vad gäller dessa föreskrifter medge undantag från föreskrifterna.)

Allmänt

Föreskrifterna omfattar tillverkning av sprit enligt 1 kap. 2 § alkohollagen samt den hantering som utgör ett led i sådan tillverkning och som sker inom ett och samma tillverkningsställe (1 §).

I 2 § förklaras innebörden av vissa i föreskrifterna förekommande begrepp, som t.ex. tillverkningsatts (råvaror som är avsedda för tillverkning av en särskild produkt vid ett bestämt tillverkningsstillfälle) och identifikationsbeteckning (nummer eller beteckning för identifikation av tillverkningsatts).

Journalanteckningar

Startdatum, olika volymer och alkoholhalter skall journalföras (3–5 §§).

Vad gäller uttag för leverans till annan eller användning i egen rörelse skall bl.a. journalföras tappningsdatum- och volym och identifikationsbeteckning (6 §).

Förvarad sprit skall inventeras minst en gång i månaden. Avvikelser mellan till förvaringen överförd sprit och därifrån uttagen sprit skall journalföras (7 §).

Den volym alkoholhaltig vara som destruerats (förstörts) eller förkommit vid svinn eller på annat sätt skall journalföras särskilt. Orsaken skall anges (8 §).

Journalanteckning om volym enligt 3–8 §§ skall uttryckas i liter. Anteckningarna skall innehålla uppgifter om mätmetod och annat av betydelse för bestämning av volym och alkoholhalt (9 §).

Journalanteckningar enligt 3–9 §§ skall bevaras i ordnat skick och på betryggande sätt i minst sex år efter avslutad tillverkning (10 §).

Säkerhetskrav

Tillverkning och förvaring skall ske i anläggning som ger ett betryggande skydd mot obehörig åtkomst av alkoholhaltig vara. Om anläggningen varken är i bruk eller står under ständig uppsikt av tillverkaren skall den på ett betryggande sätt vara låst (11 §).

Cisterner, pumpar, destillationskolonner och annan utrustning för tillverkning och lagring av sprit skall vara så konstruerade och anordnade att obehörig åtkomst av alkoholhaltig vara motverkas (12 §).

Utrustning genom vilken alkoholhaltig vara kan åtkommas, såsom flänsar, manluckor, ventiler samt kranar för provtagning, skall – när de inte används för avsett ändamål – vara låst. Utrustning, som finns i lokal som är låst eller som står under ständig uppsikt av tillverkaren, får i stället vara plomberad (13 §).

Löpande journalanteckningar skall föras avseende den utrustning som låsts, låsts upp, plomberats eller vars plombering brutits. Anteckningarna skall även innehålla uppgift om var utrustningen finns samt när ifrågavarande åtgärd vidtagits (14 §).

Kraven i 14–16 §§ gäller inte

1. utrustning i avskild och låst lokal,
2. tillfällig utrustning som, när den innehåller alkoholhaltig vara, står under kontinuerlig tillsyn av tillståndshavaren (15 §).

Pumpar, rörledningar och liknande utrustning skall tömmas omedelbart efter varje avslutad användning. Den tömda varan skall genast efter tömning återföras till tillverkningsprocessen eller destrueras. Detta skall journalföras (16 §).

Tillverkaren skall utse en särskild person med ansvar för att verksamheten vid tillverkningsstället följer de krav som anges i alkohollagen, alkoholförordningen samt Alkoholinspektionens föreskrifter (17 §).

Varje tillverkningsställe skall vara så anordnat att obehöriga inte har tillträde dit. Tillverkaren skall fastställa skriftliga rutiner för behörighetskontroll, säkerhetsåtgärder samt intern kontroll vad avser verksamheten vid tillverkningsstället (18 §).

Regler för tillverkningen av alkoholdrycker

För tillverkningen av alkoholdrycker har meddelats Alkoholinspektionens föreskrifter (AIFS 1997:3) om yrkesmässig tillverkning av vin och spritdrycker samt Alkoholinspektionens föreskrifter (AIFS 1997:1) om yrkesmässig tillverkning av starköl och öl. Föreskrifterna innehåller regler som i viss mån motsvarar de ovan beskrivna beträffande sprit. Bland annat finns bestämmelser om journalanteckningar beträffande tappning, svinn m.m. samt säkerhetskrav vad gäller utrustning.

Tillståndsgivningen

Enligt handboken för bl.a. tillverkning baseras Alkoholinspektionens lämplighetsprövning på de uppgifter som lämnas i ansökan och de uppgifter som inspektionen inhämtar från vissa andra myndigheter, bl.a. Rikspolisstyrelsen. Lämplighetsprövningen omfattar såväl företaget som fysiska personer med betydande inflytande i verksamheten. För företaget provas den ekonomiska skötsamheten med särskild hänsyn till hur företaget fullgör sina skyldigheter mot det allmänna (betalning av skatter m.m.). För fysiska personer med betydande inflytande i rörelsen kontrolleras laglydnad och ekonomisk skötsamhet (eventuell brottslighet samt betalning av skatter och inblandning i konkurser m.m.). Vidare görs en bedömning av "omständigheterna i övrigt", dvs. bland annat möjlighet och förmåga att sköta verksamheten i enlighet med lagar och föreskrifter på området. En genomgång görs då av företagets organisation, rutiner och system för bokföring m.m.

Tillstånd avseende tillverkning meddelas, liksom vad gäller partihandelstillstånd, vanligtvis att gälla tills vidare. Någon möjlighet för inspektionen att avslå en ansökan av alkoholpolitiska skäl finns inte.

Antalet företag som innehar tillverkningstillstånd uppgår till 56 (av vilka vissa företag innehar fler än ett tillstånd). Av dessa 56 företag har två företag tillstånd avseende sprit (Domsjö Fabriker och Ceramyl) och resterande företag alltså tillstånd avseende alkoholdrycker. Av tillverkningsföretagen är alla, med något enstaka undantag, godkända som upplagshavare enligt skattelagstiftningen.

Tillsynen och kontrollen

Som ovan redogjorts för har Alkoholinspektionen, förutom sitt ansvar som central tillsynsmyndighet, det direkta tillsynsansvaret över bl.a. innehavarna av tillverkningstillstånd. Syftet med inspektionens tillsyn av tillståndshavarna är att kontrollera dels att de lagstadgade reglerna m.m. efterlevs (t.ex. att säkerhetskraven följs), dels att förutsättningar för tillstånd fortfarande föreligger (t.ex. att tillståndshavaren fortfarande är lämplig att utöva sin verksamhet).

Tillsynen över tillståndshavarna kan genomföras i form av s.k. administrativ tillsyn eller genom kontrollbesök. Enligt inspektionens handbok gäller följande.

Den administrativa tillsynen omfattar kontroll av personlig vandel genom polisregistret och kontroll av ekonomisk skötsamhet t.ex. genom kronofogdemyndigheten. Inspektionen hämtar regelbundet in uppgifter om tillståndshavare även från andra myndigheter, t.ex. Tullverket och Patent- och registreringsverket. En del uppgifter förs in i det register med uppgifter om tillståndshavare, som inspektionen för som en del av sin löpande tillsyn.

Vad därefter gäller kontrollbesöken, kontrolleras vid dessa att reglerna för innehavaren av tillverkningstillståndet/-n efterlevs. Kontrollen kan omfatta t.ex. lagerlokalens fysiska utformning, lagerinventering och kontroll av rutiner samt granskning av hur varuhanteringen redovisas.

Vad gäller antalet kontrollbesök, gjorde Alkoholinspektionen under år 1999 61 sådana besök hos innehavare av tillverkningstillstånd.

Av de tillverkningstillstånd som sedan tillkomsten av alkohollagen har upphört att gälla, har endast ett fåtal kommit att återkallas på inspektionens initiativ. Det övervägande antalet har upphört till följd av konkurs eller på bolagets egen begäran.

Information och samverkan

En annan del av Alkoholinspektionens verksamhet som tillstånds- och tillsynsmyndighet för bl.a. tillverkningstillstånden är att verka för att aktörerna på marknaden har kunskap om det alkoholpolitiska regelverket. Som ett led i detta arbete distribueras information till tillståndshavarna via direktutskick, hämtfax ("Faxnytt"), inspektionens hemsida och sammankomster av olika slag med företrädare för branschen.

Samverkan och informationsutbyte förekommer, som tidigare framgått, även med andra myndigheter; främst beskattningsmyndigheten, Tullverket, polisen, länsstyrelserna och kommunerna.

3.3 Inköpstillstånd för alkoholdrycker

3.3.1 Allmänt

Enligt 4 kap. 4 § alkohollagen får Alkoholinspektionen meddela tillstånd till inköp av spritdrycker, vin och starköl som används i teknisk, industriell, medicinsk, vetenskaplig eller liknande verksamhet. Ett inköpstillstånd medför enligt författningsrummet en rätt att köpa in varorna hos den som är berättigad att bedriva partihandel med sådana varor. Nu angivna inköpstillstånd meddelades, som framgått i ett annat sammanhang, tidigare av Läkemedelsverket. Mot bakgrund av att det ansågs att verkets uppgifter borde renodlas till den egentliga tekniska spriten lades vid alkohollagens tillkomst uppgiften att meddela tillstånd som rörde alkoholdrycker på Alkoholinspektionen¹⁵.

Vid utgången av 1999 fanns 52 innehavare av sådana inköpstillstånd som nu är i fråga. I januari 2000 hade antalet sjunkit till 25. Antalet är fortfarande detsamma. Den stora minskningen beror enligt Alkoholinspektionen på att ett stort antal av de f.d. tillståndshavarna är upplagshavare som genom de nya partihandelsreglerna inte längre är beroende av inköpstillstånden för sina inköp hos partihandlare. Genom lagändringen kan dessa f.d. tillståndshavare till skillnad från tidigare också föra in varorna från annat land. För de innehavare av inköpstillstånd som inte också är upplagshavare, eller registrerade varumottagare, föreligger inte någon rätt att köpa in varorna från utlandet. (Några upplagshavare eller registrerade varumottagare finns i dag inte bland dessa tillståndshavare.)

Vad gäller användningsområdet för de alkoholdrycker som köps in med stöd av den aktuella paragrafen, kan sägas att varorna används i samband med framställning av livsmedel som t.ex. chokladprodukter, marmelad, marsipan, glass, tårter, ost, sås, gravad fisk och smaksatta charkuterier.

Som även framgår av kapitel 6 kan de som köper alkoholdrycker för användning som anges i stycket ovan, inte köpa in dryckerna skattefritt trots att användningen i sig ansetts berättiga till skattefrihet. Inköp måste således ske av beskattade alkoholdrycker och skattebefrielse erhållas genom återbetalning av alkoholskatten. De förslag som utred-

¹⁵ Se prop. 1994/95:89 s. 93.

ningen i kapitel 13 lägger fram beträffande dessa inköp rör även beskattningsreglerna.

Vad åter gäller alkohollagens regler beträffande dessa inköp har redan inledningsvis nämnts att bestämmelserna beträffande tillverkningstillstånd i flera avseenden sammanfaller med dem som gäller för inköpstillstånden. Mot bakgrund härav lämnas en i förhållande till tillverkningstillstånden mer begränsad beskrivning.

Några föreskrifter beträffande inköpstillstånden har inte meddelats av Alkoholinspektionen.

3.3.2 Regler om tillstånd m.m.

Liksom vad gäller för tillverkningstillstånd gäller enligt 7 kap. 1 § alkohollagen att inköpstillstånd får meddelas endast den som visar att han med hänsyn till sina personliga och ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt är lämplig att utöva verksamheten. Sökanden skall också visa att han har tillfredsställande lagringsmöjligheter. Vid tillståndsprövningen skall särskild hänsyn tas till om sökanden är laglydig och benägen att fullgöra sina skyldigheter mot det allmänna. Möjlighet finns för tillståndsmyndigheten att uppställa villkor och under vissa förutsättningar begränsa tillståndets giltighet till viss tid.

Enligt 7 kap. 2 § kan inköpstillstånd avse spritdrycker, vin och starköl eller avse en eller två av dessa drycker (som tidigare redovisats kan tillverkningstillstånd gälla även öl och avse en eller flera av dessa varor).

Bestämmelserna i 7 kap. 3 § innebär bl.a. att ansökan om Alkoholinspektionens inköpstillstånd skall vara skriftlig och att möjlighet finns för regeringen att bemyndiga inspektionen att meddela närmare föreskrifter om vilken utredning sökanden skall ge in. (Som framgått ovan finns inga föreskrifter i detta avseende.)

För alla slag av ansökningar om Alkoholinspektionens tillstånd enligt alkohollagen utgår, som nämnts, en ansökningsavgift om 2 000 kr (10 § alkoholförordningen). Den som har meddelats inköpstillstånd har att betala grundavgift om 5 000 kr för tillsyn över verksamheten hos innehavaren. Meddelas tillstånd efter ett halvårsskifte skall avgiften reduceras med hälften för det året (se 16 § nämnda förordning).

Bestämmelserna i 7 kap. 17 § alkohollagen, om upphörande av tillstånd i vissa fall, gäller även inköpstillstånd. Beträffande bl.a. situationen att innehavare av sådant tillstånd avlidit, se avsnitt 3.2.5.

Även inköpstillstånden omfattas av reglerna om återkallelse och varning i 7 kap. 18 och 20 §§ (se om bestämmelserna avsnitt 3.2.6).

Att Alkoholinspektionen enligt 8 kap. 1 § har att utöva direkttillsyn över inköpstillstånden har redan nämnts.

Även beträffande inköpstillstånden gäller enligt alkohollagen bl.a. att den som beviljats tillstånd skall anmäla hos tillståndsmyndigheten exempelvis när han avser att påbörja verksamheten (8 kap. 3 §), att tillträde skall lämnas till lokaler m.m. (8 kap. 4 §), att bokföring skall vara utformad så att kontroll av verksamheten är möjlig, m.m. 8 kap. 5 §).

3.4 Illegal verksamhet

Tillverkning

I november 1995 uppdrog regeringen åt Rikspolisstyrelsen, Läkemedelsverket, Folkhälsoinstitutet, Alkoholinspektionen och senare även Generaltullstyrelsen (numera Tullverket Huvudkontoret) att, gemensamt och efter samråd med Svenska kommunförbundet och länsstyrelserna, bl.a. försöka kartlägga omfattningen av och karaktären på den olovliga sprithanteringen i landet. Uppdraget hanterades av en myndighetsgemensam arbetsgrupp, som fick namnet Svartspritsgruppen. I gruppens rapport Svartsprit och ungdomar (Ds 1997:8) föreslogs bl.a. att Alkoholinspektionen skulle få i uppdrag att "kontinuerligt följa utvecklingen av omfattning och karaktär på svartspriten vad avser tillverkning och distribution". I enlighet med detta förslag fick Alkoholinspektionen i sitt regleringsbrev för budgetåret 1998 i uppdrag att "följa utvecklingen och bedöma omfattningen och karaktär på den illegala alkoholhanteringen vad avser tillverkning och distribution". Uppdraget skulle avrapporteras till regeringen senast den 1 september 1999. Inspektionen har genom rapporten Svartsprit – Tillverkning, smuggling och distribution (Alkoholinspektionen 1999:3) fullföljt detta uppdrag.

Framställningen nedan bygger på nämnda rapport. För en mer utförlig beskrivning hänvisas till rapporten.

I rapporten konstateras att begreppet *svartsprit* kan ha olika innebörd. Med begreppet avses i rapporten sprit eller spritdrycker som är olovligen framställda, inklusive renad eller utspädd teknisk sprit, samt sprit eller spritdrycker som är olovligen införda till landet. Detta innebär att all den sprit/spritdryck som är smugglad, hembränd och införd till landet utöver resandekvoten på en liter samt konsumtion av teknisk sprit anses som svartsprit.

Enligt rapporten kan, mot bakgrund av andra studier som genomförts om svenskars alkoholkonsumtion, svartsprits andel av

den totala alkoholkonsumtionen uppskattas till mellan 9 och 12 procent. I rapporten utgås från den högre siffran. Detta motsvarar i genomsnitt nästan en liter svartsprit per invånare och år, mätt i 100 procent alkohol, eller tre och en halv 70-centiliterflaskor med 40-procentig sprit.

Beträffande olovlig tillverkning av sprit och spritdryck anges som en sammanfattning följande.

- Nästan 1 800 personer dömdes för olovlig tillverkning av sprit under de tre åren 1995 t.o.m. 1997.
- Medelåldern bland de dömda var 34 år. Nästan en fjärdedel av dessa var 25 år eller yngre.
- Nästan 25 procent av de illegala tillverkarna dömdes samtidigt för olovlig försäljning av alkoholdrycker.
- De illegala tillverkarna är en relativt brottsbelastad grupp även i andra avseenden. 40 procent av samtliga illegala tillverkare dömdes samtidigt även för andra typer av brott.
- 10 procent av samtliga illegala tillverkare dömdes vid samma tillfälle för narkotikabrott, 8 procent dömdes samtidigt för stöld, 8 procent dömdes även för rattfylleri eller olovlig körning.
- De illegala tillverkare som hade gjort sig skyldiga till enbart brott mot alkohollagen tillverkade betydligt mindre mängder sprit än de tillverkare som var kriminellt belastade även på andra områden.

I rapporten lämnas vidare en beskrivning av ett autentiskt fall av grov olovlig tillverkning och grov olovlig försäljning av alkoholdrycker för att bl.a. exemplifiera hur tillverkningsverksamhet kan påbörjas och expandera.

Alkoholdrycker för tekniska m.fl. ändamål

Vad beträffar användningen av spritdrycker, vin och starköl för tekniska m.fl. ändamål har från Alkoholinspektionens sida inte uppmärksammats några problem med illegal verksamhet. Inget särskilt finns att anföra.

4 Teknisk sprit m.m.

4.1 Inledning

I detta och nästa kapitel redogörs för det särskilda regelverket rörande försäljning m.m. av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat; alltså LFT. För dessa olika slag av tekniska alkoholprodukter gäller i vissa avseenden samma regler enligt LFT, medan reglerna i andra avseenden tydligt skiljer sig åt. För att det skall vara lättare att överblicka vilka regler som gäller för de olika slagen av varor har redovisningen av reglerna delats upp på två kapitel. Med anledning av det nära samband som råder mellan definitionerna av begreppen teknisk sprit och alkoholhaltigt preparat, redovisas dock i detta kapitel om teknisk sprit inte bara definitionen av det förstnämnda begreppet utan även definitionen av det sistnämnda begreppet. Detsamma gäller bl.a. reglerna på tullområdet.

I detta kapitel redogörs först för den rättsliga regleringen på området och därefter tillstånds- och tillsynsmyndighetens – dvs. Läkemedelsverkets – verksamhet, med redogörelse för verkets föreskrifter m.m. Avslutningsvis lämnas en kort beskrivning av illegal alkoholhantering på området.

Vad gäller den i föregående kapitel redovisade alkoholpolitiska propositionen från 1999 (prop. 1998/99:134 Vissa alkoholfrågor, m.m.) kan nämnas att den föranlett ändringar i LFT endast på det straffrättsliga området (se avsnitt 4.10.1). Ändringarna berör båda slagen av tekniska alkoholprodukter.

Vad beträffar den svenska etanolmarknaden, eller tekniska spritmarknaden, kan inledningsvis sägas följande (uppgifterna har inhämtats från Läkemedelsverket). I Sverige hanteras årligen uppskattningsvis ca 80 000 ton teknisk sprit (vilket motsvarar ca 96 miljoner liter sådan sprit). Som en jämförelse kan nämnas att Systembolagets årliga försäljning av varor i dess sortiment uppgår till vad som motsvarar ca 23 000 ton (eller ca 29 miljoner liter) 100-procentig alkohol. Mätt i 100 procent alkohol uppgår alltså den mängd teknisk sprit som årligen hanteras i landet till drygt tre gånger så mycket som Systembolagets årliga totala försäljning. Av nämnda 80 000 ton teknisk sprit används ca 40 000 ton inom området kemisk

omvandling (dvs. ur etanolen framställs andra ämnen som t.ex. etylacetat). 15 000 ton används för framställning av etanolhaltiga drivmedel. Resterande ca 25 000 ton är föremål för hantering på vad som kan benämnas den öppna marknaden. Av dessa 25 000 ton består, uppskattningsvis, ca 20 procent – dvs. ca 5 000 ton – av odenaturerad sprit. Den övervägande delen av den tekniska spriten på den öppna marknaden består således av denaturerad sprit. Ca 70 procent är ofullständigt denaturerad och ca 10 procent är fullständigt denaturerad (beträffande begreppen se bl.a. avsnitt 4.3).

Av nyss nämnda 80 000 ton har, som nämnts i avsnitt 3.2.1, ca 16 procent (ca 13 000 ton) tillverkats i Sverige. Bakom denna tillverkning finns endast två tillverkningsföretag – Domsjö Fabriker och Ceramyl. Vidareförsäljning av den hos förstnämnda bolag tillverkade spriten sker genom dotterbolaget Sekab. Sistnämnda företag kan sägas vara det företag i Sverige som hanterar störst mängd teknisk sprit.

4.2 Definitionen av teknisk sprit respektive alkoholhaltigt preparat, m.m.

Inledningsvis föreskrivs i LFT att en beteckning i lagen har samma betydelse som i alkohollagen; 1 § tredje stycket LFT. Som tidigare redovisats förstås med *sprit*, enligt 1 kap. 2 § första stycket alkohollagen, en vätska som innehåller alkohol i en koncentration av mer än 2,25 volymprocent. Med alkohol avses i alkohollagen, enligt sistnämnda paragrafs tredje stycke, etylalkohol.

Enligt 1 § första stycket LFT förstås med *teknisk sprit* ”sprit som är avsedd att användas för tekniskt, industriellt, medicinskt, vetenskapligt eller annat likartat ändamål och som är hänförlig till tulltaxenr 22.07 eller 22.08 B. 1 eller B. 2 tulltaxelagen (1987:1068)”.

Beträffande denna koppling till tulltaxenummer, vilket begrepp beskrivs nedan, är av betydelse att tulltaxelagen upphörde i samband med Sveriges anslutning till EU den 1 januari 1995.

Tulltaxelagen var utarbetad på grundval av en internationell konvention rörande ett system för harmoniserad varubeskrivning och kodifiering (Harmonized System, HS-konventionen). Även EG:s tulltaxa, som finns i rådets förordning (EEG) nr 2658/87 av den 23 juli 1987 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om Gemensamma tulltaxan¹, är utarbetad på grundval av denna konvention och dess

¹ EGT L 256, 7.9.1987, s. 1 (Celex 31987R2658).

nomenklatur (systematiska förteckning av varor). Genom medlemskapet kom denna förordning med tulltaxa att bli en del av den tullagstiftning som numera gäller i Sverige. Genom att både tulltaxelagen och den fr.o.m. den 1 januari 1995 gällande lagstiftningen bygger på HS-konventionen och dess nomenklatur, överensstämmer EG:s tulltaxa i vissa delar med den tidigare gällande svenska tulltaxan. I EG:s tulltaxa har emellertid HS-nomenklaturens sexställiga varuklassificeringssystem byggts på och därigenom skapats den s.k. kombinerade nomenklaturen (KN) som skall användas för bl.a. statistiska ändamål. KN-numret består av HS-numret samt en sjunde och åttonde siffra.

HS-numren, som är ca 5 000 till antalet, används av de flesta länder i världen. KN-numren används, förutom för statistikändamål, vid export till länder utanför EG. Det finns över 10 000 KN-nummer.

Trots omfattningen av den kombinerade nomenklaturen har det ansetts nödvändigt att inarbeta vissa bestämmelser i en arbetstulltaxa för EG. Denna tulltaxa, som grundas på kombinerade nomenklaturen, kallas i dagligt tal TARIC (Tarif Intégré Communautaire). Numren i TARIC består av KN-numret med tillägg av en nionde och tionde siffra. Denna tioställiga kod, s.k. statistiskt nummer, används vid import till EG. TARIC består av över 20 000 nummer.

Vad närmare gäller den kombinerade nomenklaturen omfattar denna dels HS-nomenklaturen och EG:s underuppdelningar, dels kompletterande anmärkningar och andra bestämmelser relaterade till EG:s underuppdelningar.

Den gemensamma tulltaxan består av 21 avdelningar uppdelade i 96 kapitel. Tulltaxan upprättas på samtliga medlemsstaters språk och distribueras löpande till dessa länder. Revideringar sker ständigt. Den senaste ändringen genomfördes 1996, och innebar relativt omfattande förändringar i förhållande till vad som dessförinnan gällde. Nästa ändring kommer att träda i kraft den 1 januari 2002. Den kombinerade nomenklaturen ges i regel ut i ny version varje år. TARIC ändras i princip varje dag (inräknat även smärre ändringar).

Vad särskilt gäller de ovan redovisade begreppen tulltaxenummer och KN-nummer kan konstateras att dessa i andra än tullsammanhang ofta ges en varierande innebörd. Lagen om alkoholskatt utgår t.ex. från fyrsiffriga nummer vilka kallas KN-nummer. Begreppen tulltaxenummer och KN-nummer används ofta i dagligt tal synonymt.

En kort redogörelse för klassificering av varor enligt tulltaxan lämnas i nästa avsnitt.

Vad gäller tulltaxenummer 22.07 enligt den ej längre gällande svenska tulltaxan enligt tulltaxelagen omfattade detta nummer vad som i tullsammanhang benämns som ”odenaturerad etylalkohol med en

alkoholhalt av minst 80 volymprocent; etylalkohol och annan sprit, denaturerade, oavsett alkoholhalt". Tulltaxenummer 22.08 B. 1 eller B. 2 avsåg "odenaturerad etylalkohol med en alkoholhalt av mindre än 80 volymprocent; sprit, likör och andra spritdrycker". Vad gäller förhållandet mellan EG:s tulltaxa (i vilken tulltaxenumren anges utan mellanliggande punkt, alltså anges som t.ex. 2207) och ovan redovisade svenska tulltaxa, kan sägas att indelningen i sistnämnda tulltaxa i stort i sak hade en motsvarighet i EG:s tulltaxa. Som beskrivits ovan har emellertid i EG:s tulltaxa HS-nomenklaturen, som även tulltaxelagen var baserad på, byggts på.

Som exempel på teknisk sprit kan, förutom finsprit (sprit med en alkoholhalt på 95–96 volymprocent), nämnas absolut alkohol (sprit med en alkoholhalt överstigande 99,5 volymprocent). Även andra former av teknisk sprit förekommer, beroende på tillverkningsteknik och råvaror.

Vad därefter gäller begreppet *alkoholhaltigt preparat* förstås med detta enligt 1 § andra stycket LFT "vara som innehåller mer än 1,8 viktprocent etylalkohol och som inte är hänförlig till tulltaxenummer 22.03–22.07 eller 22.08 B. 1 eller B. 2 och inte heller är sådant läkemedel, som omfattas av läkemedelslagen (1992:859)".

Det kan nämnas att den nedre gränsen för alkoholhaltigt preparat före 1978 angavs som "mer än 2,25 volymprocent eller, såvitt avser icke flytande vara, 1,8 viktprocent". Såvitt kan utläsas av förarbetena till ändringen var denna betingad av ändringar i alkohollagstiftningen i övrigt².

Tulltaxenummer 22.07 och 22.08 B. 1 och B. 2 har berörts ovan. Tulltaxenummer 22.03–22.06 omfattade olika slag av alkoholhaltiga drycker.

Beträffande rekvisitet att en vara för att kunna betraktas som ett alkoholhaltigt preparat inte får utgöra "sådant läkemedel som omfattas av läkemedelslagen" kan sägas bl.a. följande. Med begreppet läkemedel förstås enligt läkemedelslagen (1 § första stycket) "varor som är avsedda att tillföras människor eller djur för att förebygga, påvisa, lindra eller bota sjukdom eller symtom på sjukdom eller att användas i likartat syfte". Vissa varor som formellt faller under denna definition har dock uteslutits från lagens tillämpning, helt eller delvis; se 2 §. Enligt denna paragrafs första stycke gäller att lagen inte tillämpas på djurfoder som innehåller antibiotika eller "kemoterapeutiska medel".

² SFS 1977:294, prop. 1976/77:108, bet. SkU 1976/77:40 och rskr. 1976/77:231.

Vidare undantas i andra och tredje styckena dels vissa läkemedel som prövas enligt gemenskapsrättsliga regler, dels – med undantag för 25, 28 och 29 §§ – varor som beretts i enlighet med en erkänd homeopatisk metod och som registrerats av Läkemedelsverket. Det är främst de senare som är av intresse när det gäller reglerna om alkoholhaltiga preparat.

Det är inte helt klart vad som skall förstås med LFT:s begrepp ”omfattas av läkemedelslagen”, som – såvitt avser kopplingen till läkemedelslagen – infördes 1993³.

De alkoholhaltiga preparaten kan delas in i dels sådana som inte är avsedda att förtäras, dels sådana som är avsedda att förtäras.

Som exempel på preparat av det förstnämnda slaget kan nämnas vissa färger, förtunningar, rengöringsmedel, hårvatten, parfymers och kylvätska för värmepumpar. Vidare kan nämnas brännvätskor och bilvårdsmedel, såsom karburatorsprit och spolarvätska, samt etanolhaltiga drivmedel.

Bland preparaten i den andra kategorin finns t.ex. vissa sammansatta alkoholhaltiga beredningar (som aromer) för framställning av exempelvis läskedrycker. Vidare finns vissa produkter bestående av alkoholhaltig lag med frukt i (exempelvis ”aprikoser i brandy”), hallonsylt med konjak, punschpraliner och s.k. hushållsfärg. Dessutom kan nämnas vissa kosttillskott.

Redogörelse för reglerna för handel med alkoholhaltiga preparat, vilka alltså kan vara av vitt skilda slag, lämnas som inledningsvis nämnts i efterföljande kapitel.

Begreppet *fullständigt denaturerad teknisk sprit* berörs i avsnitt 4.3.

4.2.1 Klassificering av varor enligt tulltaxan

Med legaldefinitioner delvis kopplade till tulltaxenummer är det av grundläggande betydelse hur en vara skall klassificeras enligt tulltaxan, dvs. hur varans varunummer enligt tulltaxan skall bestämmas.

Vid import eller export av varor från eller till EG:s tullområde skall varan anges med ett varunummer enligt den förteckning som används inom EG. Vid handel mellan länderna inom EG skall företagen lämna uppgifter om varunummer för den statistik som förs (Intrastat). Klassificeringen är viktig av flera skäl, bl.a. för att korrekt tull, skatt och andra avgifter skall betalas. En annan orsak är naturligtvis att man skall kunna veta att varor förs in och ut enligt rätt bestämmelser, dvs. bland annat om införselrätt överhuvudtaget föreligger.

³ SFS 1992:1275, prop. 1992/93:53, bet. 1992/93:SoU6 och rskr. 1992/93:57.

Det är importören eller exportören som är ansvarig för att hans varor klassificeras rätt. Den som är osäker kan hos Tullverket söka ett bindande klassificeringsbesked (BKB), som utgör en del av ett system på gemenskapsnivå. Till hjälp för klassificeringen finns bl.a. råd i form av förklarande anmärkningar till HS-nomenklaturen respektive kombinerade nomenklaturen.

Vid tullklassificeringen kan ett antal frågor komma att ställas på sin spets. Det stora problemet kan, såvitt gäller de varor som nu är ifråga, sägas röra denaturerad alkohol. Någon uttrycklig definition av begreppet denaturering finns inte på gemenskapsnivå. Begreppets innebörd varierar också mellan både olika EU-länder och olika tredje länder. Meningsskiljaktigheterna gäller bl.a. om denatureringsämnen, för att en vara skall kunna anses vara denaturerad, måste ha tillsatts genom en aktiv, medveten handling eller inte. I de förklarande anmärkningarna till HS-nomenklaturen (HSEN)⁴ anges bl.a. att ”Etylalkohol och annan sprit, denaturerade, är försatta med ämnen som gör dem olämpliga för förtäring men inte hindrar att de används för tekniskt bruk”. I Sverige tolkar man på tullsidan detta som att förekommande denatureringsämne/-n skall ha tillsatts på nyss beskrivet sätt, dvs. genom en medveten handling. Endast då kan det alltså vara fråga om denaturerad alkohol.

En annan vid tulltaxeringen uppkommande fråga är när en produkt skall anses övergå från att vara denaturerad sprit till att bli en blandning (beredning), hänförlig till t.ex. tulltaxans kap. 38 rörande kemiska produkter. Det kan noteras att den tull som tas ut för en vara hänförlig till tulltaxenummer 3814 är betydligt lägre än tullen för en vara hänförlig till tulltaxenummer 2207. Även här har medlemsstaterna olika uppfattningar.

Bland annat råder av olika anledningar delade meningar om en viss på marknaden förekommande vara som består av ca 65 procent etanol och ca 35 procent isopropylalkohol, även kallat isopropanol (eller 2-propanol), ett i bl.a. Sverige godkänt denatureringsämne. Den aktuella produkten tillkommer inte genom någon medveten blandning av etanol och isopropanol, utan uppstår i samband med tillverkning av andra produkter. Beträffande denna produkt har i Sverige ansetts att isopropanolen, även om den faktiskt skulle ha tillsatts genom en aktiv handling, ingår i den slutliga produkten i en sådan mängd att denna produkt inte kan anses vara denaturerad etanol utan en sådan blandning

⁴ Svensk översättning av Explanatory Notes to the Harmonized Commodity Description Coding System, som utges av WCO (World Customs Organisation), redovisad i Tullverkets varuhandböcker (VHB) 1:I. Beträffande uttalandet se s. 146.

som skall hänföras till tulltaxenummer 3814 (se vidare nedan). Uppfattningen har redovisats i ett bindande klassificeringsbesked. En av flera konsekvenser av uppfattningen är – förutom att produkten inte enligt LFT är att anse som teknisk sprit utan som ett alkoholhaltigt preparat – att något ledsagardokument inte krävs vid transporter. Det kan beträffande produkten i fråga nämnas att fem andra medlemsländer har utfärdat bindande klassificeringsbesked under KN-nr 3814 00 90. En medlemsstat har utfärdat ett sådant besked under KN-nr 2207 20 00. Majoriteten av medlemsstaterna samt Europeiska kommissionens generaldirektorat för skatter och tullunion förespråkar tulltaxenummer 3814, medan kommissionens generaldirektorat för jordbruk anser tulltaxenummer 2207 vara tillämpligt.

Vid tullklassificeringen tillämpas en regel enligt vilken en vara för att kunna vara hänförlig till tulltaxenummer 2207 eller 2208 i allmänhet får innehålla högst fem procent denatureringsmedel eller, vad gäller denatureringsmedlet isopropanol, tio procent. Innehåller varan större mängder denatureringsmedel anses den vanligtvis vara att betrakta som en blandning (en beredning) – alltså en annan, ny vara – hänförlig till annat tulltaxenummer än något av de nämnda.

Läkemedelsverket har i sin verksamhet inte utgått från någon sådan regel.

4.3 Begreppet denaturering

LFT:s grundläggande bestämmelser om denaturering (3 § LFT) är av central betydelse, både för den tekniska spriten och de alkoholhaltiga preparaten, och återges nedan.

Teknisk sprit och sådana alkoholhaltiga preparat, som icke äro avsedda för förtäring, må icke säljas inom riket eller hit införas utan att hava denaturerats på sätt läkemedelsverket föreskriver eller eljest godkänner. Läkemedelsverket må dock, när särskilda skäl därtill äro och fara för missbruk icke föreligger, medgiva att teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat säljas eller införas utan denaturering.

Begreppet *denaturering* har alltså stor betydelse vid tillämpningen av LFT. Någon uttrycklig definition av begreppet innehåller inte lagen. I Läkemedelsverkets verkställighets- och denatureringsföreskrifter (LVFS 1995:2) för teknisk sprit m.m. anges att med begreppet avses ”ett förfarande varigenom ett eller flera ämnen tillsätts den tekniska spriten i syfte att göra den otjänlig för förtäring” (1 §). Definitionen överensstämmer med den definition som både Socialstyrelsen och

dessförinnan Riksskatteverket hade i sina föreskrifter på området⁵. Som redovisats i avsnitt 4.2.1 anser även Tullverket att förekommande denatureringsämne/-n, för att en vara skall vara denaturerad, skall vara tillsatta genom en aktiv, medveten handling. Att det på gemenskapsnivå inte finns någon fastställd definition har också framgått.

Även begreppet *fullständigt denaturerad teknisk sprit*, i alkoholskattelagstiftningen benämnd fullständigt denaturerad alkohol, kan nämnas i sammanhanget. Som närmare redovisas i avsnitt 6.2.2 är det fråga om ett skatterättsligt begrepp som syftar till att från skatteplikt undanta alkohol som blandats med speciellt utvalda tillsatser. Alkoholens egenskaper och användningsområde skiljer sig inte nödvändigtvis från alkohol som denaturerats med andra tillsatser.

Alkohol som har fullständigt denaturerats i enlighet med kraven i ett EG-land skall enligt reglerna på gemenskapsnivå vara skattefria även i de andra EG-länderna.

Teknisk sprit som innehåller andra denatureringsämnen än de som ingår i den fullständigt denaturerade spriten omnämns ofta som *ofullständigt denaturerad sprit*. Den tekniska spriten kan således delas in i odenaturerad, ofullständigt denaturerad respektive fullständigt denaturerad teknisk sprit.

4.4 Införsel av teknisk sprit

Enligt 4 § första stycket första meningen LFT får teknisk sprit föras in till landet endast av den som har meddelats särskilt tillstånd av Läkemedelsverket. Tillstånd erfordras dock, enligt styckets andra mening, inte "i de fall då denaturerad teknisk sprit eller alkoholhaltiga preparat förs in av resande annat än i handelssyfte eller för yrkesmässig förbrukning". Införseltillstånd för teknisk sprit behövs alltså inte vid privat resandeförsel (i förarbetena omnämnt som resandeförsel) av i princip odrickbar teknisk sprit.

Enligt 4 § andra stycket gäller i fråga om hanteringen av oförtullade tekniska alkoholprodukter lagen (1973:980) om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor, m.m. Detta innebär bl.a. (2 § nämnda lag) att teknisk sprit, och alkoholhaltiga preparat, utan hinder av särskilt införselvillkor får transiteras genom det svenska tullområdet eller mellan orter inom detta enligt de föreskrifter och villkor som

⁵ Socialstyrelsens kungörelse (SOSFS S 1978:70) om ändring i verkställighetsföreskrifterna till lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat respektive Riksskatteverkets meddelanden (RSV A1 1975:3) Teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat.

gäller för tullförfarandet extern transitering (se beträffande begreppet transitering avsnitt 6.3.1). Vidare får varorna utan hinder av särskilt införselvillkor förvaras på tillfälligt lager, tulllager, i frizon eller frilager, förstöras under kontroll av t.ex. Tullverket eller återutförs.

Enligt nyss nämnda lagrum i LFT får dock Läkemiddelsverket föreskriva begränsning av rätten att hantera oförtullad vara. Någon föreskrift från verket om begränsning i nämnda avseende finns inte.

4.5 Försäljning, utlämnande och inköp av teknisk sprit

I 5 § 2 mom. stadgas att teknisk sprit "må, förutom av detaljhandelsbolaget, utan särskilt tillstånd säljas av den som tillverkat varan. För annan försäljning, som äger rum annorledes än från apotek, erfordras Läkemiddelsverkets tillstånd".

Bestämmelsen innebär att försäljning av teknisk sprit vanligtvis kräver tillstånd. Krav på tillstånd gäller inte för försäljning från Systembolaget, den som har tillverkat varan eller apotek.

Någon försäljning av teknisk sprit förekommer i dag inte genom Systembolaget.

För själva försäljningen – och utlämnandet – av teknisk sprit från apotek finns särskilda bestämmelser; se 5 § 3 mom. och 5 a–c §§.

Enligt 5 a § första stycket "får teknisk sprit säljas eller annars lämnas ut från apotek, förutom till annat apotek, endast efter ordination eller beställning av den som enligt vad regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Läkemiddelsverket föreskriver är behörig att förordna eller beställa sådana varor".

Ordination av teknisk sprit får, enligt 5 a § andra stycket, inte avse annat än utvärtes bruk eller desinfektion av instrument. Beställning får, enligt samma stycke, inte avse annat än utvärtes bruk, desinfektion av instrument eller laboratorieändamål i beställarens yrkesutövning.

Enligt författningsrummets tredje stycke får spriten inte lämnas ut, om det finns särskild anledning att anta att den är avsedd för annat ändamål än som sägs i andra stycket.

Enligt 5 b § får regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Läkemiddelsverket besluta om ytterligare föreskrifter om försäljning av teknisk sprit, om det behövs för att förhindra missbruk.

I 5 c § anges att om Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd begränsat eller dragit in en läkares eller en tandläkares behörighet att föreskriva teknisk sprit enligt 5 kap. 11 eller 12 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område får sådan teknisk

sprit på ordination av läkaren eller tandläkaren inte lämnas ut. Detsamma gäller när Veterinära ansvarsnämnden dragit in eller begränsat en veterinärs behörighet att förskriva teknisk sprit.

Vad beträffar inköp av teknisk sprit anges i 6 § att försäljning av teknisk sprit i annat fall än från apotek endast får ske till den som fått Läkemedelsverkets tillstånd till inköp. Tillstånd krävs dock inte vid inköp av absolut alkohol, koncentrerad sprit, eau-de-vie och vin för apoteksrörelses räkning.

Det kan nämnas att de olika apotekens inköp av teknisk sprit sker genom ett särskilt distributionsföretag. Några större sjukhusapotek köper dock själva in sin tekniska sprit, från utomstående handlare (ibland benämnda partihandlare)⁶.

Enligt 6 § får vidare, i den mån Läkemedelsverket så medger, inköp hos detaljhandelsbolaget äga rum utan tillstånd under de villkor verket föreskriver. Enligt Läkemedelsverket har dock, såvitt är känt, verket aldrig lämnat något medgivande av ovan angett slag. Vid de förfrågningar utifrån som verket stundtals får beträffande inköp av teknisk sprit genom Systembolaget, har sökandena hänvisats till att köpa av partihandlarna på tekniska sprit-området.

Vad gäller försäljning av teknisk sprit erinras om 3 § första meningen LFT, enligt vilken bestämmelse all teknisk sprit för att bl.a. få säljas som regel måste vara denaturerad på av Läkemedelsverket godkänt sätt.

För teknisk sprit, och alkoholhaltiga preparat, gäller enligt 7 § att produkterna inte får säljas eller lämnas ut om det finns särskild anledning att anta att varan är avsedd att användas i berusningssyfte. Detsamma gäller i fråga om att hjälpa någon att skaffa sådana medel. Det är alltså inte heller tillåtet att hjälpa andra att skaffa teknisk sprit eller alkoholhaltiga preparat om det finns särskild anledning att anta att varan är avsedd att användas i berusningssyfte.

4.6 Meddelande av tillstånd

LFT innehåller inte några bestämmelser om vilka förutsättningar som skall vara uppfyllda för att de olika slagen av tillstånd skall beviljas.

⁶ Dessa apoteks inköp sker främst för s.k. histopatologiska laboratoriers del, för undersökningar av cellvävnader (t.ex. i samband med cancerdiagnostik). För sådan användning åtgår enligt Läkemedelsverket ca 2 000–6 000 kg teknisk sprit per år.

Det har således i första hand varit tillståndsmyndighetens uppgift att i överensstämmelse med lagens syfte utforma kriterierna för tillstånd.

I likhet med vad som gäller beträffande förutsättningarna för beviljande av tillstånd, innehåller LFT inte några regler beträffande själva ansökan. Med hänvisning till förordningen (1990:561) om vissa bemyndiganden för Läkemedelsverket att meddela föreskrifter samt LFT har dock meddelats tidigare nämnda verkställighets- och denatureringsföreskrifter (LVFS 1995:2) som innehåller, förutom föreskrifter om denaturering, även bestämmelser beträffande bl.a. utformningen av de olika slagen av ansökningar. (Se avsnitt 4.12.1–2.)

Några ansökningsavgifter förekommer inte för ansökningar enligt LFT. För att täcka statens kostnader för kontrollen enligt LFT har den som har fått tillstånd till införsel av teknisk sprit (eller alkoholhaltiga preparat) eller tillstånd till inköp eller försäljning av teknisk sprit emellertid att betala särskild avgift – kontrollavgift – i den omfattning som bestäms av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Läkemedelsverket (se 8 a §). Efter subdelegation har verket meddelat föreskrifter och allmänna råd (LVFS 1999:9) om avgifter för kontrollen av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat samt vinetanol (se avsnitt 4.12.3).

4.7 Återkallelse, varning m.m.

Någon motsvarighet till alkohollagens bestämmelser om upphörande av tillstånd i vissa, särskilda fall finns inte. I 8 § andra stycket LFT anges emellertid att om ett tillstånd har återkallats eller om tillståndshavaren har avlidit, åligger det tillståndshavaren eller dödsboet att, i den mån Läkemedelsverket förordnar om det, sälja sitt lager av teknisk sprit till någon som har tillstånd till försäljning av sådan sprit.

Enligt Läkemedelsverket har tillämpningen av bestämmelsen varit förenad med vissa problem, genom att det ibland har varit svårt att finna i paragrafen avsedda köpare till spriten.

De olika formerna av administrativa ingripanden enligt LFT framgår av 8 §. Om bestämmelserna i LFT eller med stöd därav meddelade föreskrifter inte efterlevs får Läkemedelsverket, enligt författningsrummets första stycke, meddela vederbörande varning. Om detta inte leder till rättelse eller om varning inte anses vara tillräckligt, får verket förbjuda försäljning eller, där tillstånd till försäljning, införsel eller inköp meddelats, återkalla sådant tillstånd.

Någon närmare vägledning beträffande förutsättningarna för de nämnda slagen av ingripanden ger varken lagtexten eller förarbetena.

(Som framgått ger 8 § ingen möjlighet att återkalla ett godkännande av ett alkoholhaltigt preparat om det t.ex. visar sig att preparatet blir föremål för missbruk.)

Några lagliga möjligheter att förena ett tillstånd, eller godkännande, enligt LFT med villkor finns inte.

4.8 Tillsyn m.m.

I 2 § LFT anges att Läkemedelsverket utövar kontroll över försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat. Någon annan tillsynsmyndighet av detta slag finns inte för dessa alkoholvaror.

En något fylligare bild av Läkemedelsverkets uppgifter på området ger förordningen (1996:611) med instruktion för Läkemedelsverket. Däri anges inledningsvis att Läkemedelsverket är central förvaltningsmyndighet för kontroll och tillsyn av läkemedel och vissa andra produkter som med hänsyn till egenskaper eller användning står läkemedel nära, i den utsträckning sådana frågor inte skall handläggas av någon annan statlig myndighet (1 §). Vidare anges att Läkemedelsverket särskilt skall svara för bl.a. kontrollen och tillsynen i fråga om teknisk sprit samt alkoholhaltiga preparat (2 § första stycket 3). Verket har enligt förordningen att svara för föreskrifter och allmänna råd i fråga om produkter som omfattas av myndighetens kontroll eller tillsyn (2 § första stycket 4).

Enligt 2 § andra stycket LFT har den som säljer eller i handelssyfte eller för yrkesmässig förbrukning till Sverige för in teknisk sprit eller alkoholhaltiga preparat att på anfordran av Läkemedelsverket lämna tillträde till de lokaler som används i verksamheten, tillhandahålla handelsböcker och övriga handlingar hörande till verksamheten samt utan ersättning biträda med behövlig handräckning och lämna erforderliga varuprov. Nämda skyldighet gäller även för den som köper teknisk sprit enligt särskilt tillstånd eller eljest för yrkesmässig förbrukning. Kontrollen skall "såvitt möjligt" ske på sådant sätt och på sådan tid att den inte förorsakar hinder i den verksamhet som berörs av kontrollen.

Något stadgande motsvarande 8 kap. 2 § alkohollagen om uppgiftslämnande mellan myndigheter finns inte i LFT.

Läkemedelsverkets hantering av ärenden enligt LFT omfattas, på grund av bestämmelserna i punkt 37 i bilagan till sekretessförordningen (1980:657), av sekretess enligt 8 kap. 6 § sekretesslagen. Detta innebär att det råder sekretess hos Läkemedelsverket i dess verksamhet avseende tillstånd och tillsyn enligt LFT. Vad beträffar enskilda affärs- eller driftsförhållanden, m.m., gäller det sagda om det kan antas att den

enskilde lider skada om uppgifterna röjs. Sekretess gäller också för uppgifter om andra ekonomiska eller personliga förhållanden för den som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för myndighetens verksamhet.

4.9 Läkemedelsverkets register

LFT innehåller, till skillnad från alkohollagen, inte några särskilda bestämmelser om tillstånds- och tillsynsmyndighets register. Det register för handläggning som på annan grund förs hos Läkemedelsverket, med underregister vad gäller dels ärenden om teknisk sprit, dels ärenden om alkoholhaltiga preparat, innehåller uppgifter i olika avseenden av betydelse för handläggningen av ärenden om tillstånd och godkännande samt tillsynen över verksamheten hos innehavare av tillstånd eller godkännande. Uppgifterna kan även användas för t.ex. uppföljning och utvärdering av lagens tillämpning samt framställning av verkets egen statistik.

Av särskilt värde för Läkemedelsverkets kontrollverksamhet är uppgifterna beträffande försäljningen av den tekniska spriten. Inköpt volym för försäljning kontra faktisk försäljningsvolym ger en bild av bl.a. omfattningen av företagets verksamhet och företagets behov av fortsatta inköp av sprit. Uppgifter om inköp ger underlag för bl.a. bedömningen av om anledning finns att genomföra inspektioner hos köpare/säljare.

4.10 Ansvarsbestämmelser m.m.

4.10.1 Straffansvar

Den som säljer teknisk sprit utan att vara berättigad till det enligt LFT, överskrider dylik rätt eller bryter mot bestämmelserna i 7 § (förbudet mot försäljning m.m. då det finns särskild anledning att anta att varan är avsedd att användas i berusningssyfte) döms för olovlig försäljning av teknisk sprit. Påföljden är böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, fängelse i högst fyra år (9 § LFT jämfört med 10 kap. 2 och 3 §§ alkohollagen).

I 9 a § anges att den som bryter mot 5 a § första eller tredje stycket döms till böter (5 a § gäller som ovan redovisats utlämnande av teknisk sprit från apotek).

Enligt 9 a § gäller vidare att den döms till böter som lämnar ut teknisk sprit i strid med 5 c §, dvs. lämnar ut sprit på ordination av en

läkare eller tandläkare vars förskrivningsrätt har begränsats eller dragit in av Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd enligt 5 kap. 11 eller 12 § lagen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område. Detsamma gäller när Veterinära ansvarsnämnden dragit in eller begränsat en veterinärs behörighet att förskriva teknisk sprit.

I 10 § första stycket LFT stadgas att den som olovligen tar bort eller försvagar denatureringsmedel i teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat döms för olovligt förfarande med teknisk sprit till påföljd som anges i 10 kap. 1 eller 3 § alkohollagen (påföljden för olovlig tillverkning och grovt sådant brott), alltså böter eller fängelse i högst två år eller – om brottet är grovt – fängelse i högst fyra år. För ”den som säljer eller tillhandagår med anskaffande av teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat varmed vidtagits åtgärd enligt första stycket äger 10 kap. 2 och 3 §§ alkohollagen motsvarande tillämpning”, se 10 § andra stycket första meningen. Detta innebär att det kan dömas ut samma påföljd som nyss nämnts. Detta gäller, enligt andra stycket andra meningen, också den som forslar, döljer, förvarar samt – fr.o.m. den 1 januari 2000 – förvärvar eller innehar sådan vara. I ett nytt, tredje, stycke har föreskrivits att gärningar som avses i andra stycket andra meningen som är att anse som ringa inte skall föranleda straffansvar⁷.

Det erinras om att regler om förvärv m.m. av olovligt tillverkad sprit finns i alkohollagen (se avsnitt 3.2.8).

Enligt 11 § första stycket döms den som för obehörigt ändamål använder teknisk sprit, som han har köpt eller till Sverige fört in enligt bestämmelserna i LFT, till böter. Detta gäller dock inte om gärningen är belagd med straff enligt varusmuggningslagen.

Enligt andra stycket gäller detsamma den som inte rättar sig efter villkor som är förbundet med inköps- eller införseltillstånd.

Den som i annat fall än vad som anges i 9–11 §§ bryter mot vad som är föreskrivet i LFT eller mot föreskrift som meddelats med stöd av LFT döms till penningböter (12 §).

Den som gör sig skyldig till försök till brott som avses i 9 och 10 §§ kan, enligt 14 § första stycket, dömas till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. Detta gäller dock inte gärningar som avses i 10 § andra stycket andra meningen och endast gäller förvärv eller innehav för personligt bruk.

En medverkansbestämmelse finns i 14 § andra stycket LFT. Enligt första meningen gäller att om flera medverkat till gärning som avses i 9 och 10 §§ eller vid försök som avses i 14 § första stycket, äger

⁷ SFS 1999:1003, prop. 1998/99:134, bet. 1999/2000:SoU4 och rskr. 1999/2000:42.

23 kap. 4 och 5 §§ brottsbalken motsvarande tillämpning (dvs. brottsbalkens bestämmelser om medverkan). Den till vilken teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat avyttrats eller anskaffats för personligt bruk skall dock, enligt andra meningen, vara fri från ansvar utom i de fall som anges i 10 §.

Allmänt åtal för brott som avses i 11 och 12 §§ får väckas endast efter medgivande av Läkemiddelsverket (16 §). Enligt Läkemiddelsverket har verket, såvitt är känt, aldrig tillfrågats om sådant medgivande.

4.10.2 Förverkande m.m.

Förverkande

Vad gäller förverkande anges i 13 § första stycket LFT följande. Begår någon brott som avses i 9–11 §§ skall, om det inte är uppenbart oskäligt, hos honom befintliga förråd av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat liksom kärl och emballage samt renings- och filtreringsmedel förklaras förverkade. Detsamma gäller redskap som använts i fall som avses i 10 §. Förverkande av teknisk sprit och alkoholhaltigt preparat kan, enligt samma stycke, även ske hos den som enligt 14 § andra stycket andra meningen är fri från ansvar (se ovan).

Att förverkad egendom tillfaller staten anges i 13 § andra stycket.

Straffskatt

Enligt 13 § tredje stycket skall den som har begått ett brott som avses i första stycket, om det inte är uppenbart oskäligt, dömas att betala skatt med 75 kronor per liter för teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat som varit föremål för brottet.

Som nämnts i föregående kapitel (avsnitt 3.2.8) slopades den tidigare möjligheten att utdöma straffskatt för olovlig tillverkning av sprit och alkoholdrycker, i samband med att lagen om tillverkning av drycker fr.o.m. den 1 januari 1995 ersattes av alkohollagen.

Vite

Om en försäljare, importör eller köpare som avses i 2 § andra stycket LFT (dvs. köpare som gör inköp för yrkesmässig förbrukning) vägrar att lämna tillträde för kontroll eller att tillhandahålla handelsböcker och övriga till verksamheten hörande handlingar eller att lämna erforderliga

varuprov, gäller enligt 17 § att Läkemedelsverket får förelägga vite. Motsvarande gäller då försäljning enligt 8 § andra stycket underlåts (dvs. främst om försäljning av lager av teknisk sprit inte skett trots att Läkemedelsverket förordnat om detta med anledning av att tillstånd återkallats eller att tillståndshavaren avlidit).

Enligt Läkemedelsverket tillämpas bestämmelsen beträffande vite i princip inte.

4.10.3 Överklagande m.m.

Läkemedelsverkets beslut enligt LFT gäller omedelbart, om inte annat särskilt förordnas (2 § tredje stycket).

Verkets beslut enligt lagen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, dvs. länsrätt (18 § första stycket).

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (18 § andra stycket).

4.11 Särskilt om viss hantering av teknisk sprit

Teknisk sprit som avfall

När teknisk sprit använts i en tillverkningsprocess, t.ex. i samband med tillverkning av läkemedel, finns det ofta kvar alkohol som en restprodukt. Denna sprit – ibland benämnd avfallssprit – är stundtals så pass lätt förorenad att den direkt, alltså utan föregående rening, kan återanvändas, då som råvara i en annan tillverkningsprocess. Det kan vara fråga om t.ex. framställning av spolarvätska. Sådan återanvändning förekommer endast inom sfären för de bolag där avfallsspriten uppkommit (någon laglig försäljning av sådan teknisk sprit för användning till t.ex. spolarvätska förekommer inte).

Ibland tas avfallsspriten om hand för återvinning, dvs. genom destillation återvinns ur den förorenade spriten ren sprit. De företag inom landet som återvinner alkohol gör det inom ramen för sin verksamhet i övrigt. Några inhemska företag som sysslar endast med återvinningsverksamhet, dvs. som köper in förorenad sprit för vidareförsäljning efter rening, finns det alltså inte i dag. Det förekommer emellertid att avfallssprit säljs till företag i andra länder, för t.ex. återvinning.

Ibland förstörs (destrueras) spriten. Detta kan ske genom att spriten bränns upp. Ibland släpps i stället spriten ut direkt i företagets avlopp.

Det förekommer även att sprit säljs till reningsverk, för att doseras i avloppet under kontrollerade former. Spriten fungerar i reningsverken som en extern kolkälla för de mikroorganismer som reducerar mängden kväveföreningar i avloppsvattnet. Ett antal reningsverk har av Läke-medelsverket medgett inköpstillstånd för detta slag av användning av avfallssprit. För försäljningen har meddelats försäljningstillstånd. Försäljning har tillåtits endast om säljbolaget innehar upplags-havargodkännande.

Vinetanol

Teknisk sprit framställs ibland ur EU:s vinöverskott. Sådan sprit benämns ofta vinetanol (ibland vinalkohol). För denna inom EU subventionerade etanol finns på gemenskapsnivå långtgående restriktioner. I artiklarna 35, 36 och 39 i rådets förordning (EEG) nr 822/87 av den 16 mars 1987 om den gemensamma organisationen av marknaden för vin⁸ finns bestämmelser om destillationsåtgärder och om leverans av sådan etanol till särskilda interventionsorgan. I kommissionens förordning (EEG) nr 377/93 av den 12 februari 1993 om närmare bestämmelser om avsättning av alkohol som framställts vid destillationsåtgärder enligt artiklarna 35, 36 och 39 i förordning (EEG) nr 822/87 och som innehas av interventionsorganen⁹, fastställs allmänna regler för avsättning av vinetanol genom anbudsinfordran. Lager av sådan alkohol får avsättas enligt tre olika anbudsförfaranden, beroende på vilka mängder av 100-procentig alkohol som förfarandena skall omfatta samt användningsområdet för och ändamålet med alkoholen. Alkoholen skall denatureras vid vissa försäljningar för att förhindra att den används för andra ändamål. Förordning 377/93 innehåller vidare bestämmelser vars syfte är att säkerställa att anbudsinfordran genomförs på ett korrekt sätt och att alkoholen verkligen används för de ändamål som anges i anbudsinfordran.

I artikel 37 i förordning 377/93 finns bestämmelser om att medlemsstaterna skall vidta nödvändiga åtgärder för att underlätta genomförandet av förordningen och sörja för att gemenskapsbestämmelserna följs. De skall utse ett eller flera organ som skall ha till uppgift att kontrollera att bestämmelserna följs. Kontrollen skall

⁸ EGT L 84, 27.3.1987, s. 1 (Celex 31987R0822). Förordningen kommer den 1 augusti 2000 att ersättas av rådets förordning (EG) nr 1493/1999 av den 17 maj 1999 om den gemensamma organisationen av marknaden för vin; EGT L 179, 14.7.1999, s. 1 (Celex 31999R1493).

⁹ EGT L 43, 20.2.1993, s. 6 (Celex 31993R0377).

åtminstone motsvara den kontroll som utförs på inhemsk alkohol och skall omfatta "minst" fysisk kontroll av den transporterade alkoholmängden, täta stickprovskontroller av alkoholens användning, minst en gång i månaden, samt kontroll av bokföring, journaler, användningsprocesser och lager. Om alkoholen har denaturerats skall kontroller göras minst varannan månad. Medlemsstaterna skall även fastställa vilka dokument, förteckningar och andra verifikationer eller upplysningar som anbudsgivare som har tilldelats kontrakt skall tillhandahålla.

Enligt artikel 38 kan i ett meddelande om anbudsinfordran fastställas att internationella övervakningsföretag skall anlitas för att kontrollera att anbudsinfordran genomförs korrekt och särskilt att kontrollera alkoholens destination eller slutanvändning. Kostnaderna för dessa tjänster samt kostnaderna för analys och kontroll enligt artikel 37 skall bäras av den anbudsgivare som har tilldelats kontraktet.

För den hittills till Sverige införda vinetanolen (någon tillverkning förekommer alltså inte i Sverige) har gällt och gäller att etanolen får användas endast som drivmedel eller för drivmedelsframställning (tidigare fanns dessutom en begränsning till drivmedel för kollektivtrafik).

Införsel av vinetanol ägde rum senast för drygt två år sedan. Det företag som förde in etanolen var Sekab.

Läkemedelsverket har meddelat föreskrifter på området; se verkets föreskrifter (LVFS 1997:6) om ändring i Läkemedelsverkets föreskrifter och allmänna råd (LVFS 1995:20) om kontroll av vinetanol avsedd för motorbränsle. LVFS 1997:6 och 1995:20 har utfärdats med hänvisning till bl.a. 27 § andra stycket förordningen (1994:1715) om EG:s förordningar om jordbruksprodukter, vari föreskrivs att Läkemedelsverket får meddela föreskrifter om att den som hanterar vinetanol som används för de ändamål som anges i LFT skall utöva kontroll av verksamheten. Verket får också enligt förordningen meddela föreskrifter om hur kontrollen skall utövas¹⁰.

Enligt Läkemedelsverkets föreskrifter gäller att mottagaren av vinetanolen (varmed avses den som erhållit visst slag av kontrakt för inköp av vinetanol) före leverans till Sverige skall meddela Läkemedelsverket vilket internationellt kontrollbolag som anlitas samt var lagring av vinetanolen kommer att äga rum. Mottagaren skall bl.a. ange vilka cisterner som kommer att användas (1 och 3 §§). På mottagaren ligger också bl.a. att tillse att det internationella kontrollbolaget

¹⁰ Förordningen har den 1 januari 2000 upphävts och ersatts av förordningen (1999:1148) om EG:s förordningar om jordbruksprodukter. Även i denna senare förordning ges Läkemedelsverket den rätt som nämnts.

närvarar vid mottagandet av båtleverans av vinetanol samt vid överföring av vinetanol till lagercistern. Härvid skall ett antal olika kontroller genomföras, bl.a. vad avser analyser av etanolen. Vidare skall det internationella kontrollbolaget vid mottagande av leverans rapportera till Läkemedelsverket när båten avgick från ursprungslandet, vid vilken tidpunkt den nådde svensk hamn och hur länge båten legat i hamn innan lossning påbörjats (4 §). Mottagaren skall se till det internationella kontrollbolaget närvarar vid denaturering för att kontrollera bl.a. att denaturering utförs i enlighet med Läkemedelsverkets norm. Prov skall tas vid varje denatureringstillfälle. Denaturering skall utföras omedelbart eller snarast möjligt (4 a §). Mottagaren skall innan försäljning av vinetanol påbörjas underrätta Läkemedelsverket om till vilka kunder etanolen kommer att säljas och på vilket sätt det säkerställts att inga andra kunder kan beställa vinetanol (5 §). På mottagaren ligger också bl.a. att se till att det internationella kontrollbolaget minst en gång per månad kontrollerar att mottagarens utlastning utförs på föreskrivet sätt och rapporterar till Läkemedelsverket (7 §). Mottagaren skall också varje månad rapportera till verket vilken mängd som sålts uppdelat per kund (8 §). Slut användarna skall bekräfta att de mottagit utlastad mängd vinetanol samt att etanolen förbrukats för avsett ändamål genom att inge ett intyg härom till Läkemedelsverket; ett s.k. slutanvändarintyg (11 §). I allmänna råd anges att mottagaren skall stå för kostnaderna för anlitat internationellt kontrollbolag i enlighet med artikel 38 i förordning 377/93.

4.12 Närmare om Läkemedelsverket och dess verksamhet på området för den tekniska spriten

Någon till LFT hörande förordning som innehåller närmare bestämmelser beträffande tillämpningen av LFT finns inte (jämför alkoholförordningen i förhållande till alkohollagen). Bemyndigandena för Läkemedelsverket att meddela närmare regler i vissa avseenden har i stället tagits in i förordningen om vissa bemyndiganden för Läkemedelsverket att meddela föreskrifter, vilken i nu relevanta delar grundar sig på den föreskriftsrätt m.m. som tillerkänts regeringen i LFT.

Enligt nämnda förordning får Läkemedelsverket meddela föreskrifter om avgifter enligt 8 a § LFT, försäljning av teknisk sprit enligt 5 b § LFT, om det behövs för att förhindra missbruk, samt om

behörighet att förordna eller beställa teknisk sprit som avses i LFT (se 3 § 1–3 förordningen).

Utöver LFT och meddelade föreskrifter finns enstaka allmänna råd som meddelats av Läke­medelsverket. Nämn­da föreskrifter och allmänna råd tas in i Läke­medelsverkets författningssamling (LVFS). Utöver denna publikation har verket visst enklare informationsmaterial, som vid behov delas ut till t.ex. tillståndssökande. Kontakterna med och informationen till tillståndssökande eller tillståndshavare sker som regel via direktkontakt genom telefonsamtal eller brev e.d.

4.12.1 Föreskrifter om tillstånd, m.m.

Nedan redovisas vad de olika slagen av ansökningar beträffande teknisk sprit skall innehålla för uppgifter, villkoren för tillstånden samt vad tillståndshavaren har att iaktta enligt Läke­medelsverkets verkställighets- och denatureringsföreskrifter (LVFS 1995:2) för teknisk sprit m.m. vad gäller förvaring, användning m.m. I avsnitt 4.12.2 redovisas den prövning i sak som sker av ansökningarna om teknisk sprit.

Verket kan meddela undantag från bestämmelserna i föreskrifterna.

Ansökan om tillstånd till införsel och/eller inköp av teknisk sprit

Ansökan om tillstånd till införsel och/eller inköp av teknisk sprit skall göras skriftligen hos Läke­medelsverket och innehålla följande uppgifter (2 §):

1. företagets/organisationens namn och postadress,
2. bestyrkt kopia av aktuellt registreringsbevis
3. beskrivning av organisation och verksamhet,
4. gatuadress till lokaler för användning och förvaring av teknisk sprit, det s.k. lagerområdet
5. en planritning över lagerområdet med uppgift om lokalernas funktion och med angivande av fasta lagerinstallationer och/eller lagertankar,
6. en ritning och beskrivning av anordningar, inventarier, rörledningar m.m. som används vid in- och utlastning samt transport av teknisk sprit inom lagerområdet,
7. en uppskattning av den mängd teknisk sprit som maximalt finns inom lagerområdet vid ett och samma tillfälle,

8. uppgift om det finns regenereringsanläggning¹¹ för teknisk sprit inom lagerområdet och om så är fallet en beskrivning av anläggningen samt en uppskattning av den mängd teknisk sprit som årligen regenereras,
9. en uppskattning av den mängd teknisk sprit som årligen förs in och/eller köps in,
10. i förekommande fall en kopia på tillstånd att hantera brandfarliga varor enligt lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor,
11. namn på den eller de personer och deras ersättare som ansvarar för införsel/inköp, hantering och lagring av teknisk sprit,
12. en utförlig beskrivning av den tekniska spritens användningsändamål och användningssätt samt i förekommande fall en beskrivning av hur etanolhaltigt avfall omhändertas eller destrueras,
13. vid tillverkning av alkoholhaltiga preparat en utförlig produktbeskrivning med avseende på varunamn, sammansättning, förpackningsstorlek och användningsändamål,
14. vid legotillverkning av alkoholhaltiga preparat uppgift om för vem eller vilka tillverkning sker,
15. en kortfattad beskrivning av de tekniska och organisatoriska åtgärder vad gäller förvaring, användning, redovisning, instruktioner m.m. som vidtagits i syfte att förhindra stöld och/eller otillåten användning av teknisk sprit,
16. underskrift av behörig firmatecknare.

Beträffande vilken typ av teknisk sprit som ansökan avser, hänvisas i paragrafen till vad som i 4 § föreskrifterna anges beträffande denaturering (se nedan).

I vissa fall kan uppgifterna enligt punkterna 5 och 6 ersättas av en kortfattad beskrivning av lagerhållningen.

Läkemedelsverket har upprättat en ansökningsblankett för samtliga slag av tillstånd enligt LFT.

Ansökan om tillstånd att sälja teknisk sprit

En ansökan om tillstånd att sälja teknisk sprit skall göras skriftligen hos Läkemedelsverket och innehålla följande uppgifter (3 §):

1. företagets/organisationens namn och postadress,
2. bestyrkt kopia av aktuellt registreringsbevis
3. beskrivning av organisation och verksamhet,
4. namn på den eller de personer och deras ersättare som ansvarar för försäljning och försäljningsrutiner,

¹¹ Återvinningsanläggning.

5. en kortfattad beskrivning av de tekniska och organisatoriska åtgärder vad gäller transporter, försäljningsrutiner, redovisning, instruktioner m.m. som vidtagits i syfte att förhindra obehörig åtkomst av teknisk sprit,
6. en uppskattning av den mängd teknisk sprit som årligen försäljs,
7. underskrift av behörig firmatecknare.

Denaturering av teknisk sprit

Teknisk sprit som förs in eller säljs med tillstånd från Läkemedelsverket skall, enligt 4 §, vara denaturerad på något av de sätt som anges i förteckning 1–3 i föreskrifterna.

Förteckning 1 gäller denaturerad teknisk sprit avsedd att användas endast vid tillverkning av parfymer, toalettvatten, rakvatten och andra kosmetiska produkter. Viss angiven denaturering är avsedd endast för tillverkning av munhygieniska produkter.

Förteckning 2 gäller denaturerad teknisk sprit avsedd att användas ”i produktion av varor som inte är avsedda att förtäras av människor, i produktionsprocesser, för vetenskapliga ändamål eller för medicinska ändamål på sjukhus och apotek”.

Denaturering enligt *förteckning 3* innebär att spriten definitionsmässigt blir att anse som fullständigt denaturerad för svensk del och alltså skattebefriad¹². Sådan denaturering kan enligt föreskrifterna användas för allehanda tekniska och industriella ändamål, m.m.

Villkor för tillstånden samt ändrade förhållanden

Tillstånden kan av kontroll- och säkerhetsskäl tidsbegränsas och/eller mängdbegränsas samt förses med ytterligare villkor (5 §).

Om något förhållande som uppgetts vid ansökan om tillstånd ändras under tillståndets giltighetstid skall detta meddelas till Läkemedelsverket så snart förändringen är känd (9 §).

¹² Denaturering skall enligt föreskrifterna ske med 20 g metyletylketon + 30 g metylisobutylketon. Mängdangivelsen gäller per kg ren etanol. Se vidare avsnitt 6.2.2.

Användning och förvaring av teknisk sprit

Teknisk sprit får inte användas till annat ändamål eller på annan plats än vad som angetts i ansökan (6 §).

Spriten får inte förvaras på annan plats än den som angetts i ansökan. Den skall förvaras oåtkomlig för obehöriga och under betryggande kontroll så att den inte används till annat ändamål än det som angetts i ansökan (7 §).

Redovisning m.m.

Innehavare av *införseltillstånd* skall föra anteckningar över införsel, förbrukning och lager av teknisk sprit. Lagerinventering skall ske med lämpliga intervall. Varje kvartal skall redovisning lämnas till Läke-medelsverket över de mängder av teknisk sprit som förts in under perioden, samt aktuellt dagssaldo för perioden. Redovisning av förbrukning skall ske efter begäran från verket.

För innehavare av *inköpstillstånd* gäller att denne skall föra anteckningar över inköp, förbrukning och lager av teknisk sprit. Lagerinventering skall ske med lämpliga intervall. Redovisning skall ske efter begäran från Läke-medelsverket.

Innehavare av *försäljningstillstånd* skall föra anteckningar över försäljningen av teknisk sprit. Varje kvartal skall redovisning lämnas till verket över de mängder teknisk sprit som försålts under perioden. Redovisningen skall specificeras för varje köpare och omfatta tillståndsnummer, leveransdag, levererad mängd, teknisk kvalitet och denatureringsmedel.

Anteckningarna skall sparas i minst två år (10 §).

Försäljning av teknisk sprit

Innehavare av tillstånd att sälja teknisk sprit får sälja sådan vara endast till den som har tillstånd att köpa teknisk sprit. Säljare får inte leverera till annan adress än den som framgår av köparens tillstånd. Säljaren får inte heller leverera annan vara eller större mängd än som framgår av köparens tillstånd (8 §).

4.12.2 Tillståndsgivningen

Att det har varit, och fortfarande är, tillståndsmyndigheten som i överensstämmelse med lagens syfte utformar kriterierna för tillstånd

har redan nämnts. Vid prövningen av olika ansökningar beaktas att det huvudsakliga syftet bakom LFT, liksom vad gäller alkohollagen, är att förebygga alkoholpolitiska olägenheter och/eller missbruk.

I motsats till vad som var fallet under Socialstyrelsens tid som tillstånds- och tillsynsmyndighet medges i dag inte några s.k. generella tillstånd (t.ex. tillstånd meddelade för vissa i tillståndet angivna kategorier av inköpare, såsom vissa högskolor eller universitet, att köpa vissa bestämda slag av teknisk sprit). Tillstånd ges i stället i varje särskilt fall. Samtliga slag av tillstånd meddelas att gälla för en viss period, uppgående till längst tre år. Någon automatisk förlängning sker inte, utan varje tillståndshavare har att vid behov söka nytt tillstånd vid periodens utgång.

Beträffande Läkemedelsverkets prövning och tillståndsgivning kan nämnas bl.a. följande.

Handeln med teknisk sprit kännetecknas av att antalet försäljare – och ”importörer” – är förhållandevis litet och av att all försäljning, oavsett om den sker till storförbrukare inom industrin eller till mindre förbrukare såsom laboratorier o.d., noga kontrolleras genom framför allt den rapportering som verkställs av försäljarna.

Som huvudprincip gäller att *tillstånd till införsel och/eller försäljning* av teknisk sprit endast meddelas företag som sysslar med grossistförsäljning av teknisk sprit eller andra lösningsmedel eller liknande produkter. Att tillverkare av sprit har en försäljningsrätt har berörts tidigare (avsnitt 3.2.2). Försäljarna/importörerna, för vilka ibland används benämningen partihandlare, innehar oftast tillstånd som avser odenaturerad sprit. Tillstånd avseende sådan sprit ges i princip endast om sökanden är godkänd som upplagshavare enligt skattelagstiftningen. Tillstånden ges för en tid om 1–3 år. Den sprit som en partihandlare levererar till en köpare är odenaturerad, ofullständigt denaturerad eller fullständigt denaturerad, beroende på vilken rätt inköpstillståndet ger.

Tillstånd till införsel och/eller försäljning ges i princip inte av Läkemedelsverket om inte bolaget anlitar s.k. kontrollbolag. Dessa bolag för kontroll i olika avseenden, är fristående från både Läkemedelsverket och partihandlarna själva. Bolag som för in och säljer sprit i endast mindre omfattning (enstaka dunkar, flaskor eller fat) anses inte behöva anlita kontrollbolag utan det anses tillräckligt att en extern kontrollant – en revisor eller en person med motsvarande kompetens – företar kontrollerna hos bolaget. En närmare redogörelse för kontrollbolagens verksamhet, m.m., lämnas i avsnitt 4.12.3.

Som ett undantag från vad som ovan sagts om möjligheterna till tillstånd till införsel bör nämnas att det förekommit att företag som i sin rörelse har behov av teknisk sprit för t.ex. framställning av någon

annan produkt (exempelvis företag inom läkemedelsindustrin) har tillåtits föra in sprit för användningen.

Som redovisats måste samtliga köpare av teknisk sprit ha ett *inköpstillstånd*, vilket i princip ges efter en bedömning av behovet. Tillstånd meddelas endast företag, undervisnings- och forskningsanstalter, organisationer e.d. (alltså inga privatpersoner) och då för viss namngiven hos företaget e.d. ansvarig person. Leverans får, i enlighet med Läkemedelsverkets föreskrifter, ske endast till i inköpstillståndet angiven leveransadress. För att ytterligare minimera riskerna begränsas tillståndet i princip alltid till viss mängd. Tillstånd till inköp avser oftast denaturerad sprit.

Köparen måste vid själva köpet av den tekniska spriten visa sitt inköpstillstånd för försäljaren, varefter säljaren har att göra en anteckning om köpet och rapportera försäljningen/köpet till Läkemedelsverket. Verket får därigenom i efterhand en kontroll av att handeln ägt rum i enlighet med vad som angetts i dels försäljningstillståndet, dels inköpstillståndet. Verkets tillsynsverksamhet bygger, som tidigare nämnts, huvudsakligen på kontroll av försäljarnas rapportering av försäljningen. Dessutom görs, som också tidigare nämnts, stickprovsvisa inspektioner hos såväl säljare som köpare av teknisk sprit.

Beträffande val av lämpligt denatureringsämne, både vad avser teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat, tas hänsyn till bl.a. produktens användningsområde och därför relevanta faktorer, som smak och doft. Generellt kan sägas att svagare denatureringsämnen kan väljas för varor/produkter där missbruksrisken inte är så stor eller då intresset av att söka försvaga eller ta bort denatureringen är liten. Frågan om vilket denatureringsämne som skall användas kan regelmässigt lösas efter diskussioner mellan verket och den tillståndssökande.

Vad närmare gäller tillstånden och innehavarna av dessa kan nämnas följande.

Läkemedelsverket prövar årligen i genomsnitt ca 2 000 ansökningar om tillstånd och/eller godkännande enligt LFT. Av dessa avser ungefär 75 procent teknisk sprit (främst tillstånd till inköp av sådan sprit) och alltså ungefär 25 procent alkoholhaltiga preparat.

Ca 10 företag har i dag både införsel- och försäljningstillstånd och omnämns ofta som partihandlare. Av dessa har vissa även inköpstillstånd. Till de fem större partihandlarna hör BP Chemicals AB (Stockholm), Haltermann AB (Malmö), Kemetyl AB (Stockholm), MB-Sveda AB (Malmö) och Sekab (Örnsköldsvik).

I övrigt finns ca 15 företag som har antingen endast införsel- eller försäljningstillstånd eller tillstånd i andra kombinationer än ovan

nämnda. Inom industrin förekommer t.ex., som nyss nämnts, företag som innehar endast införseltillstånd.

Antalet innehavare av inköpstillstånd uppgår i dag till ca 10 000. Av dessa är ca 6 000 företag/näringsidkare och ca 4 000 skolor, universitet och andra undervisnings/forskningsanstalter.

Inköpstillsänden avser ofta inköp av både odenaturerad och – fullständigt eller ofullständigt – denaturerad sprit. Den mängd som köps in av skolorna på lägre nivå är oftast förhållandevis liten (ca 1 liter odenaturerad, beskattad sprit, och ca 20 liter fullständigt denaturerad – dvs. skattefri – sprit; räknat per läsår).

Partihandlarnas inköp inom eller utom landet avser oftast sådana mängder att leveranserna sker med tankbåtar e.d. Andra företags inköp, vilka oftast sker inom landet, avser leveranser i allt från tankbilar till enlitersflaskor.

Vad gäller antalet upplagshavare avseende teknisk sprit, finns i dag 67 sådana. Bland upplagshavarna kan, förutom de tio partihandlarna, sägas finnas främst innehavare av endast inköpstillstånd enligt LFT. Ett antal av de sistnämnda upplagshavarna kan antas ha införskaffat godkännande som upplagshavare närmast för säkerhets skull vid EU-inträdet år 1995.

Vad gäller antalet för teknisk sprit registrerade varumottagare finns det i dag två sådana.¹³

4.12.3 Tillsynen och kontrollen

Allmänt

Läkemedelsverket har, förutom sitt ansvar som central tillsynsmyndighet, det direkta tillsynsansvaret över bl.a. innehavarna av tillstånd enligt LFT. Syftet med verkets tillsyn av tillståndshavarna är att kontrollera dels att de lagstadgade reglerna m.m. efterlevs (t.ex. att försäljning sker endast på föreskrivet sätt), dels att förutsättningar för tillstånd fortfarande föreligger (t.ex. att tillståndshavaren fortfarande utövar samma verksamhet). På grund av de ofta korta giltighetstiderna för tillstånden finns det dock sällan anledning till en omfattande efterkontroll.

Tillsynen över tillståndshavarna genomförs i form av vad som skulle kunna kallas administrativ tillsyn (främst kontroll genom försäljarnas rapportering) och/eller genom inspektioner.

¹³ Uppgifterna avseende antalet upplagshavare och registrerade varumottagare avser förhållandet per den 1 april 2000.

Läkemedelsverket har för sin tillståndsgivning och kontroll behov av tillgång till uppgifter i t.ex. olika register. Fr.o.m. den 1 januari 2000 har verket för tillståndsprovning och tillsyn enligt bl.a. LFT rätt att få uppgifter från polisens belastningsregister om brott som föranlett annan påföljd än penningböter och från polisens misstankeregister om brott för vilket åtal väckts, se 11 och 18 §§ förordningen (1999:1134) om belastningsregister respektive 4 och 5 §§ förordningen (1999:1135) om misstankeregister.

Vad gäller inspektionerna kontrolleras vid dessa att verksamheten sker på avsett sätt, dvs. framför allt i enlighet med eventuellt särskilt föreskrivna villkor och föreskrifterna i LVFS 1995:2. Årligen företas sammanlagt 50–100 inspektioner hos tillståndshavare enligt LFT. Den exakta fördelningen mellan olika grupper beror närmast på var det största behovet av inspektion finns. Bland annat kontrolleras att innehavare av införsel- eller inköpstillstånd avseende teknisk sprit för tillverkning av alkoholpreparat också använt spriten för sådan framställning.

Vad beträffar de möjligheter till administrativa ingripandena som LFT ger, dvs. varning, försäljningsförbud och återkallelse, kan sägas följande. Förekomsten av endast tidsbegränsade tillstånd innebär att sådana ingripanden knappast förekommer. Tidsbegränsningen blir i sig själv ett styrmedel för Läkemedelsverket. Då problem uppkommer kan dessa vanligtvis lösas antingen vid den eventuella övergången till ett nytt tillstånd (genom t.ex. att den tillåtna inköpsmängden begränsas eller att krav uppställs på ett annat, kanske starkare, denatureringsämne) eller redan före giltighetstidens utgång, varvid tillståndet i samråd ersätts med ett annat, mer lämpligt utformat tillstånd. Återkallelse har, sedan verket tog över som tillstånds- och tillsynsmyndighet, förekommit endast vid några enstaka tillfällen. Varning torde ha meddelats av Läkemedelsverket vid endast ett tillfälle. Den grundläggande orsaken var i detta fall att försäljningen av teknisk sprit inte ägt rum i enlighet med tillståndet härför. Såvitt är känt har något försäljningsförbud inte meddelats av verket.

Vad beträffar Läkemedelsverkets tillsyns- och kontrollverksamhet bör vidare nämnas förekomsten av föreskrifterna (LVFS 1997:6) om ändring i Läkemedelsverkets föreskrifter och allmänna råd (LVFS 1995:20) om kontroll av vinetanol avsedd för motorbränsle. En översiktlig redogörelse för reglerna på gemenskaps- respektive nationell nivå har lämnats i avsnitt 4.11. Beträffande kontrollen enligt LVFS 1997:6 och 1995:20, hänvisas därför till detta avsnitt.

Närmare om kontrollbolagen, m.m.

Kontrollbolagen och deras verksamhet

Som tidigare nämnts förekommer det vid hantering av teknisk sprit att vissa kontroller utförs av kontrollbolag. Bolagen anlitas främst på eget initiativ av partihandlarna för att genomföra kontroll vid t.ex. in- och utlastning av sprit i samband med införsel, försäljning respektive inköp inom landet. Kontrollbolagen underlättar också säljarens förhållandevis omfattande rapporteringsskyldighet till Läkemedelsverket. Dessutom gäller, som tidigare nämnts, att den som ansöker om införsel- och försäljningstillstånd avseende teknisk sprit i princip måste anlita kontrollbolag (eller andra externa kontrollanter såsom revisorer) för att av Läkemedelsverket medges sökta tillstånd. Kontrollbolagens verksamhet har således betydelse av flera skäl.

Från Läkemedelsverkets sida tillämpas ett slags informellt godkännandeförfarande vad gäller dessa bolag. Det anses att ett bolag för att kunna fungera som ett kontrollbolag inom det aktuella området bör vara registrerat i bolagsregistret hos Patent- och registreringsverket, ha kännedom om kvalitetssäkring och kvalitetskontroll, speditiionskunskap (dvs. kunskap om transporter), klara erforderliga kontakter med tullmyndigheter m.fl., ha kännedom om mätmetoder för vikt och volym samt kunna dokumentera erforderliga uppgifter.

Av de svenska kontrollbolagen kan särskilt nämnas SGS Sweden AB, Göteborg, som även är godkänt såsom internationellt kontrollbolag och som är det bolag som utför kontrollerna hos de större partihandlarna. SGS Sweden bedriver genom sina olika inspektörer verksamhet i de större hamnarna, där bolaget – förutom att kontrollera leveranser av teknisk sprit – även kontrollerar leveranser av t.ex. olja och spannmål.

Omfattningen av och genomförandet av kontrollbolagens kontroll av handlarna varierar beroende på bl.a. hur stora leveranserna av sprit är. Leveranserna till de stora partihandlarna kan t.ex. bestå av 10 000 ton sprit. Bolagets uppgift kan då framför allt vara att vid partihandlarens mottagande kontrollera mängden mottagen sprit och kvaliteten på spriten. I sistnämnda avseende kontrolleras främst att alkoholhalten är den rätta. Skulle den levererade spriten ha en alkoholhalt om endast t.ex. 94,5 volymprocent i stället för 95 volymprocent kan spriten ha späts ut med vatten vilket naturligtvis innebär ett ekonomiskt svinn. Vidare kontrolleras t.ex. att lastutrymmet är tomt och att ingen sprit finns kvar i slangar och rörledningar.

Vid uttag hos partihandlaren/säljaren för leverans till köparen kontrollerar kontrollbolaget t.ex. att mängden sprit som skall levereras

till köparen ligger inom ramen för vad köparens tillstånd omfattar samt att denatureringen är i enlighet med inköpstillståndet. Kontrollbolaget rapporterar därefter via säljbolaget till Läkemedelsverket eller direkt till verket.

En del partihandlare/säljbolag är "kvalitetssäkrade" enligt ISO 9000 eller liknande kvalitetssäkringssystem (se nedan). För dessa bolag gäller bl.a. att Läkemedelsverket ansett att uttag, helt eller delvis, får ske i säljarens "egen regi", medan inleveranser ansetts böra skötas av kontrollbolaget. Kontrollbolaget gör då månatligen stickprovsvisa kontroller av utleveranser och denatureringar samt företar kontroller (s.k. pejling) av bl.a. tankarnas innehåll och plomberingar samt rapporterar till Läkemedelsverket.

Förekomsten av kontrollbolag m.m. har inte inneburit att Läkemedelsverket inte gjort t.ex. stickprovsvisa kontroller.¹⁴

Ackreditering

Anledning finns att mycket kort nämna lagen (1992:1119) om teknisk kontroll. Lagen trädde i kraft den 1 januari 1994, i samband med Sveriges tillträde till EES-avtalet. Den innehåller bestämmelser beträffande ackreditering, med vilket menas en förklaring att ett organ är kompetent att utföra den verksamhet som ackrediteringen avser.

All ackreditering sker utifrån krav i europeiska standarder (EN 45000-serien) och i vissa fall även krav enligt ISO-standarder (internationella standarder utgivna av den internationella organisationen för standardisering).

Ackreditering kan ges för t.ex. viss mätmetod. Endast juridiska personer kan, fränsett här ej relevant undantag, bli ackrediterade.

Beslut om ackreditering meddelas efter ansökan för viss tid eller tills vidare. I beslutet, som kan återkallas, skall anges de villkor som skall gälla för verksamheten.

Ackreditering är som utgångspunkt frivillig men kan göras obligatorisk genom krav från myndigheter eller andra organ.

Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (SWEDAC) är nationellt ackrediteringsorgan¹⁵.

¹⁴ Samtliga uppgifter i avsnittet har inhämtats från Läkemedelsverket.

¹⁵ SWEDAC är en central statlig myndighet som sorterar under Utrikesdepartementet och som har både en myndighetsutövande roll och en rent uppdragsbaserad verksamhet. Myndighetens huvudsakliga uppgift är att vara nationellt ackrediteringsorgan.

I samband med att lagen om teknisk kontroll trädde i kraft konstaterades från Läkemedelsverkets sida att kontrollbolagen skulle kunna vara – på frivillig basis – ackrediterade i enlighet med vad som anges i nämnda lag. Några kontrollbolag ackrediterade för kontroll av just teknisk sprit finns det, enligt uppgift från SWEDAC, dock inte i dag.

Certifiering

I detta sammanhang kan vidare nämnas att bolag kan ansöka om att bli certifierade enligt vissa kvalitetssäkringssystem, t.ex. ISO 9000 (ett s.k. kvalitetsledningssystem) eller ISO 14000 (ett s.k. miljöledningssystem). För certifiering finns ca 20 fristående certifieringsorgan, ackrediterade av SWEDAC såsom just sådana organ. Uppskattningsvis finns i Sverige drygt 3 000–4 000 företag certifierade av ackrediterade bolag.

Denna certifieringsmöjlighet tillskapades på önskemål av och efter inledande arbete av industrin för att förbättra kvaliteten i olika avseenden inom bolagen (rutiner för dokumenthantering, m.m.). I dag görs certifiering även såvitt avser bl.a. olika ”tjänsteföretag”, t.ex. företag inom vårdsektorn. Intresset för certifiering ökar ständigt.

Certifieringen gagnar alltså de olika bolagen bl.a. genom att dessas kvalitetssystem fortlöpande kontrolleras och förbättras samt därtill genom den ”kvalitetsstämpel” bolaget får och som bolaget kan använda vid t.ex. marknadsföring.

Av partihandlarna avseende teknisk sprit är i vart fall, enligt Läkemedelsverket, Kemetyl och Sekab certifierade enligt ISO-standarder.

Som tidigare nämnts medför en sådan certifiering i princip att bolaget i fråga av Läkemedelsverket kan tillåtas sköta en viss del av kontrollen av den tekniska spriten i egen regi, dock under viss övergripande tillsyn från kontrollbolag.

Kontrollavgifter

Enligt Läkemedelsverkets föreskrifter och allmänna råd (LVFS 1999:9) om avgifter för kontrollen av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat samt vinetanol gäller följande.

Teknisk sprit

En avgift skall utgå om 8 öre per kg såld, inköpt eller till Sverige införd teknisk sprit omräknat som 100 procent etylalkohol. Avgift skall tas ut vid försäljning av teknisk sprit samt för den mängd som används i den egna produktionen. Avgift skall inte erläggas vid försäljning till annat företag som har Läkemedelsverkets tillstånd att sälja teknisk sprit (1 §). Avgiften skall erläggas av den som har fått tillstånd till inköp, försäljning eller införsel av teknisk sprit.

Vinetanol

En avgift skall utgå om 8 öre per kg till Sverige införd vinetanol omräknat som 100 procent etylalkohol. Avgiften skall i enlighet med artikel 38 i förordning 377/93 (se avsnitt 4.11) erläggas av mottagaren av vinetanol.

4.13 Illegal verksamhet

Som redogjorts för i motsvarande avsnitt i föregående kapitel har Alkoholinspektionen i rapporten Svartsprit – Tillverkning, smuggling och distribution (Alkoholinspektionen 1999:3) redovisat sitt uppdrag enligt regleringsbrevet för budgetåret 1998 att "följa utvecklingen och bedöma omfattningen och karaktär på den illegala alkoholhanteringen vad avser tillverkning och distribution".

Med *svartsprit* avses i rapporten, som tidigare nämnts, sprit eller spritdrycker som är olovligen framställda, inklusive renade, eller utspädd teknisk sprit samt sprit eller spritdrycker som är olovligen införda till landet.

Vad först gäller *smugglingen* har, enligt rapporten, smugglingen av 96-procentig odenaturerad teknisk sprit under senare år ökat. Den insmugglade spriten har, såvitt kan utläsas av rapporten, i de kända fallen förts in till landet i tunnor.

Vad beträffar *hanteringen av teknisk sprit* anges att det finns åtminstone tre olika sätt på vilka den tekniska spriten kan "läcka" ur det legala flödet för att hamna på den illegala marknaden som ersättning för dryckessprit. Dessa tre sätt är:

- Inbrott i lokaler där teknisk sprit förvaras eller stölder under transporter med teknisk sprit.

- Interna stölder hos företag som har inköpstillstånd eller stölder hos transportföretag.
- Oseriösa företag som på grundval av falska uppgifter om spritens användningsområde erhåller ett inköpstillstånd. Hela eller delar av den sprit som köps renas från denatureringsmedel och säljs därefter olovligen som dryckessprit. Det har förekommit uppgifter om att det som säljs under beteckningen hembränt i vissa fall har varit renad teknisk sprit.

Ytterligare en möjlighet uppges vara att denaturerad teknisk sprit smugglas in i landet för att därefter renas och säljas på den illegala marknaden. Eftersom prisskillnaderna mellan teknisk sprit och dryckessprit är mindre på kontinenten uppges sannolikheten för smuggling av denaturerad teknisk sprit till Sverige dock inte vara så stor. Däremot förekommer, som nämnts, smuggling av 96-procentig odenaturerad sprit till landet.

Enligt rapporten talar mycket för att de största riskerna för att teknisk sprit skall hamna på den illegala marknaden uppstår då oseriösa företag på grundval av falska uppgifter om spritens användningsområde blir beviljade inköpstillstånd. Kontrollen av om alkoholmängden i de tillverkade produkterna står i proportion till den mängd teknisk sprit som tillståndshavaren har köpt anges vara liten. Ett annat problem i detta sammanhang uppges vara att Läke-medelsverket inte har rätt att, genom Rikspolisstyrelsen, kontrollera vandeln på de personer som ingår i bolaget. Som nämnts i avsnitt 4.12.3 har det dock nyligen skett ändringar, varigenom Läke-medelsverket fått tillgång till uppgifter ur polisens belastnings- och misstankeregister.

Det är enligt rapporten oklart i vilken omfattning det förekommer illegala läckage av teknisk sprit. Enligt rapporten har under åren 1995–1997 förekommit ett tiotal fall där personer lagförts för brott mot LFT.

I rapporten lämnas beskrivning av ett fall där teknisk sprit köptes in med stöd av inköpstillstånd av ett bolag som bedrev parfymtillverkning och efter rening såldes som dryckessprit. Beträffande detta mål, som nu är slutligt avgjort i domstol, hänvisas till rapporten. Även andra fall finns, som redan framgått, beträffande inköp av teknisk sprit för annan än laglig verksamhet.

5 Alkoholhaltiga preparat

5.1 Inledning

I detta kapitel lämnas en redogörelse för reglerna för handel med, inbegripet införsel/import av, alkoholhaltiga preparat.

I föregående kapitel har, som framgått, redovisats inte bara definitionen av teknisk sprit utan även begreppet alkoholhaltigt preparat. Det har också lämnats redogörelse för bl.a. de tullbestämmelser som är av central betydelse för båda slagen av tekniska alkoholprodukter. Även i övrigt har i det föregående kapitlet behandlats regler eller begrepp (såsom begreppet denaturering) av betydelse för båda slagen av varor.

Beträffande framför allt definitionen av begreppet alkoholhaltigt preparat hänvisas till föregående kapitel.

Nedan lämnas först en redogörelse för Läkemedelsverkets ärenden rörande alkoholhaltiga preparat, vilket ger en beskrivning av marknaden i Sverige för sådana alkoholvaror. Därefter redogörs för den rättsliga regleringen på området samt Läkemedelsverkets verksamhet avseende preparat. Ett kort avsnitt om illegal verksamhet på området följer därefter. Vidare lämnas en översiktlig redogörelse för viss angränsande verksamhet som kan omfatta alkoholhaltiga preparat, för att bl.a. ge en inblick i de olika sammanhang i vilka andra myndigheter kommer i kontakt med alkoholhaltiga preparat.

5.2 Något om missbruk av alkoholhaltiga preparat

Som framgått av avsnitt 2.3 kan det huvudsakliga syftet bakom alkohollagen och LFT sägas vara detsamma, nämligen att söka förebygga alkoholpolitiska olägenheter och/eller missbruk. Det är inte bara, förutom teknisk sprit, alkoholhaltiga preparat som inte är avsedda att förtäras som enligt lagstiftningen är underkastade kontroll i syfte att förhindra missbruk eller andra olägenheter, utan även preparat som i sig är avsedda för förtäring.

Missbruk av tekniska alkoholprodukter, framför allt alkoholhaltiga preparat, har under årens lopp behandlats i olika framställningar¹.

Allmänt kan sägas att det främst är preparat som T-röd, K-sprit och andra liknande produkter som missbrukas. Dessa slag av preparat har en relativt likartad sammansättning. De innehåller denatureringsmedel, i enlighet med vad som föreskrivs i LFT och Läkemedelsverkets föreskrifter på området, och andra kemiska ämnen samt håller en alkoholhalt på mellan ca 60 och 85 viktprocent. Produkterna är främst avsedda att användas som rengörings-, lösnings- och frostskyddsmedel samt som brännvätska. Härtill förekommer i viss mån missbruk av t.ex. munvatten och hårvatten (båda med uppskattningsvis runt 30 viktprocent alkohol). Det kan tilläggas att Läkemedelsverket vid några tillfällen fått in rapporter från sjukhus om urdruckna flaskor med desinfektionsmedel (sådana medel innehåller drygt 60 viktprocent alkohol).

Missbruk av alkoholhaltiga preparat förekommer främst bland människor med svåra alkoholproblem, som ett substitut för systembolagsvarorna. Preparaten är lätta att få tag på och relativt billiga. Bland missbrukarna finns inte bara äldre utan även yngre människor.

Missbruket kan ge svåra leverskador, akut bukspottkörtelinflammation, skador på hjärtmuskel och blodkärl och andra direkt livshotande skador. Förväxling med preparat som är baserade på metanol (träsprit) har i flera fall lett till dödsfall.

Läkemedelsverket fick 1991 i uppdrag av regeringen att utreda resultatet av en branschöverenskommelse mellan å ena sidan Socialstyrelsen och å andra sidan olika branschorganisationer, om att enlitersförpackningar av T-röd och liknande produkter fr.o.m. den 1 juli 1989 får säljas endast över disk². Denna överenskommelse tillämpas fortfarande. Verket bedömde i sin sammanställning att utredningsmaterialet gav vid handen att missbruket av T-röd (vilken produkt undersöktes särskilt) hade minskat i förhållande till tidigare. Att färre förpackningar hade sålts var klart. Läkemedelsverket föreslog

¹ Se t.ex. *Illegal sprittillverkning och renaturering*; en information från Generaltullstyrelsen, Rikspolisstyrelsen och Socialstyrelsen (Stockholm 1986), *Alkoholhandelsutredningens betänkande Handel med teknisk sprit* (SOU 1986:35), *Socialstyrelsens rapport Åtgärder mot missbruk av tekniska alkoholprodukter* (SoS 1989:30; Stockholm 1989), prop. 1990/91:175 *Om vissa hälsofrågor samt Läkemedelsverkets stencil Utredning av överdiskförsäljning av T-röd och liknande produkter* (1992).

² Se prop. 1990/91:175 s. 129 ff och stencilen *Utredning av överdiskförsäljning av T-röd och liknande produkter*.

att det skulle öppnas möjlighet för verket att i samband med godkännanden av alkoholhaltiga preparat meddela begränsningar av försäljningen av preparatet i fråga, t.ex. att preparatet skulle få säljas endast över disk.

I vilken omfattning missbruk av T-röd och liknande i dag förekommer, är okänt för utredningen. Enligt Läkemedelsverket torde man kunna anta att missbruket av nämnda produkter fortsatt att minska i förhållande till vad som gällde på 1980-talet. I vart fall har till verket inkommit färre anmälningar/rapporter än tidigare om sådant missbruk.

5.3 Läkemedelsverkets ärenden om alkoholhaltiga preparat

Som nämnts i föregående kapitel (avsnitt 4.9) innehåller LFT, till skillnad från alkohollagen, inte några särskilda bestämmelser om tillstånds- och tillsynsmyndighets register. Det register för dels teknisk sprit, dels alkoholhaltiga preparat som på annan grund förs hos Läkemedelsverket innehåller uppgifter i olika avseenden av betydelse för handläggningen av ärenden om tillstånd och godkännanden samt tillsynen över verksamheten hos innehavare av tillstånd eller godkännande. Uppgifterna kan även användas för t.ex. uppföljning och utvärdering av lagens tillämpning samt framställning av verkets egen statistik.

Läkemedelsverkets register rörande alkoholhaltiga preparat omfattar för närvarande ca 2 350 produkter.

Merparten – ca 60 procent – av produkterna är inte avsedda att förtäras (medan det motsatta alltså är fallet med resterande ca 40 procent).

Produkterna härrör i ungefär lika stor omfattning från utlandet som från Sverige. Det är oftast produkterna från utlandet som förorsakar problem vid verkets bedömning. Dessa problem sammanhänger bl.a. med en olikartad syn i olika länder vad gäller risken för missbruk av alkoholhaltiga preparat.

För ca 3 procent av produkterna har lämnats ett negativt godkännandebeslut. Den grundläggande orsaken till att godkännande inte meddelats har varit missbruksrisken, genom t.ex. produktens otillfredsställande sammansättning.

För varje i registret angiven produkt med ett positivt godkännandebeslut (således ca 97 procent) finns även antingen ett tillstånd från Läkemedelsverket eller Alkoholinspektionen (se vidare avsnitt 5.10.2)

Preparaten i registret delas av Läkemedelsverket in i följande huvudgrupper.

- tekniska produkter
- kosmetika
- drivmedel
- aromer
- livsmedel
- övriga produkter

Om åtskillnad görs, vad gäller dessa huvudgrupper, mellan preparaten som inte är avsedd att förtäras i förhållande till dem som är avsedd att förtäras, kan följande sägas.

Ej avsedda att förtäras

Av produkterna som inte är avsedda för förtäring utgör flertalet s.k. *tekniska produkter* (t.ex. rengöringsmedel). Tätt efter följer de *kosmetiska preparaten* (t.ex. deoderanter). Därefter kommer ett antal s.k. *övriga produkter* (t.ex. liniment för hästar). *Drivmedelsprodukterna* (de etanolhaltiga drivmedlen) är än så länge få till antalet men trots det stora till volymen.

Avsedda att förtäras

I denna kategori utgör *aromerna* (t.ex. konjaksarom) den övervägande majoriteten. *Livsmedelsprodukterna* (t.ex. aprikoser i brandy) kommer på andraplats, följt av de rätt få *övriga produkterna* (t.ex. vissa hälsokostprodukter som ej faller under läkemedelslagstiftningen).

Uppdelningen enligt ovan kan åskådliggöras som i följande cirkeldiagram (indelningen avser alltså endast fördelningen mellan de olika huvudgrupperna av ärenden/produkter, alltså inte vilka kvantiteter i t.ex. ton de olika grupperna av produkter förekommer i). De tre ljusare partierna i diagrammet avser produkter som är avsedda att förtäras. De fyra mörkare avser motsatsvis produkter som ej är avsedda för förtäring.

Bild: Läkemedelsverkets ärenden om alkoholhaltiga preparat, uppdelade efter ungefärligt antal ärenden i varje huvudgrupp. De tre ljusare partierna avser produkter avsedda för förtäring.

Källa: Läkemedelsverket.

Bilden är endast presenterad i den tryckta upplagan

I Läkemedelsverkets verksamhet förekommer en grovindelning av de i dag förekommande alkoholhaltiga preparaten inte bara i enlighet med vad som framgått ovan, alltså i vissa huvudgrupper av preparat, utan även i något mer avgränsade grupper, eller olika slag av preparat (se nedan).

Ej avsedda att förtäras

- *lack* m.m. (t.ex. förtunningar, färger och nitrocellulosa)
- *desinfektionsmedel, rengöringsmedel* m.m. (t.ex. kylbalsam och liniment för hästar, hand- och ytdesinfektionsprodukter samt våtservetter)
- *bilvårdsprodukter* m.m. (t.ex. bilschampo, spolarvätskor, karburatorsprit och frysskydd)

- *drivmedel* (rena etanolbränslen eller blandningar med bensen, se vidare nedan)
- *lösningsmedelsblandningar* (etanolhaltiga blandningar till avfettning, som lösningsmedel i kylvätskor eller som köldbärare i värme- eller kylanläggningar)
- *produkter för verkstadsindustrin* (t.ex. flussmedel, etsmedel, lim samt härdare till lack och lim)
- *hushållsprodukter* (tändvätska, rengöringsmedel, putsmedel, möbelpolityr samt produkter såsom T-röd)
- *sjukvårdsprodukter m.m.* (t.ex. lapptester beträffande allergi samt myggoljor)
- *kosmetika* (t.ex. parfymer, deoderanter, hårsprayer och frisyrgeléeer)

Beträffande drivmedlen kan anmärkas att det finns dels sådana som till huvudsaklig del består av annat än etanol (då bensen/diesel) och som innehåller t.ex. 5 viktprocent alkohol, dels sådana som till huvudsaklig del består av etanol; t.ex. innehåller 85 viktprocent alkohol.

Avsedda att förtäras

- *aromer och essenser* (t.ex. apelsindestillat, apelsinjuicearom, punsch-, konjaks-, vitlöks-, vanilj- eller jordgubbsarom samt citronolja)
- *livsmedel* (t.ex. aprikoser i brandy, cumberlandsås, hallonsylt med konjak, marmelad med whisky, chokladpraliner med likör samt köttstämpelfärg)
- *konserveringsvätskor* (för t.ex. marsipantillverkning)

5.4 Införsel av alkoholhaltiga preparat

Enligt 4 § första stycket första meningen LFT får alkoholhaltiga preparat, liksom vad gäller teknisk sprit, föras in till landet endast av den som har meddelats särskilt tillstånd av Läkemedelsverket. Tillstånd erfordras dock, enligt styckets andra mening, inte "i de fall då denaturerad teknisk sprit eller alkoholhaltiga preparat förs in av

resande annat än i handelssyfte eller för yrkesmässig förbrukning". Möjlighet finns således att utan tillstånd föra in alkoholhaltiga preparat genom privat resandeförsel.

Enligt 4 § andra stycket gäller i fråga om hanteringen av oförtullade tekniska alkoholprodukter som nämnts i föregående kapitel lagen om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor, m.m. Detta innebär bl.a. att alkoholhaltiga preparat utan hinder av särskilt införselvillkor får transiteras genom det svenska tullområdet eller mellan orter inom detta enligt de föreskrifter och villkor som gäller för tullförfarandet extern transitering. Se vidare och även i övrigt beträffande rätten att hantera oförtullad vara avsnitt 4.4.

5.5 Försäljning, utlämnande och inköp av alkoholhaltiga preparat

I 5 § 1 mom. anges att försäljning av alkoholhaltiga preparat är, med de inskränkningar som föreskrivs i LFT, tillåten under samma villkor som gäller för drivande av handel i allmänhet.

Försäljning av alkoholhaltiga preparat kan därmed sägas i princip vara fri. Av 3 § LFT följer emellertid att alkoholhaltiga preparat som inte är avsedda för förtäring normalt inte får föras in eller säljas i landet utan att först ha denaturerats på det sätt Läkemedelsverket föreskrivit eller annars godkänt. Bestämmelsen innebär i praktiken att försäljning av ett preparat ej avsett för förtäring inte är möjlig utan föregående prövning och godkännande av Läkemedelsverket.

Även beträffande alkoholhaltiga preparat gäller, enligt 7 §, att sådan vara inte får säljas eller lämnas ut om det finns särskild anledning att anta att varan är avsedd att användas i berusningssyfte. Detsamma gäller i fråga om att hjälpa någon att skaffa sådana medel. Det är alltså inte heller tillåtet att hjälpa andra att skaffa bl.a. alkoholhaltiga preparat om det finns särskild anledning att anta att varan är avsedd att användas i berusningssyfte.

5.6 Meddelande av tillstånd och godkännande

LFT innehåller, som nämnts i kapitel 4, inte några bestämmelser om vilka förutsättningar som skall vara uppfyllda för att de olika slagen av tillstånd eller godkännande skall beviljas. Det har i första hand varit

tillståndsmyndighetens uppgift att i överensstämmelse med lagens syfte utforma kriterierna för tillstånd.

Inte heller innehåller LFT några regler beträffande själva ansökan. Läkemedelsverkets tidigare nämnda verkställighets- och denatureringsföreskrifter (LVFS 1995:2) innehåller dock bestämmelser beträffande bl.a. utformningen av olika slag av ansökningar.

Att några ansökningsavgifter inte förekommer för ansökningar enligt LFT har också nämnts. För att täcka statens kostnader för kontrollen enligt LFT har den som har fått tillstånd till exempelvis införsel av alkoholhaltiga preparat emellertid att betala särskild avgift – kontrollavgift – i den omfattning som bestäms av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Läkemedelsverket (se 8 a § LFT). Bestämmelser om kontrollavgifter finns i verkets föreskrifter och allmänna råd (LVFS 1999:9) om avgifter för kontrollen av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat samt vinetanol.

5.7 Återkallelse, varning m.m.

De olika formerna av administrativa ingripanden enligt LFT framgår av 8 §. Om bestämmelserna i LFT eller med stöd därav meddelade föreskrifter inte efterlevs får Läkemedelsverket, enligt paragrafens första stycke, meddela vederbörande varning. Om detta inte leder till rättelse eller om varning inte anses vara tillräckligt, får verket förbjuda försäljning eller, där tillstånd till försäljning, införsel eller inköp meddelats, återkalla sådant tillstånd.

Någon närmare vägledning beträffande förutsättningarna för de nämnda slagen av ingripanden ger varken lagtexten eller förarbetena.

Nyss nämnda paragraf ger ingen möjlighet att återkalla ett godkännande av ett alkoholhaltigt preparat, om det t.ex. visar sig att preparatet blir föremål för missbruk. Inte heller finns några lagliga möjligheter att förena ett tillstånd eller godkännande enligt LFT med villkor.

5.8 Tillsyn m.m.

I 2 § LFT anges att Läkemedelsverket utövar kontroll över försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat. Närmare bestämmelser om Läkemedelsverkets tillsynsuppgifter m.m. på de tekniska alkoholprodukternas område finns i förordningen med instruktion för Läkemedelsverket. Se vidare avsnitt 4.8, med redogörelse för bl.a. tillståndshavares skyldighet att lämna tillträde till lokaler, m.m.

5.9 Ansvarsbestämmelser m.m.

5.9.1 Straffansvar

Den som bryter mot bestämmelserna i 7 § (förbudet mot försäljning m.m. då det finns särskild anledning att anta att varan är avsedd att användas i berusningssyfte) döms för ”olovlig försäljning av teknisk sprit”. Påföljden är böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, fängelse i högst fyra år (9 § LFT jämfört med 10 kap. 2 och 3 §§ alkohollagen).

I 10 § första stycket LFT stadgas att den som olovligen tar bort eller försvagar denatureringsmedel i alkoholhaltigt preparat, eller teknisk sprit, döms för ”olovligt förfarande med teknisk sprit” till påföljd som anges i 10 kap. 1 eller 3 § alkohollagen, alltså böter eller fängelse i högst två år eller – om brottet är grovt – fängelse i högst fyra år. Den som säljer eller ”tillhandagår med anskaffande av teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat varmed vidtagits åtgärd enligt första stycket” kan, enligt 10 § andra stycket första meningen LFT, dömas till samma påföljd. Detta gäller, enligt styckets andra mening, också den som forslar, döljer, förvarar samt – fr.o.m. den 1 januari 2000 – förvärvar eller innehar sådan vara. I ett nytt, tredje, stycke har föreskrivits att gärningar som avses i andra stycket andra meningen som är att anse som ringa inte skall föranleda straffansvar.

Den som i annat fall än vad som anges i 9–11 §§ bryter mot vad som är föreskrivet i LFT eller mot föreskrift som meddelats med stöd av LFT kan dömas till penningböter (12 §).

Den som gör sig skyldig till försök till brott som avses i 9 och 10 §§ kan, enligt 14 § första stycket, dömas till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. Detta gäller dock inte gärningar som avses i 10 § andra stycket andra meningen och endast gäller förvärv eller innehav för personligt bruk.

Om flera medverkat till gärning som avses i 9 och 10 §§ eller vid försök som avses i 14 § första stycket, äger 23 kap. 4 och 5 §§ brottsbalken motsvarande tillämpning (dvs. brottsbalkens bestämmelser om medverkan); se 14 § andra stycket. Den till vilken teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat avyttrats eller anskaffats för personligt bruk skall dock vara fri från ansvar utom i de fall som anges i 10 §.

Beträffande förarbetena till ändringarna fr.o.m. den 1 januari 2000 och i övrigt beträffande straffbestämmelserna, se avsnitt 4.10.1.

5.9.2 Förverkande m.m.

Begår någon brott som avses i 9–11 §§ skall, om det inte är uppenbart oskäligt, hos honom befintliga förråd av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat liksom kärl och emballage samt renings- och filtreringsmedel förklaras förverkade. Detsamma gäller redskap som använts i fall som avses i 10 §. Förverkande av teknisk sprit och alkoholhaltigt preparat kan även ske hos den som enligt 14 § andra stycket andra meningen är fri från ansvar (se ovan); 13 § första stycket LFT.

Som redogjorts för i kapitel 4 finns det i LFT fortfarande regler om straffskatt. Den som har begått ett brott som avses i 13 § första stycket skall, om det inte är uppenbart oskäligt, dömas att betala skatt med 75 kronor per liter för teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat som varit föremål för brottet (13 § tredje stycket).

Om en försäljare, importör eller köpare som avses i 2 § andra stycket LFT (dvs. bland annat köpare som gör inköp av alkoholhaltiga preparat för yrkesmässig förbrukning) vägrar att lämna tillträde för kontroll, tillhandahålla handelsböcker, m.m., får Läkemedelsverket förelägga vite (17 §).

Beträffande bl.a. reglerna om överklagande, se avsnitt 4.10.3.

5.10 Närmare om Läkemedelsverket och dess verksamhet på området för de alkoholhaltiga preparaten

5.10.1 Föreskrifter om tillstånd, m.m.

Läkemedelsverkets verkställighets- och denatureringsföreskrifter (LVFS 1995:2) för teknisk sprit m.m. innehåller följande bestämmelser om bl.a. utformningen av en ansökan avseende alkoholhaltiga preparat. (Som nämnts i kapitel 4 kan verket meddela undantag från bestämmelserna i föreskrifterna.)

Den prövning i sak som sker av ansökningarna redovisas i avsnitt 5.10.2.

Ansökan om tillstånd till införsel av alkoholhaltiga preparat

Enligt 11 § skall ansökan om tillstånd till införsel av alkoholhaltiga preparat göras skriftligen hos Läkemedelsverket och innehålla följande uppgifter:

1. företagets/organisationens namn, postadress och gatuadress,
2. bestyrkt kopia av aktuellt registreringsbevis
3. produktspecifikation från tillverkaren, innefattande: varunamn, sammansättning, förpackningsstorlekar, användningsändamål (om det inte framgår av övriga uppgifter), tillverkare, ursprungsland och tulltaxenummer,
4. vid införsel från Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) kan uppgifter angående sammansättning enligt punkt 3, ersättas med ett certifikat angående denaturering från behörig myndighet i exportlandet.

Godkännande av alkoholhaltiga preparat

I 12 § anges att alkoholhaltiga preparat som försäljs inom landet eller förs in hit skall vara denaturerade på ett sätt som Läkemedelsverket godkänner. Godkännande meddelas enligt paragrafen i samband med att tillstånd att köpa eller föra in teknisk sprit beviljas enligt 2 § föreskrifterna. Godkännande meddelas även i samband med att tillstånd att föra in alkoholhaltiga preparat beviljas enligt 11 §. I paragrafen anges avslutningsvis att verket enligt 3 § LFT kan medge att alkoholhaltigt preparat förs in eller säljs utan denaturering, om det finns särskilda skäl för det och fara för missbruk inte föreligger.

5.10.2 Tillståndsgivningen m.m.

Allmänt

Av de totalt ca 2 000 ansökningar om tillstånd och/eller godkännande enligt LFT som Läkemedelsverket årligen prövar, avser – som nämnts i avsnitt 4.12.2 – ungefär 25 procent alkoholhaltiga preparat.

Alla tillstånd, och godkännanden, ges ”i varje särskilt fall”, dvs. några generella tillstånd/godkännanden meddelas inte. Samtliga tillstånd och godkännanden meddelas för en viss period (uppgående till längst tre år).

Om ett preparat skall föras in i landet behandlas, som framgått av föregående avsnitt, vid samma tillfälle både frågan om införseltillstånd och frågan om godkännande. Någon möjlighet för Läkemedelsverket att påverka denatureringen hos en produkt färdigställd för införsel/import finns i princip inte. Det blir här fråga om att medge införseltillstånd eller inte och om införseltillstånd är aktuellt meddela både sådant tillstånd och godkännande.

Vad gäller preparat som skall tillverkas inom landet, är situationen annorlunda. Alkoholen i ett alkoholhaltigt preparat kan bestå av

antingen teknisk sprit (alkoholen i t.ex. spolarvätska) eller alkoholdrycker (alkoholen i t.ex. vissa likörpraliner). Den som skall tillverka ett alkoholhaltigt preparat, behöver alltså antingen teknisk sprit till detta eller alkoholdrycker. Den som själv tillverkar den tekniska spriten eller t.ex. likören behöver ett tillverkningsstillstånd från Alkoholinspektionen. (Att någon tillverkar sprit eller alkoholdrycker för egen preparatframställning är dock inte vanligt.) Den som köper in den tekniska spriten från någon annan behöver ett inköpstillstånd (eller införseltillstånd) från Läkemedelsverket. Den som köper in likör från någon annan för användning som fyllning i praliner måste, om inköpen skall kunna ske hos en partihandlare, ha ett inköpstillstånd från Alkoholinspektionen eller uppfylla de krav som alkohollagen annars ställer upp för inköp eller införsel/import, alltså vara skatterättsligt godkänd som upplagshavare eller registrerad som varumottagare (se 4 kap. 1 och 2 §§ alkohollagen). De preparattillverkare som köper in stora kvantiteter alkoholdrycker är oftast upplagshavare. De tillverkare som köper in förhållandevis små mängder gör oftast sina inköp på Systembolaget (över disk, mot senare återbetalning av alkoholskatten). Bland preparattillverkarna som behöver alkoholdrycker för sin tillverkning är det således den grupp som gör "mellanstora inköp" som köper in dryckerna med stöd av inköpstillstånd. Alkoholinspektionen meddelar inte inköpstillstånd om inte Läkemedelsverket först har meddelat godkännande avseende det preparat som skall tillverkas.

Förutsättningar för tillstånd/godkännande

Att det har varit, och fortfarande är, tillståndsmyndigheten som i överensstämmelse med lagens syfte utformar kriterierna för tillstånd har nämnts i kapitel 4. Vid prövningen av olika ansökningar beaktas att det huvudsakliga syftet bakom LFT, liksom vad gäller alkohollagen, är att förebygga alkoholpolitiska olägenheter och/eller missbruk.

Vid Läkemedelsverkets samlade bedömning av om införseltillstånd och/eller godkännande skall meddelas, gäller följande utgångspunkter. Denatureringsämnen (som ofta skall vara flera) skall inte kunna avlägsnas genom traditionella metoder som kolfiltrering eller destillering.

De nämnda ämnena skall vara lämpliga för preparaten. Exempelvis skall denatureringsämnen som ingår i kosmetikaprodukter inte lukta illa och denatureringen i lösningsmedelsblandningar bestå av tre olika ämnen.

Denatureringsämnen skall stämma överens med föreliggande inköpstillstånd för den tekniska spriten för producerande av preparatet.

Generellt kan sägas att svagare denatureringsämnen kan väljas för produkter där missbruksrisken inte är så stor eller då intresset av att söka försvaga eller ta bort denatureringsämnet/-na är liten. Frågan om vilket eller vilka denatureringsämnen som skall användas kan regelmässigt lösas efter diskussioner mellan Läkemedelsverket och den tillståndssökande.

I Läkemedelsverkets praxis har kommit att gälla att de alkoholhaltiga preparat som inte är avsedda för förtäring i princip skall vara denaturerade på sätt som motsvarar fullständigt denaturerad teknisk sprit. Även vad gäller på detta sätt denaturerade alkoholhaltiga preparat förekommer dock visst missbruk, framför allt av T-röd o.d. (se avsnitt 5.2).

I vissa fall kan andra ämnen än de traditionella denatureringsämnen ersätta visst eller vissa denatureringsämnen utan att risken för missbruk eller andra olägenheter ökar. Exempelvis kan färgämnen ibland bedömas vara tillräckliga.

Förpackningsstorlek, kundpris och kundkategori beaktas. Storleken på förpackningen har betydelse vid bedömningen av t.ex. aromer/essenser (varvid särskilt beaktas den i förpackningen ingående totala alkoholmängden). Ett högt pris kan bidra till att ett preparat inte bedöms innebära risk, eller någon större risk, för missbruk. Vad gäller kundkategorin, har det betydelse om preparatet är avsett att användas inom industrin, t.ex. vid en tillverkningsprocess, eller om preparatet skall säljas i dagligvaruhandeln.

I viss mån görs även en form av miljöprövning, dvs. en bedömning av t.ex. lämpligheten av utsläpp av preparatet i vatten eller luft.

Vid bedömning av ansökan om tillstånd till import från tredje land beaktas om produkterna innehåller inom EU förbjudna denatureringsämnen eller andra förbjudna tillsatser.

Vad gäller svårigheter i Läkemedelsverkets prövning av ansökningar om tillstånd/godkännanden, kan nämnas bl.a. följande.

Huruvida en produkt i dagligvaruhandeln innehåller eller kommer att innehålla beskattad alkohol har, genom det pris produkten har eller kommer att ha, betydelse för bedömningen av missbruksrisken. Att beskattningsfrågan ibland är oklar föranleder vissa bedömningsproblem. En annan punkt på vilken man från verkets sida ibland upplever vissa svårigheter, är processen att bestämma lämplig denaturering. Stundtals krävs omfattande arbete, ev. med olika slag av tester, för att komma fram till en lösning. Arbetet görs ibland i samverkan med tillverkaren. Resultatet är ofta en kompromiss.

Det kan i sammanhanget noteras att mot bakgrund av lagtextens utformning (se 3 § första meningen LFT) kan krav på införskaffande av godkännande till försäljning egentligen avse endast preparat som inte är avsedda att förtäras. Lagen ger således inte uttryckligt stöd för att kräva godkännande av någon som endast avser att sälja preparat avsedda för förtäring.

5.10.3 Tillsynen och kontrollen

Allmänt

Som redovisats i kapitel 4 har Läke­medels­verket, förutom sitt ansvar som central tillsynsmyndighet på de tekniska alkoholprodukternas område, det direkta tillsynsansvaret över innehavarna av tillstånd och godkännanden enligt LFT. Syftet med verkets tillsyn är att kontrollera dels att de lagstadgade reglerna m.m. efterlevs (t.ex. att försäljning sker endast på föreskrivet sätt), dels att förutsättningar för framför allt tillstånd fortfarande föreligger (t.ex. att tillståndshavaren fortfarande utövar samma verksamhet). På grund av de ofta korta giltighetstiderna för tillstånden och godkännandena finns det dock sällan anledning till en omfattande efterkontroll. Dessutom ger, som nämnts, LFT ingen möjlighet att återkalla ett godkännande.

Vid Läke­medels­verkets efterkontroller, som ofta har samband med kontrollerna på tekniska sprit-området, förekommer det att verket begär in varuprover från preparattillverkare eller att verket själv i handeln köper in vissa alkoholhaltiga preparat. Vid analys undersöks alkoholhalt och förekommande denatureringsämnen.

Förekomsten av endast tidsbegränsade tillstånd medför som nämnts att administrativa ingripanden – varning, försäljningsförbud och återkallelse – knappast förekommer. Vad gäller införseltillstånden avseende alkoholhaltiga preparat torde några administrativa ingripanden överhuvudtaget inte ha förekommit. Här är det närmast fråga om att inte tillåta införsel om förutsättningarna härför inte är uppfyllda.

Att LFT inte ger någon möjlighet att återkalla ett godkännande har tidigare nämnts. Det kan dock här erinras om att den försäljare av alkoholhaltiga preparat som bryter mot t.ex. försäljningsförbudet i 7 § LFT eller föreskrifter meddelade med stöd av nämnda lag, enligt 8 § LFT av Läke­medels­verket kan meddelas varning eller, under vissa förutsättningar, förbud att sälja. Läke­medels­verket har aldrig meddelat varning eller förbud avseende alkoholhaltiga preparat.

Kontrollavgifter

Enligt Läkemedelsverkets tidigare nämnda föreskrifter och allmänna råd (LVFS 1999:9) om avgifter för kontrollen av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat samt vinetanol gäller följande på området för de alkoholhaltiga preparaten. En avgift om 8 öre skall utgå per kg till Sverige infört alkoholhaltigt preparat omräknat till 100 procent etylalkohol. Avgift skall tas ut vid försäljning av teknisk sprit samt för den mängd som används i den egna produktionen. Avgift skall inte erläggas om mängden införda alkoholhaltiga preparat understiger 5 000 kg omräknat som 100 procent etylalkohol eller om preparaten utgörs av kosmetiska eller hygieniska produkter som innehåller etylalkohol (2 §). Avgiften skall erläggas av den som fått tillstånd till införsel av alkoholhaltiga preparat.

5.11 Illegal verksamhet

Som i viss mån framgått av avsnitt 4.13 förekommer illegal hantering i samband med själva tillverkningen av preparaten, och då i det sammanhanget att teknisk sprit köps in under förespeglning av att spriten skall användas för tillverkning av visst eller vissa slag av alkoholhaltiga preparat, men i stället används för något annat; närmast vidareförsäljning för konsumtion.

Illegal verksamhet avseende själva preparaten handlar närmast om borttagning eller försvagning av ingående denatureringsämnen. Såvitt utredningen känner till förekommer knappt någon sådan, känd, illegal verksamhet i dag.

5.12 Angränsande regelverk

De alkoholhaltiga preparaten förekommer som beskrivits inom vitt skilda produktområden och inom olika myndigheters verksamhetsområden. Ett stort antal av de regler som kan vara tillämpliga har sin grund i EG-rätten. Särskilt långtgående är harmoniseringen, dvs. utarbetandet av gemensamma bestämmelser, på livsmedelsområdet. Även vad gäller hygieniska produkter och hushållskemikalier har harmoniseringen kommit långt.

Redogörelsen nedan syftar till att ge en inblick i den angränsande reglering som kan omfatta alkoholhaltiga preparat. I samband med beskrivningen av verksamheten hos Statens livsmedelsverk berörs även vissa andra närliggande frågor av intresse för utredningsuppdraget.

Uppgifter har hämtats från bl.a. betänkandet Livsmedelstillsyn i Sverige (SOU 1998:61), avlämnat i april 1998 av Utredningen om livsmedelstillsynen (Jo 1997:02). Betänkandet är under beredning i Jordbruksdepartementet.

Berörda myndigheter har också bistått med uppgifter.

Den fr.o.m. den 1 januari 1999 gällande miljöbalken (1998:808) – som ersatt bl.a. lagen (1985:426) om kemiska produkter – innehåller ett antal grundläggande regler för produkter av olika slag. Särskilda regler finns beträffande exempelvis märkning och begränsning av handeln med produkter som p.g.a. sina egenskaper kan befaras medföra skada på t.ex. människor eller miljön. Någon närmare redogörelse för dessa övergripande regler, eller andra regler avseende märkning m.m., lämnas inte här.

Nedan lämnas först en redogörelse för den verksamhet hos Läke- medelsverket som förekommer på annan enhet än den enhet som har hand om frågor enligt LFT.

5.12.1 Läkemedelsverkets angränsande verksamhet

Kosmetiska och hygieniska produkter

Läkemedelsverket har, som central förvaltningsmyndighet för kontroll och tillsyn av läkemedel och vissa andra produkter som med hänsyn till egenskaper eller användning står läkemedel nära, att särskilt svara för bl.a. kontrollen och tillsynen i fråga om kosmetiska och hygieniska produkter; se förordningen med instruktion för Läkemedelsverket.

Grundläggande regler på gemenskapsnivå finns i rådets direktiv 76/768/EEG av den 27 juli 1976 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om kosmetiska produkter³; det s.k. kosmetikadirektivet. Direktivet innehåller regler för sammansättning, märkning och förpackning av kosmetiska produkter; allt i huvudsakligt syfte att skydda folkhälsan.

På nationell nivå finns, utöver miljöbalken, bl.a. förordningen (1993:1283) om kosmetiska och hygieniska produkter. Med kosmetiska och hygieniska produkter avses i förordningen "ämnen eller beredningar som är avsedda att appliceras på människokroppens yttre delar eller på tänder och slemhinnor i munhålan i uteslutande eller huvudsakligt syfte att rengöra eller parfymera dem, förändra deras utseende, korrigera kroppslukt, skydda dem eller bibehålla dem i gott skick" (1 §).

³ EGT L 262, 27.9.1976, s. 169 (Celex 31976L0768).

Efter subdelegation har Läkemedelsverket meddelat närmare regler för produkterna i fråga; se t.ex. verkets föreskrifter (LVFS 1996:14) om ändring i Läkemedelsverkets föreskrifter (LVFS 1993:2) om förbud och begränsningar för vissa ämnen att ingå i kosmetiska eller hygieniska produkter samt föreskrifterna (LVFS 1996:7) om ändring i Läkemedelsverkets föreskrifter (LVFS 1995:22) om kontroll av kosmetiska och hygieniska produkter. Bland annat har, se LVFS 1996:7, föreskrivits att den som yrkesmässigt tillverkar eller importerar en kosmetisk eller hygienisk produkt skall till Läkemedelsverket dels anmäla sin verksamhet, dels anmäla produkten för förteckning i ett produktregister (5 §). Anmälningsskyldigheten inträder när produkten saluförs eller används yrkesmässigt i Sverige. Både anmälan av verksamheten och anmälan av produkten skall göras snarast möjligt, dock senast en månad efter det att produkten börjat saluföras eller användas yrkesmässigt (6 §).

Homeopatika

På Läkemedelsverket ligger även att utöva kontroll över homeopatika. Viss homeopatika är undantagen från vissa bestämmelser i läkemedelslagen och anses därmed, under förutsättning att alkoholhalten uppgår till den i LFT angivna miniminivån, vara att anse som alkoholhaltigt/-haltiga preparat enligt LFT (se avsnitt 4.2).

Beträffande registrering av homeopatika finns "i botten" EG-rättsliga direktiv. Här kan nämnas rådets direktiv 92/73/EEG av den 22 september 1992 om utökad räckvidd för direktiv 65/65/EEG och 75/319/EEG om tillnärmning av lagar och andra författningar beträffande läkemedel och fastställande av ytterligare bestämmelser som rör homeopatika⁴. Vidare kan nämnas rådets direktiv 92/74/EEG av den 22 september 1992 om utökad räckvidd för direktiv 81/851/EEG om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om veterinärmedicinska läkemedel och fastställande av ytterligare bestämmelser som rör homeopatika avsedda för djur⁵.

Enligt Läkemedelsverkets föreskrifter och allmänna råd (LVFS 1997:9) om registrering av vissa homeopatika skall registreringspliktig homeopatika före försäljning registreras hos Läkemedelsverket. Homeopatika får importeras från ett land utanför EES-området av den som har tillstånd till partihandel med eller tillverkning av homeopatika samt den som har särskilt tillstånd till sådan import. För partihandel

⁴ EGT L 297, 13.10.1992, s. 8 (Celex 31992L0073).

⁵ EGT L 297, 13.10.1992, s. 12 (Celex 31992L0074).

med homeopatika krävs Läkemedelsverkets tillstånd. För homeopatiska varor med en alkoholhalt överstigande 1,8 viktprocent gäller att förpackningens utformning och storlek ”skall anpassas och begränsas i förhållande till alkoholhalten”. Även för yrkesmässig tillverkning av homeopatika krävs tillstånd av Läkemedelsverket. Tillverkningen skall uppfylla de krav som finns för god tillverkningssed för läkemedel. En sakkunnig med tillräcklig kompetens och inflytande skall se till att kraven på den homeopatiska produktens kvalitet och säkerhet uppfylls.

I föreskrifterna finns vissa övergångsbestämmelser beträffande homeopatika som såldes på den svenska marknaden den 1 juli 1993, då läkemedelslagen trädde i kraft. Varor som omfattas av övergångsbestämmelserna får försälas på samma villkor som tidigare fram till dess att Läkemedelsverket meddelar slutligt beslut i registreringsfrågan.

5.12.2 Statens livsmedelsverk och dess verksamhet

Allmänt

Livsmedelsverket är central förvaltningsmyndighet för frågor som rör livsmedel, i den mån sådana frågor inte skall handläggas av någon annan statlig myndighet; se 1 § förordningen (1996:147) med instruktion för Statens livsmedelsverk. Verket skall i konsumenternas intresse verka för säkra livsmedel av god kvalitet, redlighet i livsmedelshandlingen (konsumenterna skall kunna lita på märkningen vad gäller t.ex. livsmedlens sammansättning och ursprung) och bra matvanor (2 § nämnda förordning). För att uppnå dessa mål skall Livsmedelsverket bl.a. utarbeta normer inom livsmedelsområdet och utöva tillsyn av efterlevnaden av dessa och livsmedelslagen (1971:511). I frågor som rör medel som används för missbruksändamål skall Livsmedelsverket samarbeta med Folkhälsoinstitutet och Läkemedelsverket.

Förutom den centrala tillsynen över efterlevnaden av livsmedelslagen och de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, har verket att utöva tillsyn över efterlevnaden av vissa EG-förordningar med följdförfattningar. Länsstyrelsen utövar den närmare tillsynen inom länet. Den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet utövar tillsynen inom kommunen om regeringen inte har föreskrivit att tillsynen skall utövas av Livsmedelsverket. Gränskontrollerna mot tredje land är i dag en kommunal uppgift, om än i hög grad styrd av Livsmedelsverkets föreskrifter och allmänna råd. I betänkandet Livsmedelstillsyn i Sverige

har föreslagits att gränskontrollerna i fortsättningen skall vara en statlig uppgift, i likhet med vad som gäller i flertalet andra EU-länder.

Beträffande livsmedelstillsynen kan noteras att den centralisering som skedde 1990, varigenom Livsmedelsverket kom att få en mycket betydande roll, innebar ett avsteg från den allmänna tendensen sedan 1980-talet att decentralisera den offentliga sektorn. En väsentlig del av uppdraget för nyss nämnda utredning om livsmedelstillsyn har också varit att utreda ansvarsfördelningen mellan stat och kommun samt se över den regionala nivåns roll i livsmedelstillsynen. Utredningen anser sammanfattningsvis bl.a. "att ansvarsfördelningen mellan stat och kommun i huvudsak bör bestå med en fortsatt decentralisering till kommunerna, när de anser sig ha förutsättningar att ta över ansvaret"⁶.

Regelsystemet

Den EG-rättsliga harmoniseringen är, som tidigare nämnts, långt framskriden inom livsmedelsområdet. Endast en liten del av reglerna grundar sig på annat än EG-rätt. Att fri rörlighet för varor skall gälla som huvudprincip inom EU och gränskontroller inte finnas på den gemensamma marknaden, har slagit igenom. Beaktande sker bl.a. av den s.k. Cassis de Dijon-principen som kan sägas innebära att varor som lagligen tillverkas och saluhålls i ett EG-land i princip skall få säljas fritt i ett annat EG-land. På både gemenskapsnivå och nationell nivå pågår arbete för att avreglera och förenkla de detaljerade regelverken för livsmedel.

Bland den EG-rättsliga sekundärrätten kan nämnas rådets direktiv 88/388/EEG av den 22 juni 1988 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om aromer för användning i livsmedel och om ursprungsmaterial vid framställning av sådana aromer⁷; ibland kallat aromdirektivet. Vidare kan nämnas rådets direktiv 73/241/EEG av den 24 juli 1973 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om kakao- och chokladvaror avsedda som livsmedel⁸; ibland kallat kakao- eller chokladdirektivet. Ett annat direktiv som kan ha viss betydelse är rådets direktiv 88/344/EEG av den 13 juni 1988 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om extraktionsmedel vid framställning av livsmedel och livsmedelsingredienser⁹.

De grundläggande nationella reglerna för livsmedel finns i bl.a. livsmedelslagen – en s.k. ramlag – och livsmedelsförordningen

⁶ SOU 1998:61 s. 104.

⁷ EGT L 184, 15.7.1988, s. 61 (Celex 31988L0388).

⁸ EGT L 228, 16.8.1973, s. 23 (Celex 31973L0241).

⁹ EGT L 157, 24.6.1988, s. 28 (Celex 31988L0344).

(1971:807). Som nämnts ovan kompletterar livsmedelslagen, vilken som huvudregel inte är tillämplig på hantering av livsmedel i enskilt hushåll, i stora delar ett antal EG-förordningar. Att de närmare reglerna, om t.ex. vad ett livsmedel får innehålla, finns i Livsmedelsverkets föreskrifter har redan framgått. Regler som tangerar vissa livsmedel och hanteringen av dessa i olika avseenden finns därtill i ett antal olika andra författningar, bl.a. miljöbalken (vari finns regler om t.ex. genmodifierade organismer och vissa produkter på kemikaliesidan).

Beträffande livsmedelslagstiftningen kan sägas att regelrätta införsel- eller importtillstånd förekommer endast i mycket begränsad mån. Däremot gäller krav på registrering av den som från annat EU-land eller tredje land för in produkter. Godkännanden av enskilda produkter förekommer endast undantagsvis (då av livsmedelstillsatser, s.k. nya livsmedel, naturliga mineralvatten och livsmedel för särskilda näringsändamål). Den som hanterar livsmedel yrkesmässigt har ett långtgående ansvar för sina produkter. Regelsystemet redovisas nedan mer utförligt.

Vissa definitioner

En definition av livsmedel ges i 1 § 1 livsmedelslagen. Med begreppet förstås "matvara, dryckesvara, njutningsvara eller annan vara som är avsedd att förtäras av människor med undantag av vara på vilken läkemedelslagen (1992:859) är tillämplig". Det kan noteras att begreppet alltså omfattar även alkoholdrycker, till skillnad från vad som gäller enligt lagen om alkoholskatt.

I Europeiska kommissionens s.k. grönbok från 1997 om allmänna principer för livsmedelslagstiftningen i Europeiska unionen – KOM (97) 176 – konstateras att gemenskapen ännu inte har någon egen definition av livsmedel. I grönboken föreslås en definition till övervägande. Definitionen är grundad på Codex Alimentarius (det regelverk för livsmedel som utarbetats inom ramen för FN:s arbete under namnet Joint FAO/WHO Food Standards Programme).

Livsmedel innebär varje ämne eller produkt, bearbetad, delvis bearbetad eller obearbetad, som är avsedd att förtäras av människor, med undantag av tobak enligt definitionen i direktiv 89/662/EEG, läkemedelsprodukter enligt definitionen i direktiv 65/65/EEG och narkotiska eller psykotropiska preparat som kontrolleras av medlemsstaterna enligt gällande internationella konventioner.

Kommissionen har i sin vitbok om livsmedelssäkerhet – KOM (1999) 719 – planlagt det fortsatta arbetet med bl.a. grundläggande definitioner.

Begreppet livsmedel har i dag, både på nationell nivå och gemenskapsnivå, varierande innebörd beroende på inom vilket område (såsom jordbruks-, livsmedels- eller skatteområdet) begreppet förekommer. I vart fall är, enligt Livsmedelsverket, klart att livsmedel enligt livsmedelslagen omfattar alkoholhaltiga preparat som fikon i konjak o.d., likörchoklad, "spetsad" sylt, romkakor m.m. samt sprit- och liköressenser.

I 1 § 2 livsmedelslagen ges en definition av begreppet livsmedelstillsats. Med begreppet avses "dels ett berikningsmedel som är avsett att tillföras livsmedel för att förbättra dess näringsvärde, dels annan vara eller ämne som är avsedd att tillföras livsmedel för att påverka dess hållbarhet, konsistens, färg, smak eller lukt eller åstadkomma annan bestämd egenskap hos livsmedlet, om berikningsmedlet, varan eller ämnet ej är livsmedelsråvara".

Som livsmedelstillsats räknas i vart fall, enligt Livsmedelsverket, alkoholhaltiga preparat i form av aromer. Dessa livsmedelstillsatser är föremål för särreglering; se Statens livsmedelsverks föreskrifter och allmänna råd (SLV FS 1993:34) om aromer m.m. Med begreppet arom avses i föreskrifterna "aromämne, arompreparat, reaktionsaromer, rökaromer, rökaromämnen och blandningar av dessa. Blandningarna kan även innehålla livsmedelstillsats eller annan vara". Enligt föreskrifterna gäller bl.a. att aromer får saluhållas och användas i livsmedel endast om de uppfyller reglerna i föreskrifterna (3 §). I en särskild bilaga anges i vilka livsmedelsgrupper aromer får användas och i en annan uppräknas de "godkända" rökaromerna. Föreskrifterna innehåller i övrigt bl.a. särskilda regler för aromers sammansättning samt märkning av aromer. Regler i övrigt om livsmedelstillsatser finns främst i föreskrifterna (SLV FS 1999:22) om livsmedelstillsatser.

Det kan i sammanhanget noteras att vad gäller de alkoholhaltiga preparat som kallas essenser finns varken inom Livsmedelsverkets eller Läkemedelsverkets område någon uttrycklig definition och gränsdragningen mellan aromer och essenser kan inte anses helt klar. Enligt Livsmedelsverket är dock klart att essenser kan bestå av exempelvis, förutom aromämne, även lösningsmedel som t.ex. etylalkohol.

Beskaffenhet, hantering, saluhållande m.m.

Beträffande livsmedels beskaffenhet anges i en ramparagraf i livsmedelslagen – 5 § – att livsmedel som saluhålls inte får ha sådan

sammansättning eller beskaffenhet i övrigt att det kan antas vara skadligt att förtära, smittförande eller eljest otjänligt till människoföda.

Vad gäller livsmedelstillsats gäller som huvudregel att som sådan tillsats får användas endast tillsats som godkänts för livsmedlet i fråga (se bl.a. 6 § livsmedelslagen). Frågor om godkännande behandlas numera i princip endast på gemenskapsnivå. Tillsats får godkännas endast om den är av värde för konsumenterna eller av särskilda skäl behövs för livsmedlets hantering (2 § livsmedelsförordningen).

Beträffande hanteringen finns en allmän regel i 8 § livsmedelslagen, enligt vilken gäller att "vid hantering av livsmedel skall sådana försiktighetsmått iakttas och i övrigt förfaras så, att fara ej uppkommer för att livsmedlet förorenas eller blir otjänligt till människoföda".

Genom 11 § livsmedelslagen ges en möjlighet för regeringen eller Livsmedelsverket att om det behövs från hälso- eller näringssynpunkt eller annars för att tillgodose konsumentintresset, förbjuda eller föreskriva villkor för hantering eller införsel till landet av visst slag av livsmedel. Av livsmedelsförordningen (9 §) framgår att den som yrkesmässigt för in livsmedel i landet skall vara registrerad. Vidare kan nämnas att Livsmedelsverket, om det är behövligt från hälsosynpunkt, får meddela föreskrifter om eller i enskilda fall besluta om särskilda villkor för eller förbud mot användning av visst slag av förpackningsmaterial, ämne, utrustning eller transportmedel vid hantering av livsmedel (15 §).

Enligt 16 § livsmedelslagen får livsmedel inte saluhållas bl.a. om det kan antas vara otjänligt till människoföda eller tillförts livsmedelstillsats i strid med 6 §. I fråga om förbud mot saluhållande gäller dessutom vad som följer av bl.a. 11 § (se ovan). Den som bryter mot reglerna kan ådömas straff.

För livsmedelstillsats stadgas i 17 § livsmedelslagen att vara inte får saluhållas som sådan tillsats, om varan inte har godkänts enligt 6 §.

Tillsyn m.m.

Karaktäristiskt för livsmedelstillsynen i Sverige har varit den förebyggande inriktningen, med inslag av information och rådgivning. Bland annat har inom den nationella tillsynen meddelats lokal-godkännanden och fastställts egenkontrollprogram för företagen.

En del EG-förordningar och direktiv innehåller mycket detaljerade regler om hur kontrollen i olika avseenden skall ske. Enligt några förordningar gäller att vissa kontrolluppgifter som annars utförs av myndigheter kan överlämnas till enskilda. Kontroller av sådana genom

nationell lagstiftning m.m. utsedda organ skall inte förväxlas med kontroller som organ som t.ex. laboratorier kan utföra med anledning av på privaträttslig grund baserade uppdrag av näringsidkaren, som ett led i företagens egenkontroll.

Livsmedelsverket har delat upp tillsynsverksamheten i direkt och s.k. indirekt tillsyn. Den direkta tillsynen utövas av dels de kommunala nämnderna, dels Livsmedelsverket. Med indirekt tillsyn avses enligt verket dess verksamhet gentemot lokala tillsynsmyndigheter, dvs. kommunernas nämnder och länsstyrelserna. Direkttillsynen omfattar enligt Livsmedelsverket bl.a. fastställande av egenkontrollprogram, inspektion, provtagning samt uppföljning av åtgärder.

Beträffande egenkontrollprogrammen gäller sedan 1990 att alla livsmedelshalterande företag måste kontrollera den egna verksamheten (genom egenkontroll). Reglerna innebär att livsmedelsföretagen måste ha en egen kvalitetssäkring av verksamheten. Med vissa undantag skall företagaren på eget initiativ och på egen bekostnad utarbeta förslag till kontrollprogram. Egenkontroll- eller tillsynsprogrammen, av vilka bl.a. skall framgå hur tillsyn sker av att livsmedelslagstiftningen efterlevs, skall – som framgått – fastställas av tillsynsmyndigheten. Enligt Livsmedelsverket har inom EU kraven på egentillsynsåtgärder utvecklats i riktning mot det svenska. I betänkandet om livsmedelstillsynen föreslås bl.a. att större ansvar skall läggas på livsmedelsbranschen och dess organisationer för utvecklingen av en effektiv egenkontroll samt att fastställande av programmen inte längre skall ske.

Vad beträffar kontrollen av livsmedel som förs in till Sverige från annat EU-land, finns särskilda regler för animaliska livsmedel. Kontroll av varorna sker inte vid gränsen utan först vid egentillsynen av den som först tar emot varan i landet.

För importen av tredjelandsvaror, finns regler om importkontroll beträffande dels livsmedel av animaliskt ursprung, dels vissa andra livsmedel. För den första gruppen finns krav på införande via en gränskontrollstation godkänd av Europeiska kommissionen, samt andra krav. För ett fåtal icke-animaliska livsmedel gäller f.n. krav på införseltillstånd, ev. förknippat med villkor, från Livsmedelsverket.

Reglerna för varor som förs in över Sveriges gräns innebär att regelrätta gränskontroller i huvudsak endast finns för från tredje land importerade livsmedel med animaliskt ursprung.

Vad gäller reglerna för utförsel/export kan nämnas följande. Gemenskapen är en betydande exportör och importör av livsmedel. Genom importkontroll säkerställs att importerade livsmedel följer samma höga krav som gäller för gemenskapsproduktionen. I export-situationen kan myndigheter och importörer i det mottagande landet

ställa de krav som de bedömer vara relevanta. I Sverige finns, i enlighet med detta, på livsmedelsområdet viss extra kontroll av varor som exporteras. Omfattningen av kontrollerna beror på det importerande landets krav.

Vad slutligen beträffar tillsynsmyndigheternas administrativa sanktioner att tillgripa vid överträdelser av livsmedelslagstiftningen, finns följande möjligheter:

- föreläggande eller förbud, ev. vid vite,
- omhändertagande av vara,
- förordnande om rättelse och
- återkallelse av godkännande av livsmedelslokal och av tillstånd, om det finns ett förbehåll om återkallelse.

Vid misstanke om brott skall en överträdelse som regel anmälas, vilket i praktiken torde komma att ske endast när administrativa ingripanden inte kan eller bör användas eller inte leder någon vart.

5.12.3 Kemikalieinspektionen och dess verksamhet

I viss mån kan även Kemikalieinspektionens verksamhet och regelverk vara av intresse. Inom denna myndighets verksamhetsområde torde alkoholhaltiga preparat dock, enligt uppgift från inspektionen, inte förekomma annat än i ringa utsträckning.

Beträffande Kemikalieinspektionen uttalas i förordningen (1988:525) med instruktion för Kemikalieinspektionen att inspektionen är central förvaltningsmyndighet för ärenden om hälso- och miljörisker med kemiska produkter och biotekniska organismer, i den mån inte någon annan myndighet har detta till uppgift (1 §). Inspektionen skall särskilt bl.a. uppmärksamt följa utvecklingen i fråga om förekomsten av kemiska produkter och biotekniska organismer samt de risker användningen av dessa kan medföra. Inspektionen skall också utöva tillsyn enligt miljöbalken i enlighet med vad som framgår av förordningen (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken. På inspektionen ligger vidare att pröva frågor om godkännande av bekämpningsmedel samt svara för annan förhandsgranskning av kemiska produkter och biotekniska organismer. Vidare skall inspektionen bl.a. föra och utveckla register över kemiska produkter och biotekniska organismer (2 §).

Vad gäller lagstiftning på gemenskapsnivå kan nämnas Europaparlamentets och rådets direktiv 98/8/EG av den 16 februari 1998 om utsläppande av biocidprodukter på marknaden¹⁰, det s.k.

¹⁰ EGT L 123, 24.4. 1998, s. 1 (Celex 31998L0008).

biociddirektivet. Direktivet reglerar bekämpningsmedel som inte används i jordbruket. Det kan vara fråga om produkter som används för att desinficera luft, badvatten, ytor och föremål i privata eller offentliga miljöer, eller produkter för konservering av trä, textilier och plastmaterial. Direktivet omfattar i dag 23 olika produkter. Den närmare avgränsningen av direktivets räckvidd är emellertid ännu inte klar. Direktivet skall vara genomfört i medlemsstaterna i maj 2000.

Den i dag gällande nationella lagstiftningen på området, som kan vara av visst intresse och betydelse i detta sammanhang, är enligt Kemikalieinspektionen främst förordningen (1998:947) om bekämpningsmedel. De övergripande bestämmelserna finns i miljöbalken. Nämda förordning omfattar i dag ett tiotal olika typer av biocidprodukter – bl.a. produkter för sanering av kemiska toaletter samt myggrepellenter och råttbekämpningsmedel – med krav på förhandsgranskning och godkännande för att produkterna skall få säljas och användas. Genomförandet av biociddirektivet kommer att avsevärt utvidga området för kontroll av biocidprodukter.

Regler till skydd för bl.a. enskildas hälsa finns inom ett stort antal områden, i ett antal olika författningar. I detta sammanhang kan allmänt nämnas att förordningen om bekämpningsmedel utgör ett komplement till förordningen (1998:941) om kemiska produkter och biotekniska organismer.

Genom olika regler har Kemikalieinspektionen ålagts en omfattande föreskriftsskyldighet. Inspektionen skall bl.a. meddela närmare föreskrifter om vilka kemiska produkter som skall anses som livsfarliga respektive mycket farliga. För dessa kan gälla t.ex. särskilda införsel-, import- eller överlåtelseregler. En annan uppgift för Kemikalieinspektion är att utfärda närmare regler för det produktregister som förs av inspektionen och i vilket som huvudregel skall ske registrering av kemiska produkter och biotekniska organismer som yrkesmässigt tillverkas i eller förs in till Sverige (10 § sistnämnda förordning). Registrering skall dock inte ske av t.ex. sådana kemiska produkter och biotekniska organismer som omfattas av livsmedelslagen eller läkemedelslagen.

5.13 Övrigt

Lite vid sidan av kan nämnas Statens energimyndighet, den s.k. Energimyndigheten, och dess verksamhet¹¹. Energimyndigheten är en

¹¹ Energimyndigheten bildades den 1 januari 1998 genom en utbrytning ur Närings- och teknikutvecklingsverket (Nutek).

central statlig förvaltningsmyndighet för frågor om användning och tillförsel av energi; se förordningen (1997:868) med instruktion för Statens energimyndighet. Myndigheten har att skapa förutsättningar för ett ekologiskt och ekonomiskt hållbart energisystem. Tanken är att Sveriges energiförsörjning skall utvecklas med hänsyn till miljö och klimat samtidigt som en god ekonomisk tillväxt uppnås. Någon tillståndsgivning såvitt avser alkoholhaltiga preparat förekommer inte hos myndigheten, utan myndighetens uppgift i detta avseende är att stötta forskning och utveckling beträffande "etanoldrivmedlen" som alternativa drivmedel. F.n. (1998–2004) driver myndigheten ett forsknings- och utvecklingsprogram, det s.k. Etanolprogrammet, vars mål är att ge tekniskt, vetenskapligt och ekonomiskt underlag för att kunna framställa etanol för drivmedel i större skala än i dag.